

41240

T.C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RESİM ANA SANAT DALI

Azerbaycan Devleti'nin Kuruluşundan Günümüze Kadar

**AZERBAYCAN TÜRK RESİM SANATINDA
YÖRESEL EĞİLİMLER**

DOKTORA TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN T.A.S. ON MERKEZİ

Hazırlayan: Mehmet BAŞBUĞ

Danışman: Doç. Dr. Tahsin HANCIOĞLU

ANKARA - 1995

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	2
GİRİŞ	4
1- BÖLÜM	7
<i>a- Yöresellik</i>	7
<i>b- Türk Resim Sanatına Dair</i>	16
<i>c- Türk Resim Sanatında Yöresellik ve Yöresel Çalışan Ressamlar</i>	25
2. BÖLÜM	41
AZERBAYCAN TARİHİ'NE KISA BİR BAKIŞ	41
COĞRAFİ KONUMU	41
AZERBAYCAN TARİHİ	41
1- Azerbaycan Adı	41
2- Selçuklular Döneminde Azerbaycan	42
3- Atabegler ve İlhanlılar Dönemi	43
4- Safeviler Döneminde Azerbaycan	44
5- Afşar ve Kaçar Dönemi	44
6- Hanlıklar Devri	45
7- Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti	46
8- Sovyetler Birliği Döneminde Azerbaycan	47
9- Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti	47
KÜLTÜREL HAYAT	49
BAKÜ	50
III. BÖLÜM	52
<i>Azerbaycan Devleti Kurulmadan Önceki Sanatına Kısa Bir Bakış</i>	52
<i>Azerbaycan Cumhuriyeti Devrinde Sanat</i>	62
<i>1920-1930 lu Yıllarda Azerbaycan Sanatı</i>	65
<i>İkinci Dünya Savaşında (1941-1945) Azerbaycan Sanatı</i>	74
<i>İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra (1946-1970) Yıllarında Azerbaycan Sanatı</i>	76
<i>1970 - 1980 Yıllarındaki Azerbaycan Sanatı</i>	85
IV. BÖLÜM	90

KATALOG	90
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	240
RESİMLER LİSTESİ	242
BİBLİYOGRAFYA	247

ÖNSÖZ

Azerbaycan Devletinin kuruluşundan günümüze kadar olan sanatı içerisinde varlığını sürdüren ressamların, yöresel anlayışları ve eserleri hakkındaki tezimizin konusu, Sayın Doç. Dr. Tahsin Hancıoğlu ile birlikte seçilmiştir. Türk Dünyası ile münasebetlerin sıklaştığı bu dönemde ekonomik alanda olduğu gibi kültürel ve sanatsal alanda da işbirliği yapmak gerektiği hususu bütün Türk vatandaşlarının üzerinde önemle durduğu bir konudur. Çünkü "Adriyatik'ten Çin Denizi'ne kadar" olan bir coğrafyada yaşayan toplulukların aynı kültürel değerleri paylaştığı bilinen bir gerçektir. Türkiye ve Azerbaycan coğrafyasında yaşayan Türk ailesine mensub insanlar arasındaki kültürel değerleri paylaşmak, inanç ve ülkü birliği etrafında kenetlenmek hemen hemen her Türk insanının dileğidir.

Bu çalışmamızla Türkiye ve Azerbaycanda Türk resim sanatına büyük hizmetleri olan, Türk örf adet ve geleneklerini kendi sanatsal potasında eriterek tuvallere aktaran sanatçıların eserleri üzerinde görüşler beyan edilmiştir.

Gerek Türkiye ve gerekse Azerbaycan Resim sanatının kısaca tarihçesi ve tarihi devirleri de zikredilerek Millî-Yerel-Yöresel anlayışta eser veren sanatçıların eserleri sadece konularının ihtiva ettiği değerleri itibarı ile tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Bu incelememizde bize yardımcı olmaya çalışan, başta Türkiye'deki Müze yetkilileri ile Azerbaycan İnce Sanatlar Müzesi, Azerbaycan İnce Sanat Üniversitesi, Nizami Gencevi adına Azerbaycan Edebiyat Müzesi,

Azerbaycan Ressamlar ittifakı görevlilerine, dostum Sanat Tarihçisi, Azerbaycan İnce Sanatlar Müzesi Şube Müdürü Ziyadhan Aliyev'e, Ressam dostlarım, Müfidzade Cemil, Şirzadov Memed, Fikret Memedov'a ayrıca tezimin yazımında ve tashihinde emeği geçen Hasan Babacan'a, değerli vakitlerini ve fikirlerini bizden esirgemeyen, bizi bu çalışmaya yönlendiren tez danışmanım, değerli hocam Sayın Doç. Dr. Tahsin Hancıoğlu'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yrd. Doç. Mehmet BAŞBUĞ

Ankara - 1995

GİRİŞ

"Bugün Sovyetler Birliği, dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya- Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye Ne yapacağını bilmelidir... Bizim bu dostluğumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lâzımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır ? Manevi köprülerini sağlam tutarak. Dil bir köprüdür... İnanc bir köprüdür... Tarih bir köprüdür..."

"Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz. Onların (dış Türkler) bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli..."

Gazi Mustafa Kemal

29 Ekim 1933

Yukarıdaki sözler Mustafa Kemal tarafından bugüne hitab edercesine bundan 62 sene evvel bir nutkunda dile getirilmiştir. Aradan yıllar geçti ve Büyük Atatürk'ün dileği ve hayali gerçekleşti. Çünkü Türkiye ve Azerbaycan aynı kültürel yapının değerleridir. Bu yapı değerleri bugün ekonomide, sanatta, kültürel alanda işbirliği yapılarak pekiştirilmeye çalışılmaktadır. Yıllarboyu dış Türkler davası Türk ilim

adamları, yazarlar, şairler tarafından dile getirilmeye çalışılmıştır. ancak plastik sanatlar alanında Türkiyede Azerbaycan sanatı hakkında tez araştırması olarak bir eser hazırlanmamıştır. Biz bu çalışmamızla Türkiye ve Azerbaycan sanatı hakkında bazı örnekler de vererek yöresel ve yerel çalışan sanatçılarımızı sanat alemine tanıtmayı gaye edindik. Böylelikle Atatürk'ün işaret buyurduğu yakınlaşma, kaynaşmayı kendimize şiar edindik.

Bu sebeple Türkiye ve Azerbaycan sanatının tarihi geçmişi, plastik sanatların geçirmiş olduğu bazı evreler, sosyal, siyasal ve kültürel hayatın sanatçılar üzerindeki tesirleri neticesinde tuvallere yansıma biçimleri, tezimizin ve araştırmamızın sayfeleri arasında izah edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşundan günümüze kadar olan 75 yıllık güzel sanatlar alanındaki yenilikler ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar ki 75 yıllık dönemin mukayesesi ve benzer tarafları örnek resimlerle izah edilmiştir.

Gerek Türkiye, gerek Azerbaycan'ı müslüman Türklerin vatani yapan irade, kudret, iman ve kan aynıdır. Onun için Malazgirt ufkuna Azerbaycan'dan aktık... Azerbaycan'da beyimiz Kutalmış, Anadolu'da onun oğlu Süleyman'dı. Alparslan, Melikşah hem orada hem de burada sultanımızdı. XV. asra kadar Türkçe'yi aynı şive ile konuşurduk. Hasanoğlu Kadı Burhaneddin, Nesimi, Habibi, Fuzuli hem onların hem bizim şairlerimizdi. Korkut Ata - Dede Korkut duası, hem o topraklara, hem bu topraklara saçılmıştır. Köroğlu - Ayvaz destanı, Hazar kıyılarından Avrupa ortalarına kadar bütün Türk yurtlarında aynı

heyecanla kol kol anlatılır ve dinlenir. Bugün de aynı dili konuşur ve tercümansız anlaşılabiliyoruz. Aras Bingöl dağlarından doğar, Hazar'a dökülür¹. Ustaclu, Şamlu, Tekeli, Baharlu, Dulkadirli, Avşar, Rumlu, Kavanlu, Kozanlu, Kaçar, Varsak, Hamaslu, Musullu, Kırklı, Bayat, Esperlü, Beğdili, Kazak, Alpavud ve diğer oğuz oymak ve boyları, hem o toprakları, hem bu toprakları, kanları, imanları alın terleri ve göz yaşları ile sulayarak aynı zaman dilimi ile vatan yapmışlardır.

Osmanlı imparatorluğu hakimiyetinde de zaman zaman aynı siyasi birlik içinde bulunmuşuzdur. Bugün mezarı Diyarbakır'da bulunan "Kafkasya Fatihi" Özdemiroğlu Osman Paşa Kuzey Azerbaycan Beylerbeyi olarak Bakü'de otururdu.

Rus hakimiyeti başlamadan evvel Azerbaycan'daki siyasi değişiklikler kardeş hanedanlar arasında geçen iktidar mücadelesinden ibarettir. Millet hep aynı Türk milletidir. 1918 yılında IX. Türk ordusu Bakü'de idi. Bu yıllarda kurulan Azerbaycan Devletinin bayrağı Mavi - Kırmızı - Yeşil renkli, kırmızı parçanın ortasında beyaz ay ve sekiz köşeli beyaz yıldız bulunan bayrak Ziya Gökalp'in "Türkleşmek-İslamlaşmak-Muasırlaşmak" formülünü ifade etmek maksadı ile seçilmişti.

Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyeti'ni birbirine bağlayan böyle kuvvetli bağların bulunması gerek Türkiye gerekse Azerbaycan ressamların da birbirlerini tanımasına vesile olacağına inanıyoruz.

Bu sebeple yöresel resim anlayışları ile eser veren sanatçıların eserleri zaman zaman mukayeseli bir şekilde izah edilmeye çalışılmıştır.

¹ Ayvaz Gökdemir, "Azerbaycan Hitabesi", *Türk Yurdu*, Mart 1990, Sayı: 31, s. 8.

1- BÖLÜM

a- Yöresellik

Kelimenin Lügat anlamını inceleyecek olursak, yöre: "Çevreden daha uzaklara yayılan yerler, havali" Yöresel: "Bir yöreye, bir yere özgü olan, mahalli"² demektir. Lügat anlamından da anlaşılacağı üzere yöre veya yöresel kavramları, belli bir yerin, coğrafyanın, iklimin her türlü özelliklerini taşıyan maddi ve manevi değerlerin yekünü olan kültürel değerlerin, toplum tarafından yaşatılmasıdır. Bir bakıma yöresellik kavramı ile izah olunan değerler, toplumların milli ve manevi, objektif, ön ve arka yapı dediğimiz madde ve mana ifadelerinin yaşatıldığı değerlerdir. Bu kavram toplumdan topluma, milletten millete, iklimden iklime değişebilir. Yani Türk folklorü, Hint, Çin, Japon veya batı ülkelerinden herhangi birinin folklorü ile benzerliği söz konusu değildir. Çünkü her milletin kendine has milli ve manevi değerleri olduğundan, bu değerler manzumesinin folklor gibi bir kültürel yapı içerisinde arzedilmesi farklılıklar gösterir.

Müzik, resim veya edebi sanatlar alanında eser veren sanatçılar mutlaka içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısını eserlerinde az veya çok yansıtmaya çalışırlar. Bu da sanatçının içinde doğup büyüdüğü topluma karşı olan vazifelerini ifade etme gereğinin sonucudur.

² M. Ali AĞAKAY, *Türkçe Sözlük*, T.D.K. yayınları, Ankara 1959, s. 838.

Sanat, eseri taşıdığı hüviyetle mükemmele ulaşır. Çünkü her sanat eserinin bir yöresi, toprağı veya vatanı olduğu hemen hemen bütün tenkitçiler tarafından dile getirilmiştir.

Amasya elması, yafa portakalı veya Brezilya kahvesinin bile, yetişmek için tabiattan istedikleri toprak ve iklim özellikleri içinde birer vatanı olduğu halde sanat gibi yüce bir duygunun yöresel veya milli bir kimliği özünde taşımamasını düşünmek sanatçı için bir şanssızlıktır. Sanatçının yarattığı eser, yafa portakalı veya Brezilya kahvesinden daha millidir. Çünkü üstünde yalnız toprağın, güneşin, iklimin değil, bütün bir milli tarih ve milli ananın tohumu, ışığı rahmeti verir³.

Dünya sanat tarihinde önemli mevkilere ulaşmış eserleri ile beynelmilel bir hüviyete kavuşmuş sanatçılar yarattıkları eserlerde kendi vatanın ve yetiştiği coğrafyayı mutlaka ön planda tutarak işe başlamışlardır. Shakespeare beynelmilel olduğu kadar Taymis nehri kadar da İngiliz'dir. Yunus Emre, Mevlana veya Levni beynelmilel oldukları kadar Türktürler. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Demek istediğimiz, uluslararası üne kavuşan bütün sanatçılar yarattıkları eserleriyle analiz edilirse mutlaka milli ve yerel bir hüviyet taşıdıkları görülecektir.

Gerek plastik sanatlarda, gerekse fonetik ve edebi sanatlarda olsun milletlerin ve toplumların sanatları kendi kültürel değerlerini ifade ettikleri ve birbirlerine benzemedikleri sürece değer kazanırlar.

Çin, Hind, Yunan, Mısır, Asur veya Türk sanatları kendi milli kültür birikimlerinin sanatçıların yorumlamasıyla yeniden vücut buldukları ve

³ Peyami SAFA, *Sanat, Edebiyat-Tenkîl*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980, s. 32.

ayrı ayrı özellikleriyle evrensel boyutlarda temsil edildikleri aşıkardır. Konumuz olan resim sanatında "yöresellik" kavramı da burada saydığımız hususlarda anlatmak yeterlidir. Resim literatüründe bazı sözcükleri ezberlemek ressam olmak değildir. Veya sadece kelime ezberlemekle bir dil öğrenilmeyeceği gibi resim ile ilgili bazı terimlerin manasını bilmekte ressam olmaya yetmez⁴ ressam olmak için bu teorik bilgilerle birlikte bir kültür birikimi de gereklidir. İşte bu kültür birikimi sanatçıyı yöresel bir coğrafyadan uluslararası bir düzeye çıkarabilir. Böylece evrensel boyutlara ulaşan bir sanatçı ve dolayısıyla eserleri temsil ettiği milletin sanatsal kimliğini de beraber evrenselleştirebilir. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken bir hususu da anlatmak ve değinmekte fayda vardır. Lakin bu husus uzun bir araştırma ve inceleme konusudur. Tartışılabilir. Uzun zamandan beri bu konu ile ilgili bazı yorumlar yapılmıştır. "yöresel" kavramı ile "milli" kavramının birbirine karıştırılmaması hususudur. Herhangibir eserin milli olabilmesi için illa milletin herhangi bir kültürel değerini anlatmak değildir. "Millî" kimliğe göre eser üretmenin bir reçetesi de yoktur. Bir kimyasal elementi oluşturan bazı formüller vardır. Bu fomüllere göre element oluştururlar. Oysa Millî Sanat veya Millî Resim meydana getirmek için ne gibi bir formül icad edilebilir. Bu fomüllerde reçetelerde oluşturulacak bir duygu değildir. Yüzyıllarca sürüp gelen engin bir kültür tarihinin Millet ve fert hayatını etkilemesiyle oluşan bir üslup, bir stil, bir tarzın millete ve topluma mal olmuş bir biçimdir. Yöresel resim ise tarz, stil ve üsluptanziyade muhteva ile ilgilidir. Sanatçı

⁴ Şeref BİGALİ, *Resim Sanatı*, Ankara 1984, s. 67.

belki bir toplumsal konuyu veya kültürel bir temayı eserine aksettirmekle yerel veya yöresel bir eğilime yönelmiş demektir.

Başka bir deyişle, millilik eserin reel yapısı ile ilgilidir. Yani eserin tarzı, üslubu ile ilgilidir. Yöresellik ise temsil ettiği muhteva yani iresel yapısı ile alakalıdır.

Çin ve Japon estampları kendi milli resim anlayışlarını temsil eder. Çünkü başka milletlerin ve toplumların resim anlayışına benzemez. Minyatür Türk Millî resmidir. Ancak bir minlyatürde anlatılan herhangi bir konunun muhtevası yöreselliği temsil eder.

"Yöresellik" ve "Millilik" kavramlarının karşılaştırılması hususu ile ilgili olarak ileri sürdüğümüz görüşlerimizi teyid mahiyette olan İhsan Turgut'un *Sanat Felsefesi* adlı eserinde "ulusallık" kavramının "yöresellik" kavramıyla ilgisi bulunduğunu sanıyorum. Yöresellik bir sanatçının yurttaş olarak içinde bulunduğu coğrafi ve kültür çevresini ifade eder. Sanatçı bu çevrede yetişir ve sanat eserlerinde bu çevreyi dile getirir. Bu çevrede eğitimini görür. Genelde ailede başlayan eğitim sistemleri bu çevreye uygun bir yurttaş yetiştirir. Oysa insanın bir yurttaşlık birde "adam olma" yani insan olma yanı vardır. Bu belki de sanatla ulusallık ve evrensellik sorununa paraleldir.

Ulusallık, yöresellikle ilgili olmakla beraber yöresellik sade bir içerikle ilgilidir. Fakat ulusallık bir içerik sorunu olmakla beraber bir yöntem sorunudur.

Daha doğrusu ulusallık bir biçim sorunudur. Ulusallık, bir ulusun, bir kültürün tarihsellik içinde elde ettiği, nesnelere bir yaklaşım biçimidir.

Genelde her sanatçıda bu yaklaşım biçimini görmekteyiz. Bütün evrenselliğine rağmen bu bir İngiliz yazardır, bu bir Türk yazardır, ya da ressamdır diyebiliriz. Bir takım ulusal kültürel özellikleri her sanat eserinde görülebilir. Önemli olan burada onun yaklaşım biçimi, üslubu, yani kullandığı dildir. Sanatçıyı evrensel yapan da bu dildir sanıyorum.

Yöresellikle halka dönüş de anlaşılmamalıdır. Yöresellik, sanatın içeriği ile ilgilidir. Ulusallık ise anlatımla ilgilidir⁵. derken yöresellik ve millilik kavramlarına biraz daha açıklık getirdiği kanaatindeyiz.

Yine uygun olan bir kanaat de şudur: yöresel bir motif, bir folklor, ya da bir manzara yapmak milli resim tanıtılmıştır. Yöresel bir motif ya da manzara milli değerler içinde alınabilir. Ama ona milli bir biçim vererek kimliğine oturtulabilir⁶. Yöresellik ve millilik kavramlarının ayrı ayrı olduğu ve birbirine karıştırılmaması gerektiği⁷ ancak birbirini tamamlayabilir kavramlar olduğunu söyleyebilirler hatta yöresellikten yola çıkıp milli bir isim, daha sonra da evrenselliğe giden bir sonuca varılabilir⁸. Bu tamamıyla muhtevadan çok biçimsel üslupla mümkün olabilir.

Burada yine bir konuya açıklık getirmekte fayda buluyoruz. Bu konuda yapılan eserin gerek yöresel, gerekse milli bir muhteva taşıyın, bunun sanat eseri olup olmadığı tartışmasıdır. Hiç şüphesiz ki evrensel bir boyutu olan sanat elementleri dünyanın her tarafında geçerlidir. Yani ilk çağlardan günümüze dek uzanan bütün sanat anlayışlarında eseri

⁵ İhsan TURGUT, *Sanat Felsefesi*, İzmir 1990, s. 199.

⁶ İ. TURGUT, *a.g.e.*, s. 199.

⁷ İ. TURGUT, *Denemeler*, İstanbul 1980.

⁸ İ. TURGUT, *Sanat Felsefesi*, s.200.

meydana getiren veya eseri eser yapan kurallar deęiřmemiřtir. Bu deęiřmezlik sanatçılar için bir dūř olmuřtur. Yani Mısır Piramitleri içindeki sanatsal elementler, minyatür resmi için veya rōnesans gerçeklięinin en katı biçimde iřlendięi ve uygulandıęı dōnem resmi için olsun deęiřmez. Çaęlar deęiřebilir, ekoller, anlayıřlar deęiřebilir, bir bařka deyiřle, Gotik, Rōnesans, Realizm, Klasizm, Ekspresyonizm, Kūbbizm, Nabiler, Sūrrealizm v.s. ne kadar ekol anlayıř tavır varsa hepsinde de deęiřmeyen birřey vardır. O da resmi meydana getiren plastik sanat ōgelerinin deęiřmez olduęudur.

Bugūnki Tūrk resminin biçimsel kaynaęı batı resmidir. Yani Batı anlayıřına dōnūk bir tarz ile resim yapıyoruz. Bu teknik ve yūzey parçalanması ile ilgilidir. Ancak muhteva ve arka yapı dedięimiz irreal ölçūlerle incelendięinde resmimizin bize ait olduęunu hemen farkedebiliriz.

Bu tezimizi destekler mahiyette olan birkaç notu buraya almakta fayda görūyoruz.

"Resimde yereli sadece soyut bir tartıřma konusu olmaktan çıkarmak için bir iki yapıt üzerinde bu olguyu çōzūmlemeye çalışacaęım. Osman Hamdi 1884'te ōlen Akademisyen ressam Leon Gerome'nin ōęrencisiydi. İřledięi tema çokluk doęu ve kendi ōlkemiz. Tūrbe, lahid, bezeme, çini. Frank Dillon da bir oryantalistti. Aynı karakterde Mısır enteriyōrleri çizmiřti. Her ikisi de akademinin, Rasyonilizasyon, ayrıntılara verdikleri ōnemle 19. yūzyıl sonu evrensel Neoklasizmin temsilcileri Osman Hamdi'yi yerel yapmıyor. Cemal Tollu, Anadolu

insanlarıyla birlikte bir Anadolu peyzajında esas almış, belki izlenimce denebilecek bir renk duyarlılığının dışına ve kompozisyonun sağlamlığına yönelmiş klasizmiyle tamamen yerel olmasına karşın resim sergisinin düzenlenmesindeki Batılı resim disiplini ile yerel değil⁹.

Burada değinilen konu; sadece bizden bir konuyu yapmakla yalın veya milli bir resim yaratılamıyacağı çünkü batının teknik dizaynı ile yapıldığı için milli bir kimlik oluşturulmayacağı düşünülmüştür. Ancak konu ve muhtevası itibarıyla yöreseldir. Ve bize ait bir konudur.

Büyük sosyolog ve mütefekkir Ziya Gökalp'a göre milli ve yeni müzik, mimari el sanatları ancak Türk halkında canlılığını günümüzde de koruyan geleneklerle Batı'nın (yöntemleri)'nin birleşme sonucu yaratılabilir¹⁰. Tabii ki Ziya Gökalp kurulmakta olan bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin savaştan çıkmış bir psikolojisi içinde batı medeniyetini ve tekniğini alma, özellikle batılılaşma çalışmasının bizzat içerisinde idi ve Atatürk'e bazı programlar sunmuş idi. Bundan dolayı da Batı teknik ve teknolojisini almamızı süratle istiyordu. Ancak bu görüş Millî bir resim olgusunu yaratmak için yeteceğini zannetmiyoruz. Millî bir resim olgusunun yaratılmasının ne reçetesi ne de formülünün olmadığına yukarıdaki satırlarımızda değinmiştik.

Cümleyi toparlayacak olursak, yöresellik kavramı ile Millîlik kavramını ayırmamız gerekir. Yöresellik, resmin içindeki mesajdır. Millî resim bir mesajdan ziyade biçimle ilgilidir. Yani dünyanın öbür yanında dahi olsun yabancı bir kişi söz ettiği zaman üslubu ile Türk resmi

⁹ Doğan KUBAN, "Çağdaş Resimde Yerellik Üzerine Söyleşi", *Yeni Boyut*, Yıl 3, sayı 27, 1994, s. 7.

¹⁰ Heyd, *Türk Ulusculuğunun Temelleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1977, s. 143.

diyebilmelidir. Mesela eski minyatür resmi veya hattatlığı gibi. Aslında batı sanatı ve estetiğinin hitap ettiği veya temsil ettiği yığınla halk, millet ve topluluk olmasına rağmen bu topluluk veya devletlerin ayrı ayrı milli bir sanatları olduğunu söylemek imkansızdır. Çünkü batı sanatının biçimsel özellikleri aynıdır. İtalya, Almanya, İngiltere, Hollanda, Franwa v.s. Avrupa ülkelerinde yaratılan sanat eserleri arasında biçimsel bir ayrılık görülmemektedir. Ancak konu ve irreel yapı itibarıyla belki İtalya, Almanya, Hollanda veya İngiltere kültür geleneklerinin bir anını resmedebilir ki bu da yöreyi ilgilendirir. Demek istediğimiz bir ülkenin milli bir resmi olduğu hususunda fikir ileri sürmek kolay bir iş değildir. Bugünkü Türk resmi için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Çünkü batılılaşmayla beraber resim sanatımızda batının teknik birikimleri kullanılarak yeni bir resim anlayışı yaratılmaya çalışılmıştır. Batılılaşmayla beraber gelenekçi ve Millî Kültürümüzün ürünü olan tamamıyla bize ait olan tezhip hat ve minyatür resim anlayışı yok olmuştur. Bu tavır Millî resim yaratmak veya milli bir resim kimliğini taşıma hususunda resim sanatımız bugün sıkıntı çekmektedir. Sadece biz değil aşağı yukarı dünyanın her tarafında teknolojik gelişmelere paralel olarak batı teknolojisi nasıl ki dünyaya yayılmış birçok ülke günlük yaşantısından tutun sosyal ve toplumsal yaşantıya kadar bu teknolojik gelişmelerin tesirinde kalmasıyla sanat da bu ülkeleri etkilemiş ve bu ülkelerin gelenekçi resim anlayışları yerine batı resmi ve estetiği ile kendi benliklerinden uzak bir resim sanatı yaratmaya başlamışlardır ki bu da gittikçe dünyaya sadece batı estetiği ve resmi hakim olma iddiası ve kanaati yaygınlaşmıştır. Yani bir tek sanat ve

estetik düşünce vardır, o da batıdır imajı yaygın kanaat haline gelmiştir. Bu tavır ve düşünce çeşitli topluluklara mensup sanatçıları derin derin düşündürmektedir ki yeni yeni benliklerine dönme kıpırtıları hasıl olmaktadır. Dileğimiz kendi sanatımız özellikle Türk ressamaları batı teknik ve imkanlarından faydalansınlar, ancak gelenekçi kültürel olgularımızı yüceltici Türk ve İslam estetiğini sanatsal potalarında eriterek yeni bir sanatsal kimlikle ortaya çıkmalarıdır. Sanatçılarımız bu şekilde çaba sarfedip eserler yaratırlarsa işte o zaman belki bir çağdaş Türk resmi gelişip filizlenmiş olur ki bu da resmimize Millî, yerel ve yöresel bir kimlik kasandırmış olur kanaatindeyiz. Belki birileri çağdaş bir Türk resmi yok mudur? diye bir tez ileri sürebilir. Böyle bir tezi ileri sürmek bizim haddimiz değildir. Ancak (Türk resmi) tabirini kullanmak sadece kalıplaşmış iki kelimedenden ibaret midir? Bu iki kelimeyi yan yana getirip deyimleştirmek midir? Bence bunların çok ötesinde derin manalar aramak lazımdır. Türk resmi bugün batının biçimsel birkaç notunu alarak tuvale aktarmaktan ibaret olsaydı Uygur'lardan Selçuklu'lara, Beylikler'den Osmanlı'lara uzanan büyük bir coğrafya'nın değişimlerle sanatçı belliğinde yer etmesi ve engin bir kültür birikiminden geri kalan eserlere ne demeli acaba...

b- Türk Resim Sanatına Dair

Yöresellik kavramı ile ilgili düşüncelerimizi bir önceki bölümde izah etmeye çalışmıştık. Bu bölümde de Türk Resim sanatında yöresellik ve bu anlayışta eser veren sanatçıları tanımaya çalışacağız.

Türk Resim Sanatında yöresel veya yerel resim anlayışı ile eser veren sanatçıların gelişme çizgisine geçmeden evvel, Türk resim geleneğinin geçirmiş olduğu perspektivi tarihi gelişimi içerisinde izah etmek, konuyu daha iyi aydınlatacağına inanıyoruz.

İslamiyetin Türk kavimleri tarafından kabul edilmeden önceki resim sanatı; kumaş dokuması, halı, kilim, cicim, maden kakmaları, deri işleri, ok ve kılıç üzerine ağaç ve demir süslemeleri biçiminde gelişmiştir.

Uygurlar diğer Türk gruplarından önce yerleşik hayata geçtiklerinden IX. asra ve daha sonraki asırlara ait Turfan, Karahoça, Beşbalıç, gibi şehirlerde yapılan kazılarda bazı duvar resimleri, din ve ticaret ile ilgili kitaplarda resimler tespit edilmiştir.

Türklerde biçim, çizgi ve rengin temel örnekleri ve figürlü sanatın ilk örnekleri minyatür sanatı şeklinde gelişti. Türk minyatürcülüğü, Orta Asya'dan Selçuklu'lara, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan, İstanbul'un fethine ve Lale devrine uzanan asırlar içinde değişik akım ve anlatım şekilleri kazanmıştır. XV. asırda Fatih Sultan Mehmed, tanınmış İtalyan ressamlarını saraya davet ederek bir anlamda batı anlayışına dönük resim sanatının başlangıcını oluşturmuştur.

Batı ülkeleri ile münasebet kurduktan sonra sosyal ve siyasi hareketlere paralel olarak Güzel Sanatlarda da gelişmeler oldu. Tanzimat

fermanı ile beraber Sultan II. Mahmud portresini (Tasvir-i Hümayun) yağlıboya olarak yaptırıp resmi daire duvarlarına astırması, Sultan Aziz'in Paris'i ziyareti ve dönüşünde Avrupalının o gün için revaçta olan oryantalist ve realist eserlerinden oluşan bir kolleksiyonu İstanbul'a getirmesi batılı anlamda bir sanat anlayışının bizde gelişmesini hızlandırmıştır¹¹.

1793 yılında kurulan Mühendishane-i Berr-i Hümayun'un (Topçu okulu) müfredat programlarına menazır (perspektif) derslerinin konulması bu anlayışın diğer askeri okulların programlarında tekrar edilmesine vesile olmuştur. Yine bu yıllarda Avrupa'ya resim öğrenimini yapmak üzere öğrenciler gönderildi. Ve bu öğrencilerin yurda dönüşünden sonra resim sanatı, çağdaş akımlara paralel gelişmeler gösterdi.

Bu hazırlık dönemi aslında batı anlayışına dönük resim sanatının akademik bir eğitim çatısı altında verileceği 3 Mart 1883 yılında kurulan Mekteb-i Sanayi-i Nefise- Şahane'nin kurulmasına sebep olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu mektebin kurucusu ve ilk müdürü Osman Hamdi Bey'dir. Okulun öğretim üye kadrosunu yabancılar teşkil etmiş, ilk yirmi öğrenci resim, heykel ve mimari alanında öğrenim görmüştür.

"Türk Pirimitifleri" veya "Türk Fotoyorumcuları"¹² olarak adlandırılan ilk dönem Türk ressamlarının eserleri bu gün İstanbul Resim ve Heykel Müzesi ile Ankara Resim ve Heykel Müzesi ve diğer resmin özel kolleksiyonlarda bulunmaktadır. Bu dönemin başlıca eğilimleri, manzara ve natürmort gibi iki temel türde toplanır. İlk dönem ressamları

¹¹ Seyfi BAŞKAN, *Osmanlı Ressamlar Cem.*, Çağdaş Yayınları, Ankara 1994, s.9.

¹² *Türkiye 1987*, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Türkiye Yıllığı 1987, s. 325.

Osman Nuri, Ahmet Bedri, Ferik İbrahim Paşa, Hüsni Yusuf, Tevfik Paşa, Nuri Paşa, Şeker Ahmet Paşa, Süleyman Seyyid Bey, Osman Hamdi Bey, Servili Ahmed Emin, Hüseyin Zekai Paşa ve Hoca Ali Rıza'dır.

Türk Pirimitifleri genellikle renkçi bir anlayışa bağlı kaldılar. Bu ressamalar, Yıldız Sarayı, Yıldız Camii, Kağıthane ve Anadolu yörelerine kadar uzanan görüntüleri, daha önce çekilen fotoğraflardan, bazıları da bizzat yerinden çalışarak tuvaler boyamışlardır. Bu dönem ressamlarımızın eserlerinde figüre pek rastlanmaz. Genellikle Peyzaj, natürmort ve tarihi binaları çalışarak bir üslup arayışına girmişlerdir.

İstanbul ve çevresini geleneksel bir üslupla işleyen Şeker Ahmet Paşa ve çağdaşları dediğimiz Tanzimat dönemi ressamaları (yukarıda isimleri zikredilmişti) tamamıyla batı sanatına yönelerek Avrupa resim sanatını büyük bir ihtirasla taklit etmeye başladılar. Bu taklit kendisini aşırı bir tabiat hayranlığı şeklinde gösterdi¹³. Hepsinde ortak olan taraf, kişisel görüşlerini ve düşüncelerini, subjektif izlenimlerini değil, ancak tabiatla gözle görülen şeyleri tam bir sadakatle kopya etmeleri, ileride Meşrutiyet Kuşağı olarak adlandırdığımız, bir başka deyişle izlenimciler denilen Çallı kuşağına, ilham kaynağı olmuşlardır. Hata Çallı ve arkadaşlarının eğitiminde ve yetişmesinde öncü olmuşlardır.

Bu ressamalardan sonra Halife Abdülmecid, perspektivci Ahmet Ziya Akbulut, Ömer Adil, Şevket Dağ genellikle mimari eserlerimizi tuvale aktararak resim sanatımıza yeni bir kimlik kazandırmışlardır. Bu

¹³ Joseph-Emile Muller, *Modern Sanat* (Çeviren M. Toprak), Remzi Kitabevi 1972, s.28.

ressamları, savaş sonrası ressamaları takip etti. Türkiye'ye izlenimciliği getiren bu ressamaların en başarılısı, akademiklerin sonuncusu, izlenimcilerin ilki olan Halil Paşa'dır¹⁴.

Cumhuriyet dönemi resim sanatı, Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin değişik adlar altında 1930'lara kadar sürdürdüğü sanat etkinlikleri ile başlar, 1890'de kurulan cemiyetin ilk üyeleri Ruhi Bey, İbrahim Çallı, Hikmet Onat, Hale Asaf, Agah Kazım, Hüseyin Haşım, Ahmet Ziya Akbulut, Hoca Ali Rıza, Muazzez Mahmut, Mesrur ve İzzet'tir¹⁵. Cemiyetin başkanı Sami Yetik oldu. Halil Paşa, Hüseyin Zekai Paşa, Nazmi Ziya, AvniLifij, Feyhaman Duran gibi tanınmış Türk ressamaları da bu gruba katıldılar. Bu grubun öncüsü kabul edilen ve yaygın üne kavuşan İbrahim Çallı'dan dolayı bu ressamlar "Çallı Kuşağı" olarak da isimlendirilirler.

Çoğunluğu Sanayi-i Nefise çıkışlı olan Çallı kuşağı ressamaları, 1910 yılında Paris'e resim tahsili için gönderildiler ve Avrupa resmi ile yetiştiler. Bu ressamlarımız batı resminde etkisini tamamlamış izlenimci görüşe bağlandılar. Fakat bu akım içinde batı resminde olduğu gibi, renklerle ilgili problemlerin çözülmesi ihtiyacı ile hareket etmediler. Umumiyetle optik görünüşleri az çok renkçi anlayış ile dile getirdiler. Bu gruptan Çallı İbrahim, Akademikleşmiş izlenimciliğe bağlandı. Zeybek ve Mevleviler serilerini yaparak yerel ve yöresel kimlik bulmaya çalıştı. Natürmortlarında bu açık hava, resimlerinde anlatım ustalığı gösterdi. Fırça tuşları ile belli bir üslup oluşturmaya çalıştı.

¹⁴ Türkiye 1987, s. 326.

¹⁵ Türkiye 1987, s. 326.

Feyhaman Duran, izlenimci anlayışı yansıtan eserlerinde titiz bir işçilikle renk ve desen uzlaşmasını birleştirdi. Hikmet Onat, genellikle eski İstanbul görüntülerini canlandıran peyzajlar, Topkapı Sarayı'nı tasvir eden entriyörler yaptı. Nazmi Ziya, izlenimci anlayışı renk problemlerine özel bir dikkat göstererek İstanbul görüntülerini güneş ışığı ve sis gibi unsurlarla birlikte verdi.

Çallı kuşağı ne tam anlamıyla batı sanatının izleyicisi durumundadır, ne de bütünüyle yerel sanat anlayışını temsil eder. Bu ressamalar batı resim sanatından etkilenmekle birlikte bu etkileri kendilerine özgü bir doğaya yaklaşım biçimi içinde özümleyebilmişlerdir. Kendi aralarında gösterdikleri ortak üslup özelliklerinin yanısıra sanayi ve içgüdü'nün yönlendirdiği bir arayışla biçimsel sorunları sınırlamada bir gerilimi yaşarlar. Böylece kendi kişisel üsluplarını yaratmada da başarılı olmuşlardır. Bütün bu özellikleri ile Çallı Kuşağı Türk resminde kesin bir dönüm noktasıdır¹⁶.

Gerçekte Türk Resminin gelişimi çoğunlukla tam bir kesinlik ihtiva etmeyen ve bütünüyle tek bir görüş çevresine toplanmayan grup hareketlerinin birbirini izleyen sürekliliği içinde kurulmuş değildir. Çünkü Osmanlı Ressamlar Cemiyeti ve uzantıları ile onları izleyen müstakiller, D grubu, Yeniler ve benzeri gruplaşmalar arasında süreklilikle sonuçlanan bir etki-tepki diyalogu yoktur. Müstakillerin baştaki kurucuları, Refik Epikman, Hamit Görele, Şeref Akdik, Nurullah Berk, Hale Asaf, Muhittin Sebati, Zeki Kocamemi, Ali Çelebi, Mahmut

¹⁶ *Türkiye* 1987, s. 327.

Cuda ve Heykeltraş Ratip Aşır Acudoğlu'dur. Müstakiller tek bir bakış açısı çevresinde birleşen bir grup değildir. Bu ressamalar her biri aralarındaki üslup ortaklığı kadar üslup ayrılıklarında da birleşmiş bir görünüm sergiler. Buna karşılık amaçlarının Cezanne biçimciliğinin uzantısı olan bir tuş düzeni ile kübizm ve konstrüktivizm gibi akımların biçimsel kuruluşu tanıdığı önceliği bütünleştirmek olduğu söylenebilir.

D grubu 1933 yılında Cemal Tollu, Nurullah Berk, Zeki Faik İzer, Elif Naci, Abidin Dino ve Heykeltraş Zühtü Müridoğlu tarafından kurulmuştur. Çoğunluğu Sanayi-i Nefise'de Çallı ve arkadaşlarının öğrencileri olan D grubunun kurucuları, kendilerinden öncekiler gibi Avrupa'da resim eğitimi görmüşlerdir. D grubu, Çallı kuşağının renkçiliğine desenin sağlamlığını katarak, düzen ve kuruluşu ağırlık veren bir biçim anlayışı ile hareket etmiştir. Gerçi müstakillerde Çallı kuşağının izlenimciliğine karşı çıkarak kübizm ve konstrüktivizmde sağlam düzen kuruluşları aramışlardır. ancak D grubu ise müstakillerin yeni anlayışını daha aşırı bir boyut içinde vermişlerdir. Grup üyeleri kendi aralarında farklı anlayışa sahip olmakla birlikte Türk resmine yeni bir entellektüel yaklaşım getirmek, resimde tekniği düşünce ile birleştirmek gibi ortak bir amaçla birleşmiş görünürler. Gerek düşüncede gerekse uygulamada "Akademizme ve körükörüne doğa kopyacılığına" aynı oranda karşıdılar. Ancak sözcülüğünü ettikleri "Lhote" biçimciliği, etkinlikleri doruk noktasına ulaştığı sıralarda, Avrupa'da çoktan akademik sayılan bir boyut kazanmıştır. D grubunun, Türkiye'de resim kültürünün yaygınlaştırılmasında katkıları çok büyüktür.

1940'larda etkili olan yeniler grubunda ise Nuri İyem, Agop Arad, Selim Turan, Avni Arbaş, Nejat Melih Devrim, Kemal Sönmezler, Turgut Atalay, Heykeltraş Faruk Morel ve Afişçi Yusuf Karatay bulunmaktadır. Yeniler kendilerinden önceki D grubunu aşırı Avrupa sanatı taraftarlığına ve biçimciliğine karşı toplumsal gerçekçiliğin önemini vurgulamak amacıyla birleşmişlerdir. Onlara göre sanat ve resim, toplumun sorunlarına dönük olmalı, gerçek yaşamı yansıtmalı, insanların güncel uğraşlarını konu almanın yanısıra onların sevinç ve üzüntülerini de belirtmeliydi. Ancak yenilerin tutumları kendi içinde kavranabilir. Bütünlüğü olan bir resim dili yaratmaya yetmemiştir. Çünkü yeniler, toplumsal konuların resimsel anlatımının gerektirdiği biçimlere yönelmek yerine geleneksel ve Cezanne kökenli biçim modellerinin birleşimi bir anlayışla hareket etmişlerdir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra batıda genel olarak soyut sanat, özel olarak da soyut dışavurumculuk geniş çapta gelişmeler sağlamıştır. Batıdaki benzerleri gibi Türk Resim sanatında da soyut eğilimler teknik ve biçim açısından iki temel davranış biçimi içinde sınıflandırılabilirler. Bunlardan ilki düzenli bir fırça işçiliği ve yüzeysel geometrik bir biçim anlayışına dayanan akılcı, kuralcı ve katı yaklaşımdır.

Diğeri ise dağınık bir tutuş ve serbest fırça işçiliği üstüne temellenen, lirik kendiliğinden, disiplinsiz ve bir yere değinde ifadeci olabilen duyarlı organik yaklaşımdır. Sabri Berkel, Halil Dikmen, Cemal Bingöl, Şemsi Arel, Arif Kaptan ve Hamit Görele daha çok geometrik kuruluşlara ve düz yüzeylere sert ve açısal biçimlerle çalışan soyutçular arasında yer alırlar.

Öte yandan Şemsi Arel, Abidin Elderoğlu ve bir yere değin de Sabri Berkel'in hat sanatı ve kaligrafiden esinlenen yapıtları soyut biçimde geleneksel bir bağlam kazandırma arayışlarının ürünüdür.

1970'ler Türk resminde evrensel ve yöresel-yerel, soyut ve somut gibi karşıt eğilimlerin berraklaşmaya dönüştüğü ve bazı sentezlere ulaştığı bir başlangıcı yaşar. Yaşlı kuşak sanatçıların bir kısmı giderek ağırlık kazanan yeni gelişmelere ayak uydurmaya çalışırken bir kısmı da kendi bireysel üsluplarını derinleştirmeye yönelirler. Genç kuşak içindeki tutarlı kişilikler ise, geçmişe oranla daha belirgin bir biçim-öz bütünlüğü ile yeni arayışlara girişirler.

1970'lerden başlayıp günümüze uzanan çizgi üzerinde ressamların ürettiği işler incelendiğinde farklı muhteva ve özde resimler yapılmasına karşın konu ve konuya yaklaşımları itibarıyla resim sanatı beş temel anlayış doğrultusunda biçimlenmektedir.

- 1- Soyut Eğilimciler
- 2- Soyut ya da figüratif biçimci yaklaşımlar
- 3- Soyutlaşmış figüratif biçimde lirik arayışlar
- 4- Yerel-yöresel ve toplumsal gerçekçi eğilimler
- 5- İfadeci ve eleştirel figüratif yaklaşımlar¹⁷

1- Soyut Eğilimciler:

Sabri Berkel, Adnan Çakır, Ömer Uluç, Burhan Doğançay, Erol Eti, Erdal Alantar, Adnan Turani, Güngör Taner, Halil Akdeniz, Tomur Atagök vs.

¹⁷ Türkiye 1987, s. 329.

2- Soyut yada Figüratif Biçimciler:

Gürol Yontan, Şükrü Aysan, İsmail Saray, Ahmet Öktem, Serhat Kiraz vs.

3- Soyutlanmış Figüratif Biçimde Lirik Arayışlar:

Özdemir Altan, Turan Erol, Orhan Peker, son yıllarında Bedri Rahmi, Şadan Bezeyiş, Mustafa Esirkuş, Nuri Abaç, Erol Akyavaş, Dinçer Erimez, Burhan Uygur, Zahit Büyükişleyen.

4- Yerel-Yöresel ve Toplumsal Gerçekçiler:

Nuri İyem, İsmail Altınok, Hüseyin Bilişik, Duran Karaca, Kayıhan Keskinok, Mehmet Güler, Yalçın Gökçebağ, Veysel Günay, Mehmet Başbuğ, Aydın Ayan, Neşet Günal, Nedim Günsur vs.

5- İfadeci ve Eleştirel Yaklaşımlar:

Alaaddin Aksoy, Mustafa Ata, Neşe Erdok, Mehmet Güleriyüz, Ergin İnan, Kemal İskender, Balkan Naci İslimyeli, Özer Kabaş, Erol Kınalı, Hüsamettin Koçan, İbrahim Örs, Kadri Özayten, Gürkan Coşkun, Utku Varlık vs.

1970'lerle birlikte büyük kentlerimizde başlayıp Anadolu'nun birçok vilayetinde açılan galeriler sayesinde ressamalar eserlerini sergileme fırsatı bulmaktadırlar. Bu sergileriyle birlikte hem resim sanatını geniş kitlelere yaymakta hem de ressamlarımızın eserleri alıcı bulmaktadır.

c- Türk Resim Sanatında Yöresellik ve Yöresel Çalışan Ressamlar

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız gibi, Türk resmi belli bir perspektif ile günümüze kadar değişikliklerle gelmiştir. Bugün Türk resmini oluşturan yapı değerleri içerisinde yerel veya yöresel dediğimiz üslupla eser veren sanatçılarımız bir hayli vardır. Bunlar durup dururken ortaya çıkmış sanatçılar değildir. Şüphesiz Türk Sanat Tarihi'nin değişik merhalelerini incelediğimizde kendi kültürel değerlerimize bağlı olarak çalışan çok sayıda sanatçıya tesadüf edebiliyoruz. Gerek Uygur, gerek Selçuklu ve Osmanlı sanatlarının hatta minyatür sanatından bile yerel veya yöresel çalışan, bir üslup oluşturan ressamalara tesadüf edebiliriz. Eski el yazması kitaplarda yer alan minyatürler her ne kadar kitabın muhtevasına bağlı olarak resimlense de, sonuçta geleneksel, kültürel değerlerimizi temsil eden bir mesaj yüklü olduğu muhakkaktır. Selçuklular çağında yapılan Varka ve Gülşah minyatürleri tipik Orta Asya Türk tipinin fiziksel ve ruhsal ifadesini yansıtmaktadır. Yine Mevlevi ve Bektaşî tekkelerindeki minyatür ve resimler inanç ve kültürel değerlerimizin tezahürüdür. Osmanlı sanatında önemli bir yer tutan minyatürlerde de özellikle Sürname minyatürlerinde bazı yerel motiflere tesadüf edebiliyoruz. Ancak burada bizim özellikle üzerinde duracağımız çağdaş batı resim anlayışından sonra, ressamlarımızı etkileyen yerel veya yöresel değerlerin tuvalde yer aldığı dönemler ve ressamlarımızı anlatmaya çalışmaktır.

Batı anlamındaki resim sanatının ülkemizde kabul görmesi ile birlikte sanatçılarımız eserlerini batı tarz ve üslubu ile yapmaya başladılar.

Böylece geleneksel resim sanatımızın yerine batı resmi yaygınlaştı. Ülkemizin özellikle Sırp, Karadağ, Balkan, Yemen ve Ege'deki sosyal ve siyasal gelişmelerle birlikte bunalımlı günler geçirmesi, sanatçılarımızı etkilemiştir. Ayrıca Türk tarihinin, kudret ve gücünün, ve zerafetini temsil eden savaşlar da sanatçılarımıza malzeme oluşturmuştur. Akademinin kurucusu olan ressam Hamdi Bey'in oryantalist diye tabir edilen tarzıyla oluşturulan eserler, aslında Türk kültür hayatının belki bir misyonunu ve janrını temsil ettiğini söylemek yanlış olmasa gerek¹⁸. Çünkü Hamdi Bey, görev icabı bir çok Osmanlı tebaasını gezmiş ve Osmanlı kültürünün terbiyesi ile yetişmiştir. Arkeolojik bazı kazıları ile de yani Türk kültür hayatını inceleme fırsatı bulmuştur. Bu sebeple yaptığı eserler Osmanlı Ülkelerinin sosyal yaşantılarını konu alan insan ve mimari yapıların bütünleştiği Mistik ve Otantik bir karaktere dönüştüğü söylenebilir. Zekai Paşa'nın ne kadar peyzaj ve natüralist tarzda eser yaptığı söylenirse de yer yer yöresel mimari eserlerine de tesadüf edebiliriz.

II. Meşrutiyetin ilanından sonra Sanayi-i Nefise Mektebi'ni bitiren bazı sanatçılar Fransa'ya gönderildiler. I. Cihan Savaşının patlak vermesi ile beraber yurda dönen ve Şişli Askeri karargahında o zamanın Erkan-ı harbiye Reisi ve Başkomutan vekili olan Enver Paşa tarafından kendilerine bir atölye verilmesi ile beraber bu sanatçılar Türk örf ve adetlerini, yaşantılarını, savaşlarını ve memleketin içinde bulunduğu sıkıntılı günleri tuvalleine aktardılar¹⁹. Bu resimler bugün İstanbul ve

¹⁸ Adölphe Thalesse, "Çağdaş Türk Resminde Yenilik Üzerine Söyleşi", Doğan Kuban, *Boyut Dizi*, Aralık 1984, Sa. 3, s. 27.

¹⁹ Türkkiye Ataöv, *Eşref Üren, Hayatı ve Sanatı*, Türkiye İş Bankası Yayını 1984, s. 36.

Ankara Resim-Heykel müzelerinde ve diğer askeri müzelerde bulunmaktadır. Bu yıllarda yapılan, özellikle savaşın atmosferi içinde yapılan çalışmalar bizimle ittifak içinde bulunan Almanya ve Avusturya'nın başkentlerinde sergilenmişlerdir. 1916 yılında açılan I. Viyana sergisinin komiserliğini de Ressam ve Sanat Tarihçisi Celal Esat Arseven ve ressam Namık İsmail yapmışlardır. Geriçi bu yıllardan evvel, yani I. Cihan Savaşı'ndan evvel Edirne'de yaşayan ressam Hasan Rıza Bugarlar tarafından şehid edilmiş ve atölyesi yağmalanmıştı²⁰. Hasan Rıza sanat Tarihimizde "Şehit Hasan Rıza" olarak anılır. Yaptığı eserler genellikle Türk kültür tarihinin önemli merhalesini oluşturan zaferler, Fetihler ve ünlü kumandanların portreleridir. Özellikle; "Fatih'in Gemilerini Karadan Yürütmesi" eseri Türk insanının psikolojik ve sosyolojik unsurları bir arada kullanılmış ve Türk'ün üstün dehası verilmeye çalışılmıştır. 1896 yılında yapılan bu eser, halen Deniz Müzesi'nde bulunmaktadır. Ressam Şehit Hasan Rıza'nın sanat anlayışı ve yaptığı resimlerle neyi anlatmak istediği hususu şu sözleriyle açıkça belirtilmektedir. "Ne için Avrupa insanları tarihin müşkülâtıyla tarif ettiği Musa'lar, İsa'lar devrini yaşatsınlar da onlara nisbet dünkü gün demek olan mazimizin şalı vakayii bir kaç yüz cilt kitabın kara yazıları içinde kalıp mahvolsun. Meyva resmi, manzara resmi... bunlar her zaman olur. - Her millette sanatkarlar, muharirler, ressamlar herşeyden evvel kendi varlıklarına şehadet edecek eserler yaratmalıdırlar."²¹

Yine bu seriye ilaveten Ressam Halit Naci;

²⁰ Nüzhet İslimyeli, *Asker Ressamlar ve Ekoller*, 1965, s. 24.

²¹ A. Süheyl Ünver, *Ressam Şehit Hasan Rıza - Hayatı ve Resimleri*, MEB yay. İstanbul 1971, s. 7.

"Türklerin 1356'da Sal'la Rumeli'ye geçişi" isimli eserde Türk resminin unutulmazları arasında bulunmaktadır. Çünkü Makedonya'lı Büyük İskender'in "Asya'nın Kalbi" dediği Anadolu'ya mızrak saplandığının cevabı olarak Türkler Süleyman Paşa kumandasında İskender'e cevap olarak Avrupa'ya (Rumeli'ye) ayak basmışlar ve yüzyıllar boyunca Avrupa'nın efendisi olma bahtiyarlığına erişmişlerdir. Osmanlı olarak Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış (1918) ve Osmanlı'nın fiilen sona erdiğinin fermanı taraflara itilaf devletlerince iletilmiştir. Türk milleti bu hileli masabaşına itibar etmeyerek Atatürk'ün etrafında kenetlenmiş ve ölüm-kalım mücadelesi dediğimiz milli seferberlik günlerinin aydınlanması için varını, yoğunu sarfederek mücadele azminin yenilmezliğini dünyaya ispat etmiştir. Dört yıl süren bu savaş bir çok ressamımızı etkilemiş (bazıları bizzat savaşın içinde bulunmuşlardır), cepheye gidenler, mermi taşıyanlar, yakılan yıkılan köyler vs. Savaş Kompozisyonları bugün müzelerde ve koleksiyonlarda baş köşede bulunmaktadır. Savaş sonrası inkılaplar ve yenilikler de ressamlarımızın etki alanlarını oluşturmuştur. Özellikle 1933 yılında Ankara'da açılan İnkılap Resimleri Sergisi on yıllık bir birikimin ve yapılan işlerin ressamlarımızca tuvale yansıtılması kültür ve sosyal eğilimlerin doruğa çıktığı dönemlerdir. Çünkü Cumhuriyet fikrinin yerleşmesi ile sanatçılarımız artık yöresel temalara ve konulara rağbet etmeye başlamışlardır. Hatta Milli Mücadele yıllarında ve sonrasında yerel ve yöresel konular o kadar yaygınlaşmıştı ki hemen hemen kalbur üstü bütün

sanatçılarımız Atatürk portrelenmesinde yer almış ve inkılabın yerleşmesine katkıda bulunmuşlardır. Hatta Ruhi Bey'in "Denizde Atatürk'ü Karşılama" ve Turgut Zaim'in "Doğu ve Batı Halklarının Atatürk'ü Karşılama" adlı eserleri ve Çallı'nın, Feyhaman'ın bu portrelenme hadisesinin bizzat içinde yer almaları yöresel anlayışta eser veren sanatçılarımızın sayısı ve topluma bakış açıları hakkında zannedersek bir fikir verecektir. Zaten bu portrelenme hadisesi ile birlikte Atatürk inkılaplarının en ücra köşelere kadar yayılıp nüfuz bulmasıdır ki D grubunun getirdiği temel düşünce "Bir Türk resminin yaratılması" olmuştur. Türk resminin yaratılmasında kendi özümüze dönüşle mümkün olacağı hemen hemen bütün sanatçılarımızca şiar olmuştur. Bu dönemde ve daha sonraki yıllarda yapılan eserlerdeki yöresel imgeler katalog kısmında ayrıca verildiğinden burada ayrı ayrı zikretmenin lüzumlu olmayacağı kanaatindeyiz.

1940'lı yıllarda halk evinin özellikle harcırahları devlet tarafından karşılanarak yurdumuzun muhtelif yerlerine gönderdiği Türk ressamı sayesinde Türk resmi yerel ve yöresel motiflerle bezendiği, ciddi manada yöresel kimlik kazanan resamların eserlerini görmemiz mümkün olmuştur. Hatta bu hareket sayesinde bazı ressamlar kimlik kazanmışlardır. Turgut Zaim, Eren Eyüboğlu, Cemal Tollu, Bedri Rahmi, Turgut Atalay vb ressamlar kendilerini buldular. Türk resminde yerel ve yöresel bir kimlik oluşturmak fikri de 1946'lı yıllarda bir grup tarafından (Yeniler Grubu) ortaya atılmış, yukarıda zikrettiğimiz gibi bir hayli taraftar bulmuştur. Gerçi bunların getirdiği ve ortaya attığı düşünce 1933'de kurulan D

grubunun hararetli üyesi ve ressam olan Elif Naci şöyle formülleştirmiştir: "Türk resmi Alplerin ötesinde değil Torosların eteklerinde aranmalıdır."²² Bu düşüncesi ile milli bir kimlik ve yerel bir üslup oluşturma çabası yatmaktadır. Yine D Grubu kurucularından olan Zeki Faik İzer de "Benim hocam Andre Lahote değil, Selçuklu halı motiflerini işleyen köylü kadınıdır"²³ cümlesi ile Elif Naci'yi destekler mahiyette çaba sarfetmiştir.

D Grubunun 1930'lu yıllarda geleneksel bir resim anlayışını hakim kılmak düşüncesi ile başlattığı çalışmaları 1940'lı yıllarda ortaya çıkan yeni bir sanataçı grubu tarafından yeterli bulunmamıştır. Bu sanatçı kuşağı kendilerinden önceki grupların insan temalarına yabancı kaldıkları için de yaşadıkları toplumla ilişkilerinin kesildiğini öne sürerek toplumcu sanat görüşü çevresinde birleşerek yeni bir grup kurmaya karar verdiler. Toplumculuk ve gerçekçilik bu grubun iki temel dayanağı idi. Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki 1936-1937 reform hareketinden önce bu okulda Nazmi Ziya, İbrahim Çallı, Hikmet Onat ve Feyhaman Duran gibi hocaların atölyelerinde çalışmış olup akademinin yüksek bölümü 1940'da kurulunca tekrar bir araya gelen bir grup ressam ortak bir görüşü paylaşarak "Yeniler" adını verdikleri kuruluşa katıldılar. Kemal Sönmezler, Ferruh Başağa, Nuri İyem, Selim Turan, Agop Arad, Avni Arbaş, Mümtaz Yener, Fethi Karakaş ve Haşmet Akal'dan oluşan bir grup Türk sanatında Liman ressamı da anılırlar. Bu ressamların Liman ressamı olarak da anılması veya açtıkları sergilere Liman Sergileri denilmesinin nedeni, İstanbul'da yaşıyor olmaları ve İstanbul'un bir liman

²² Elif Naci, "Sanata Dair", *Türk Edebiyatı Dergisi*, Mart 1976, s. 28.

²³ O. Zeki Çakaloğlu, "Zeki Faik ve Sanatı", *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1980.

şehri olmasıdır. İlk sergilerini 1940'ta Akademi salonlarında açtılar ve konuları balıklar idi. Gördükleri ilgi ve beğeni nedeniyle ertesi yıl yani 1941'de Beyoğlu Basın Birliği Salonları'nda ikinci sergilerini açtılar. Bu sergide de liman kenti olan İstanbul konu alınmış, limanda çalışan işçiler, deniz adamları, gemiciler ve tayfaların yaşamı ağırlıklı bir yer almıştı. Ancak bu resimlerde kullanılan teknik izlenimci resmin ve Çallı kuşağının kullanmış olduğu teknikten uzak değildi.

Bu ressamlar kent kent açılmak, çevre gözlemlerini gerçekçi bir anlatımla resimlerine aktarmak istiyorlardı. İstanbul'un en çarpıcı özelliği bir liman kenti olması özelliği idi. Ressamların çoğu da İstanbul'da doğup büyümüş kişiler olduklarından ilk sergilerinin konusu "Liman Şehri İstanbul" olarak sergilendi. Limanın her tarafını, Boğaz'ı, Haliç'i gezerek Fındıklı'dan Karaköy'e kadar olan kıyı şeridi boyunca çalışanları işleyerek etüdler yapıyor, sonra da bu etütleri yağlıboya kompozisyonlara dönüştürüyorlardı. Resimleri, ele aldıkları konuların özgürlüğü nedeniyle ilgi topluyor, yeni sanat anlayışı özellikle basında sık sık tartışma konusu yapılıyordu.

1942'de açılan ikinci sergiden sonra grubu destekleyen Hilmi Ziya Ülken, aynı yıl yayımladığı *Sanat ve Cemiyet* isimli kitabında "Yeniler" in savunmasını sosyoloji açısından üstlenir. Ülken'e göre her kompozisyon sosyal bir heyecanın ve kendi döneminin ürünüdür. Gerçek sanat, toplum içinden, onun hakikati ve imanından fişkıran bir çabaya dayanmalıydı. Yine Ülken'e göre "Yeniler" nihayet bunu sezmişler ve milli resmin can damarına parmaklarını basmışlardır. İstanbul'u yaşayan

ve yaşatan bu sanatçılardan artık Anadolu'ya açılmak, köylere gitmek ve geleneksel halk yaşantılarını tuvale aktarmak bekleniyordu. Bu grubu Hilmi Ziya Ülken'den başka Şekip Tunç, Ahmet Hamdi Tanpınar, Fikret Adil gibi düşünür ve yazarlar yazılarıyla destekliyorlardı.

Bu grup (Yeniler) kendilerini yaşadıkları toplumun birparçası olarak görmüşlerdir. O nedenle toplum yaşamından ve kültüründen sahneleri işlemekte önceki kuşaklara göre daha büyük bir istek taşımışlardır. Ancak bunların yetişmesinde büyük emeği geçen ustalara tepki göstermeleri ve onları topluma karşı duyarsız gibi tasvir etmeleri zannımca isafsızlık olur. Bir kaç misal verecek olursak, Namık İsmail'in Harman konulu tablosu Türk resminin belkide en iyi gerçekçiliği dile getiren eserlerin başında geldiğini söyleyebiliriz. Ruhi Bey'in "Taşkıranlar", İbrahim Çallı'nın "Topçular" ve "Zeybekler" Avni Lifij'in Kadıköy Belediyesi'ndeki "Kalkınma" konulu büyük kompozisyonu, Hikmet Onat'ın "Siperde Mektup Okuyanlar" Ali Avni Çelebi'nin "Silah Arkadaşları" Türk resminde yerel ve yöresel eğilime bu gruptan (yeniler) evvel de ilgi duyulduğu ve ressamlarımıza malzeme olduğunun gerçeğidir. Yeniler grubu içinde yer alan resamlara temas edecek olursak;

Nuri İyem, grubun önde gelen ressamı ve bir anlamda da sözcüsüdür. Akademide geçen öğrenim yılları, Nazmi Ziya'dan, Hikmet Onat ve Çallı'ya kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan Nuri İyem, öğrencilik yıllarında Akademinin yemekhanesinde ortak görüşleri paylaştıkları arkadaşlarıyla toplanarak yeni bir grup etrafında birleşmenin temellerini hazırlamıştı. Daha ilk resimlerinde İstanbul'un gecekondu semti insanları,

bir dönemin alışılmış konularını geride bırakır. Yüksek resim bölümü, diploma konkurunda birinciliği kazanan "Nalbant" isimli tablo İyem'in sanatında bir başlangıç oluşturur.

Ferruh Başağa'da Liman resimlerinden gelen uzantılar, zamanla deniz yaşamının tekil bir kompozisyona dönüştüğü resim çevresinde gelişir ve sanatçısına özgü biçimsel nitelikler kazanır. Yeniler'in ilk sergilerinde yörük ve köylü kadın portreleri ile dikkati çeken Turgut Atalay, İstanbul Şehir Tiyatro'larında dekoratörlükle geçen uzun yılların arkasından resme yeniden döner. Aynı dönüşün bir benzerini Liman sergilerinde İkinci Dünya Savaşı yıllarının bunalımlı ortamını çok figürlü kompozisyonlarla simgeleştiren Mümtaz Yener'de görüyoruz. Onu uzun bir aradan sonra 1980'li yılların başlarında kurumuş olan paletini canlandıracak ve resmine bıraktığı yerden devam edecektir.

Grubun en önemli ressamlarından Avni Arbaş'ın Fransa'da geçen uzun yılların arkasından 1970'lerin başında Türkiye'ye dönüp yerleşmesi, sanatında yeni bir dönemin oluşmasına yol açmıştır. Arbaş, bu döneminde kurtuluş savaşının atlılarını, deniz insanlarını konu almaktadır.

Selim Turan; hayatının büyük bölümünü Frans'da geçiren bu sanatçı da grup üyeleriyle paylaştığı toplumsal nitelikli sanat anlayışını, sonraki dönemlerde noktalayacak ve soyutrenksizliğin yolunu seçmiştir.

Erken yaşlarda ölen Haşmet Akal'ın resmi, yeniler grubunun öngördüğü çizgiyi değiştirmez. Hayatın içinden çıkardığı temalara bağlılığını hep korur. Yeniler grubunun etkisi 1950'li yıllarda azalır. Yeni

bir grup etkisi olmaya başlar. Bu grup da temelde Yeniler Grubu'nun getirdiği anlayışın bir devamı olarak belirir. Bu gruba "Yeni Dal Grubu" denir. Toplumsal gerçekçi anlayışı benimseyen bu grubun sanatçıları, İbrahim Balaban, İhsan ve Kemal İncesu, Avni Memedoğlu, Marto Tözge ve Heykeltraş Vahi İncesu'dur.

"Yeni Dal Grubu" ancak dört yıl varlığını sürdürebilmiş. Bu grubu meydana getiren sanatçıların çoğu günümüze değin ferdi olarak sanat anlayışlarını devam ettirmektedirler. Yine 1946-1947 yıllarında Bedri Rahmi'nin öğrencileri İstanbul'da birleşerek "on" lar grubunu kurarlar. İlk sergilerini Akademinin yemekhanesinde açan bu ressamların mesajını ve getirmek istedikleri düşünceyi iki motifi bir araya getirerek sergi afişlerinde somutlaştırır. Bu iki motiften biri Anadolu kilim motifi diğeri batılı ressam El Greco'nun bir figürüdür. Burada önerilmek istenen Bedri Rahmi'nin Doğu'yu süsleme sanatlarının vatani görmesi, Batı'yı ise tekniğin ve malzemenin kaynağı olarak düşünmüştür. Yani Doğu ve Batı sentezleştirilmiştir. Bir başka deyişle Ziya Gökalp'teki "Türkleşmek-İslamlaşmak ve Muasırlaşmak" ifadesinin bir başka biçimde yorumlanması olarak da düşünülebilir.

1950'li yıllara kadar etkinliğini sürdüren bu grup, sonradan 1960 kuşağı olarak isim yapan sanatçıların bağımsız çıkışlarıyla özelliğini kaybetmiştir. Mustafa Esirkuş, Nedim Günsür, Orhan Peker, Turan Erol, Leyla Gamsız Sarptürk, Osman Zeki Oral, Adnan Varınca, Fikret Otyam gibi sanatçıların genellikle özgün-yöresel anlayışlar çevresinde odaklanan çalışmaları sonraki kuşaklara bağlanır. Orhan Peker, kendine özgü biçimi

ile anadolu gerçeğine bağlanır. Turan Erol, Orhan Peker gibi gözlemcidir. Ancak o kendisini 1937'de zamanın hükümeti tarafından organize edilen yurt gezileri programını Türk resminde başlatmış olduğu yöresellik bilincinin bir uzantısı ve devamı sayar²⁴.

Leyla gamsız ise figür, sanatçı etkinliğinin başlıca ilgi alanını oluşturur. Osman Oral'ın hemen hemen bütün resimlerinde Karadeniz Ereğlisi'nin şiirsel doğası ve atmosferi hakim "On'lar" grubunun Anadolu temalarını ısrarla işleyen bir sanatçı da Mehmet Pesen'dir. Orta Anadolu'nun köy ve kasaba görüntülerine, yaşam özelliklerine geniş bir perspektiften gördüğü peyzajlarında yer verir. 1950'li yıllarda gazeteciliğe ve röportaj yazarlığı'na yönelerek resme ara veren ancak daha sonra asıl mesleğine dönen Fikret Otyam'ın resimlerinde yakından tanıdığı Doğu ve Güneydoğu yöresinin insanları, çevre ve doğa özelliklerini buluruz.

Bu ressamların başlatmış olduğu yerel ve yöresel eğilimli resim geleneği günümüz sanatçılarına kadar gelmiş ve bir hayli sanatçı bu düsturları dikkate alarak yöresel konu ve temalara eğilerek kültürel kimliğini, unutulmaya yüz tutmuş Türk örf ve adetlerini tuvallerine aktarmak için çaba sarfetmektedir. Özellikle D Grubu'nun başlattığı yöresel temalara eğilme fikri 1950'li yıllarda iyice yerleşmeye başlar. Hatta eğitim kurumlarımızda bile, özellikle İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde resim öğrenimi gören öğrenciler bu yeni yaklaşıma uygun bir yönlendirme ile eğitilirler. Bu düşüncenin temelini, milli değerlere

²⁴ Atilla Atar, *Türk Plastik Sanatları Tarihi*, AÖF yay. 1993, s. 95.

yönelmede, geleneksel sanatlara yaklaşım oluşturur. Amaç Türk resim sanatını özgün kılmak ve evrensel boyutlara ulaştırmaktır.

Benimsenen yöntemse, Avrupa sanatının teknik özelliklerini Geleneksel El Sanatlarımızın kaynaklarıyla birleştirmektir. Bu yöntem sonucu Türk resim sanatının özgün kimliğine kavuşması, taklit olarak nitelenmekten kurtulması beklenmektedir. Bu düşünce yalnızca Akademi'nin öğretim üyelerinin buluşu değildir. Örnek bir eğitim olarak hemen hemen tüm alanlarda benimsenmiştir. Dönemin dergilerinde ve gazetelerinde bir çok yazar bu düşünceyi savunmaktadır. Bir ressam, yazar ve eğitimci olarak Bedri Rahmi, yaklaşımını, uygulamalarını kendi sanatında ortaya koymakla kalmayacak, yazdığı yazılarda resim sanatımızın en önemli kaynağı olarak Geleneksel El Sanatlarımızı işaret edecek ve bu görüşü öğrencilerine de benimsetecektir. Bedri Rahmi ve öğrencileri diğer Türk ressamlarının büyük bir çoğunluğu bu coşkulu davranmaya katılır. Tuvallelere hatlar, kilimler, motifler yerleşir. Genç sanatçılar da o arayışçı, atılcı düşün güçlerini bu noktada yoğunlaştırırlar.

Amaçları, esin kaynakları en doğru sentezde buluşturmak, özgün anlatılanları yakalıyarak kalıcı olmaktır²⁵.

Bütün bu gelişmeler Türk resminin yerel kimlik arayışı ile bir çıkış yolu bulma gayreti güümüze kadar devam etmektedir. Yazımızın başlarında belirttiğimiz gibi resim sanatımızda resim sanatçılarımızın yaptıkları eserleri dikkate alarak belli gruplar ve anlayışlar etrafında

²⁵ Kıymet GİRAY, *Özlenen İstanbul Görünümleri İle Mehmet Pesen*, Galerı Sevin Yay., Ankara 1993.

toplamıştık. Yani o gruplamalar eserlerinin ağırlıklı olduğu konular dikkate alınarak yapılmıştır. Çünkü o sanatçılarımızın bir çoğu zaman zaman farklı anlayışta eserler verdikleri de bilinmektedir. Bugün veya dün yöresel olsun veya olmasın yaptıkları eserler ve resim sanatına bakış açılarını da dikkate alarak Türk resminde belli misyonu temsil eden bazı sanatçılarımızın yerellik ve yöresellik düşüncelerine dair kanaatlerini zikretmenin yararlı olacağı muhakkaktır.

Turan Erol resim konusunda kendisinin neler yapabileceğini düşünürken yüzyıllık bile olsa Türk resim geleneğinden kopmaması gerektiğini ve Hoca Ali Rıza'nın, Osman Hamdi'nin peyzajlarından başlayıp neler yapabileceğini düşünerek işe giriştiğini söylüyor. Kendi resminin temelde batı resmi olduğunu kabul eden Erol, "Ama zamanla batıdan kurtulmaktayız, kendi kaynaklarımıza dönmek istiyoruz" diyor. Fakat bunun zorlama ile olmayacağını ve kendi yaşadığı çevrenin esprisi içinde bulunması gerektiğini söylüyor²⁶.

A. Hamdi Tanpınar, Bedri Rahmi'nin 1936'da yaptığı bir hamam tablosu için "Belli ki Bedri buğu ile yüklü havada bakır tasın ıslak mermere çarpışını içinde duymuştur. Bedri halkı bir mektep gibi değilse bile bir kaynak gibi alıyor."

Refik Epikman da doğa ve tarihten (yani çevreden) geleni bugünkü sanat sorunlarıyla birleştirmek geleneği değerlendirmek olur. Fakat yeni biçimler yaratmak gereklidir.

²⁶ Doğan Kuban, "a.g.m.", s. 3.

Cihat Burak'ta Türk toplumunun kendi kişiliğinden saptırılması gayretleri, kültür emperyalizmine kurban edilme çalışmalarından söz eder. "Resmimiz için çıkar yol; kendi kaynaklarımızı tanımaktır. Batıya yaranmak hevesinden vaz geçelim, yağsız-tuzsuz da olsa kendi aşımızı kendimiz pişirelim. Sanat günlük yaşamla bağlantılı olmalı, soyut anlam ve nitelikler beni hiç ilgilendirmez" der.

Daha genç kuşak sanatçıları yerel veya yöreselde evrensel sanatı arıyor veya bulmaya çalışıyor. Bu sanatçılarımızdan biri olan Ömer Uluç, "1960'lardan sonra Türk ve Doğu sanatının kaynaklarına dönmeye başladım ve soyut bir estetiğin peşinde olduğu için Batı dışındaki sanatlarda ve özellikle İslam ve Osmanlı sanatında bütünsel ve dolaysız, eşsiz bir soyut anlatımın canlılığını görmeye başladım. Özellikle parlak ve şiddetli renkler, düz yüzeyler yepyeni bir estetik batı dışındaki sanatlarda soyut ve somut arasında kategorik bir ayırım yoktur. Soyut bir düzenleme içinde figüre girilir. Bunu çinilerde, hat-halı ve minyatürlerde görüyoruz. "Gerçek ve evrensel aynı şeydir." diyor. Eğitiminde batıya Siyah Kalem, Matrakçı Nasuh'u ve Üstat Osman'ı eklediğini söyleyen Gürol Sözen; "Ele güne ayıp olacak diye çağdaşlığı komşudan aşırarak yerine işi doğallığına bırakmak bence sorun; ama Yunus'u, Siyah Kalem'i, Mevlana'yı, Sinan'ı düşünerek" diyor. Çok daha genç kuşak sanatçılardan biri olan Cengiz Kabaoğlu ise, "İsterim yaptıklarım kesin bir doğu toplumu resmi olsun, alaturka olsun" Şimdiki zaman için Doğu sanatı ve Kültürü eski Akdeniz çevresi ve Bizanslı'ların sanatları, kozmopolit İstanbul'un geçmişi Anadolu

halkı kültürü, tadları taşıyan özelemlerle dolu resimler yapmak isterim" diyor²⁷.

Sanatçılarımız kendi görüşleriyle sanatlarını anlatma veya kendilerini tanıtmaya örnekleri çoğaltılabilir. Ancak konuyu toparlamakta fayda gördüğümüz için elli'li yıllardan sonraki sanat anlayışına ve sanatçılarımıza da değinmekte fayda vardır. Önceki satırlarda değindiğimiz gibi, elli'li yıllarda başta okullarımızda olmak üzere yerel ve yöresel motiflerden yola çıkarak bir yöresel kimlikteki resim geleneğini devam ettirmek ve sanatçı yetiştirme için çaba sarfedilmiştir. Gazi terbiye Enstitüsü ve Akademi'de bu tür çabalar sarfedilmiştir. Ayrıca bu yıllarda "Vilayet Resimleri Sergisi" nin Ankara'da açılması bu alanda eser veren sanatçılarımızı bir hayli kamçulamıştır.

Altmışlı yetmişli yıllarda özellikle yerel ve yöresel figür ağırlıklı çalışan, Ürgüp, Göreme ve Erciyes yöresinin Afşar boyunun yaşantısını tuvaline aksettiren Turgut Zaim'i, Türkiye'de yöresel anlatıma bağlı üslup değerlerinin bir öncüsü olarak görebiliriz²⁸.

Yine Nevşehir ve yöresinin insanlarından ola çıkarak Anadolu insanının yöresel duyarlılık birikimiyle yola çıkan Neşet Günel, figür ağırlıklı resimlerinde anıtlamış görüntüleriyle yepyeni bir anlayışla Türk ressamları üzerinde bir etki bırakarak Neşe Erdok, Aydın Ayan, Nedret Sıkban, Hüsnü Koldaş, Kasım Koçak..vs. çok sayıda sanatçıyı figüratif bir geleneğe yönlendirmeyi başarır, kısacası yöresel figür geleneği bu gün ressamlarımızın başlıca uğraş alanı olmaya devam etmektedir. Çünkü

²⁷ Doğan Kuban, "a.g.m.", s. 3.

²⁸ Atilla Atar, *Türk Plastik Sanatları Tarihi*, AÖF Yay. 1994, s. 107.

toplumsal gerçekçilik anlayışı, sanatçılarımızın ilham kaynağını oluşturmaktadır.

Türk resminde yerel veya yöresel çalışan ressamlarımızı burada ayrı ayrı zikretmek elbette faydalı olacaktır. Ancak ileriki sayfalarımızda bu sanatçılarımıza ait eserler yorumlanarak anlatılacağından bu bahsi burada uzatmanın gereği olmadığı kanaatindeyiz. Yine de katalog kısmında belki bazı sanatçılarımız konulmayabilir ancak birbirine benzer anlayışta eser verenlerin çok azı alınmıştır.

Yine bu yıllarda bir yörenin geleneklerinden kalkarak evrensel olgulara yönelmek şeklinde formüle edilebilecek eğilimler de bu görüşün bir uzantısıdır. Kayıhan Keskinok, bu eğilime tipik bir örnek oluşturur. Önceleri Karadeniz yöresinin gelin alaylarını konu alan resimleriyle geleneksel anlamda bir yöre resminin izinde yürürken daha sonra da bu birikimini evrensel içerikli bir resmin temellerine yönlendirir²⁹.

Nuri Abac Karagöz esprisi ile Anadolu kültürünü çağdaş anlatım imkanları ile sunmaya çalışır. Yine "50. yıl Türk Resim Sergisi" ve Atatürk'ün 100. doğum yılı münasebetiyle açılan "Atatürk ve Kurtuluş Savaşı" sergileri ile tıpkı Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi sanatçılarımız yerel ve yöresel bir eğilime yönelerek Atatürk portrelenmesi ve kurtuluş savaşı konularında eserler vermeye başladılar.

Bütün bu gelişmeler, çağdaş Türk resminde yöresel çalışan sanatçılarımızın çoğalmasına öncülük etmiştir.

²⁹ Atila Atar, *a.g.e.*, s. 109.

2. BÖLÜM

AZERBAYCAN TARİHİ'NE KISA BİR BAKIŞ

COĞRAFİ KONUMU

Azerbaycan kuzeyde, Dağıstan Muhtar Cumhuriyeti, kuzeybatıda Gürcistan, güneybatıda Ermenistan, güneyde İran Azerbaycan'ı (Güney Azerbaycan 618 km) ve Türkiye (11 km) sınırları arasında bulunan zengin bir tarım ve sanayi ülkesidir. Doğusunda boydan boya uzanan Hazar Denizi (825 km) Azerbaycan'a eşsiz bir güzellik ve zenginlik bahşetmiştir. Ülkenin sınırlarının toplam uzunluğu 3660 km'dir. Bugün 86.600 km² olan ülke yüzölçümü 1918-1920 yılları arasında kurulan Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti zamanında 94137 km² idi.

AZERBAYCAN TARİHİ

1- Azerbaycan Adı

Bugünkü Azerbaycan, tarihî ve siyasî sebeplerden dolayı ikiye ayrılmış durumdadır. Başta Aras Nehri hudut olmak üzere güneyde kalan kısmı İran içerisinde bulunmaktadır.

Azerbaycan adı konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Buna göre Azerbaycan adının Büyük İskender'in ölümünden sonra (M.Ö.323), burayı yöneten komutanlardan Atropates'ten geldiği söylendiği gibi,

mecûsî diniyle ilgili olarak "od" anlamındaki *azer* ve "muhafız" anlamındaki *baygan* kelimelerinden de geldiği söylenmektedir. Ancak bu yer adının etimolojisi yapılırken, burada hâkimiyet süren *Kasar* (Hazar) Türklerinin ismi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkler'in Azerbaycan'a geliş tarihlerinin Milattan önceki zamanlara, Saka-İskit dönemine tesadüf ettiği sanılmaktadır. M.S. 395-96 yıllarında Hun Türklerinin bir kısmının Balkanlardan Trakya'ya ilerlerken bir kısmının da Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya indiklerini, İç Anadolu bölgesine kadar geldikten sonra Azerbaycan-Bakû yoluyla kuzeye, merkezlerine döndüklerini biliyoruz.

2- Selçuklular Döneminde Azerbaycan

7. yüzyılın ortalarında (642) Azerbaycan, Arapların eline geçmiş bulunuyordu. Ancak bu sıralarda Kök Türk Devleti'nin batı ucunu teşkil eden Kasarlar ve bugünkü Bulgarların cedlerinden olan Bars illiler bu bölgenin Türkleşmesini hemen hemen tamamlamış durumda idiler. 7-8. yüzyıllarda buralarda hakimiyet kurmuş olan Hazarlarla beraber İtil-Bulgar Devletinin de faaliyet sahası olduğu için bölgenin Türkleşmesi Oğuz akınından önce gerçekleşmişti.

Selçuklu Türklerinin Azerbaycan'da ilk görülmeleri 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey tarafından bölgeye yapılan akınlarla başlar. Tuğrul Bey'in 1054'de Gence'yi kurtarmak için Bizans'a yapmış olduğu sefer, Azerbaycan üzerinden Doğu Anadolu'ya olmuştur. Sultan Alparslan zamanında Azerbaycan bölgesindeki diğer krallıklar tamamen etkisiz hale getirilmiş ve bu yüzden Alparslan'a Ebu'l Feth ünvanı verilmiştir.

Melikşah dönemi ise, Azerbaycan'ın Türkleşmesinin son safhasını oluşturur. Çağdaş kaynaklarda Azerbaycan bölgesine gelen türkmenler için "karınca gibi kalabalık" ifadesi kullanılmıştır.

3-Atabegler ve İlhanlılar Dönemi

Gence'de Selçuklu Devletinin bir valisi olan Şemseddin İldeniz'in 1146 da bölgeye hâkim olması ile Atabegler dönemi, daha doğrusu İldenizliler dönemi başlamıştır. Yine bu zamanda Şamahı'da Şirvanşahlar sülalesi hüküm sürüyordu. 1231 de Celaleddin Harzemşah'ı takip eden Moğol kuvvetlerinin bölgeye gelmesi ise İlhanlılar döneminin başlangıcını teşkil eder.

Hülagu Han zamanında Azerbaycan ve Anadolu'ya gelen Türkmen grubu da coğrafyanın Türkleşmesinin en büyük amillerindendir. Yeni gelen kuvvetler ile daha eskiden buraya yerleşmiş .bulunan Türklerin kaynaşmasıyla buradaki Türkmen unsur daha da kuvvetlenmiştir.

Azerbaycan İlhanlılar'dan sonra kısa bir süre Altınordu'nun hâkimiyetinde kalmış, 1358'den itibaren de Celayirlilerin egemenliğine girmiştir. Fakat bu durum Timur'un 1383 de Azerbaycan'ı emirliğine katmasına kadar sürmüştür. Timur'un 1405 de Çin seferine çıktığı sırada ölmesiyle Azerbaycan'da yine Türkmen boylarından Karakoyunlular ve Akkoyunlular devri başlamıştır. Bu Türkmen devletleri zamanında Azerbaycan Türk nüfusu bakımından en yoğun dönemini yaşamıştır.

4-Safeviler Döneminde Azerbaycan

Azerbaycan tarihinde önemli bir yer işgal eden Safevi Devletinin temeli, Akkoyunlular zamanında yaşayan Şeyh Safiyüddin Erdebili tarafından atılmıştır. Sünnî bir tarikat olan Safeviyye tarikatı onun torunu Hoca Ali zamanında (1392-1429) şiiliğe meyletmiş ve Şeyh Cüneyt zamanında tamamen siyasî bir mahiyet almıştır.

Safevi Hanedanlığının siyasî olarak kuruluşu 1502 de Şah İsmail'in Nahçıvan'da Akkoyunlu ordusunu yenmesiyle başlar. Safevi tarikatının şeyhi Şah İsmail'in bu denli güçlenmesinin en önemli sebebi Türkmen boy ve aşiretlerine son derece güvenmesi ve Türk unsuruna değer vermesinden kaynaklanmaktadır. Ne yazık ki, tarihimiz asıl unsurlarını Türkmen boylarının oluşturduğu iki Türk devletini; Safevi ve Osmanlı Türk devletlerinin karşı karşıya geldiğini gösteren hadiselerle doludur. Buna en çarpıcı olarak Çaldıran Meydan Muharebesi (1514) gösterilebilir. Bu durum Afşar Hanedanlığının kuruluşuna kadar devam eder (1732).

5-Afşar ve Kaçar Dönemi

Adından da anlaşılacağı üzere Nadir Şah Afşar, Afşanlı (Avşarlı) Türkmenlerinin Kırklı oymağına mensuptur. 1729 da II. Tahmasb'ı Safevi tahtına çıkaran Nadir Şah daha sonra onu da uzaklaştırarak Afşar hanedanlığını kurmuştur.

III. Ahmed ve I. Mahmud zamanlarında Azerbaycan'ın Osmanlı topraklarına katılması devletin ana siyaseti olmuş, ancak Rusya'nın güneye inme politikası ve Nadir şah'ın başarılı yönetimi Osmanlı

devletinin bunu gerçekleştirmesine engel olmuştur. Daha sonra Azerbaycan'ın yönetimi yine bir Türkmen boyu olan Kaçarların eline geçmiştir(1779). Kaçar Hanedanlığı'nın yöneticilerinden Feth Ali Şah zamanı özellikle Ruslarla mücadeleyle geçmiştir. Kaçarlarla beraber Azerbaycan'ın tarihinde önemli bir rol oynayan hanlıklar devri başlar.

6-Hanlıklar Devri

Azerbaycan hanlıklarını kuzey ve güney diye iki grupta toplayabiliriz:

Kuzeyde: Şeki, Gence, Bakü, Derbend, Kuba, Nahçıvan, Talış, Revan

Güneyde: Tebriz, Urumiye, Erdebil, Hoy.

16. ve 17. yüzyıllarda Türk topraklarını işgale başlayan Rusya 17. asra gelince Kafkasya üzerine seferlere başlamıştır. Tek başlarına Ruslara karşı mücadele etmenin zor olduğunu anlayan Azerbaycan hanlıkları Ruslara karşı beraber hareket etmeyi denemişler, ancak 1801'de Gürcistan, 1804'de Gence Rusların eline düşmüş, 1813'ten itibaren de Karabağ'da yerleşmeye çalışmışlardır. 1828'e kadar Karabağ, Rusya ile İran arasında çekişme konusu olmuştur. Karabağ'ın da içinde olduğu Aras'ın kuzeyinde kalan Revan, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Gence ve sair hanlıkları 1828'deki Türkmençay Andlaşmasıyla Rusların eline geçmiştir. Böylece Aras Nehri'nin güneyinde kalan ve Azerbaycan topraklarının 2/3'sini oluşturan kısım da İran'a bırakılmıştır.

Azerbaycan toprakları Rusların egemenliğine girdikten hemen sonra Revan ve Karabağ'a Ermeniler yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi

bu bölgelerde Ermeni nüfus azınlıkta iken 1828'de Güney Azerbaycan'dan, Tebriz ve çevresinden, 1828-30'da Erzurum ve çevresinden Ermeniler göçürölerek Revan (Erivan) ve çevresine yerleştirilmiştir. Ermeni tarihçilere göre de Revan ve çevresinde Ermeniler çoğunlukta değildi. 1905'ten itibaren Türklerle Ermeniler arasında çatışmalar başlamıştır. 1917 ihtilali sırasında Ermeniler, Karabağ'ın Ermeni toprağı olduğunu ileri sürmüşlerse de, 1918'de Osmanlı Ordusu tarafından burada düzen sağlanmıştır.

7-Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti

1905 ihtilali Azerbaycan kùltür ve edebiyatında yeni gelişmelere yol açmıştır. 1917'deki ihtilal başlamadan evvel Azerbaycan Türkleri 15 Nisanda Bakù'de bir "Kafkasya Kurultayı" toplamışlar ve uzun münakaşalardan sonra "Mahalli Federasyon" esasını kabul etmişlerdir. İstiklal fikri Gence'nin "Ademi Merkeziyet Partisi " ile Bakù'nün "Müsavat Partisi"ni birleştirmiştir. İki milliyetçi ve Türkçü Nesip Bey Usupbeyli ile Mehmed Emin Resulzade bir araya gelerek Azerbaycan'ın istiklaline karar vermişlerdir. 28 Mayıs 1918'de Millî Azerbaycan Cumhuriyeti ilan edildi ve Türkiye tarafından derhal tanındı.

Bu yeni hükümet iki yıl süre ile birçok ekonomik ve politik problemlerle uğraşmıştır. Ancak bu sırada Anadolu'da da bir bağımsızlık mücadelesinin var olması, Rusların bu petrol ve endistrü merkezini kendi nüfuz alanına dahil etmeye çalışması ve batılı ölkelerin Rus tehtidini görememesi yüzünden, Azerbaycan 27 Nisanı 28 Nisana bağlayan gece Ruslar tarafından işgal edilmiştir.

8-Sovyetler Birliği Döneminde Azerbaycan

Azerbaycan, 1922'de Kafkasya Ötesi Sosyalist Federal Sovyet Cumhuriyetine katılmış, 1936'dan sonra ise Azerbaycan SSC adını almıştır.

Bugün 86.600 km² yüzölçümüne sahip olan Azerbaycan, Sovyetler Birliğine katıldıktan sonra devamlı toprak kaybetmiştir. Stalin zamanında yapılan düzenlemeler ile Ermenistan; Türkiye, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ve Azerbaycan arasına doğru uzatılmış ve böylece Anadolu Türkleri ile Türkistan Türkleri arasındaki irtibat kesilmeye çalışılmıştır.

Anadolu Türkleriyle aynı aileden olan Azerbaycan Türkleri, bağımsızlıklarını kazanmak için her fırsatta ayaklanmışlardır. Sovyetlerin dağılma sürecine girdikleri 1980'li yılların sonlarına doğru Karabağ olayları tekrar alevlendirilerek Türk-Ermeni çatışması başlatılmıştır. Bağımsız Devletler Topluluğuna katılmak istemeyen ve müstakil bir Azerbaycan'dan yana olan Azeri Türk halkının istekleri 19-21 Ocak 1990 günleri Kızıl Ordu tanklarının Bakü'ye girmesiyle kanlı bir şekilde bastırılmış ve pek çok Azerbaycan Türkü katledilmiştir.

9-Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti

Bu hadiseler Halk Cephesi Hareketlerinin daha da hızlanmasına ve ülkede yayılmasına sebep olmuştur. 30 Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan bunu yeterli görmemiş, 7 Haziran 1992'de düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimiyle eski Komünist Partisi Lideri Ayaz Muttalibov'u başkanlıktan uzaklaştırarak Ebulfez Elçibey'i Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başına geçirmiştir.

25 Aralık 1991 tarihinde Kril alfabesini bırakarak Latin alfabesini seçen Azerbaycan Cumhuriyeti, geçtiğimiz yılda da alfabenin uygulamasına geçmiştir. 1992 yılı içinde Azerbaycan Cumhuriyeti Parlamentosu, Karabağ'ın muhtar bölge statüsüne son vermiş, normal bir ili haline döndürmüştür. Azerbaycan Cumhuriyeti, bugün birçok ülke tarafından tanınmış BM ve AGİK gibi milletlerarası kuruluşlara üye, kalkınmakta olan bir Türk devletidir.

Resim: 1- 1990 Yılında Azerbaycan'ın bağımsızlık ilanının yapıldığı Azadlık Meydanı

KÜLTÜREL HAYAT

Uzun tarihi boyunca seçkin düşünür, şair ve bilginler yetiştirmiş olan Azerbaycan'da köklü bir kültür birikimi vardır. Ortaçağ Azerî bilginlerinin en ünlüleri matematik ve felsefe üzerine sayısız eserler yazan Ebû-l Hasan Bahmanyar (11.yy) ve Astronomiyle ilgili kitabı bulunan Ebu-l Hasan Şirvanî'dir (11-12 yy). Ortaçağ şairlerinden Nizamî (Gencevî), Mahzenü'l-Esrar , Hüsrev ü Şirin ve Leyla ve Mecnun'un yer aldığı Hamse'siyle tanınır.

Müzikte aşık geleneği bugün de çok canlıdır. Azerî aşıkları, kopuz adlı sazın eşliğinde doğaçtan türkü söylerler.

Azerbaycan'da II. Dünya Savaşı'ndan bu yana çeşitli tiyatrolar, kültürel etkinlik gösteren kulüpler, müze ve kütüphaneler kurulmuştur. Opera ve bale de yaygın ilgi görür.

Hükümet tarafından Azerice ve başka dillerde çeşitli kitap, dergi ve gazeteler yayımlanır. En yüksek tirajı olan dergiler, "Azerbaycan Edebiyatı" ve " Azerbaycan Petrol Ekonomisi" ile Azerice yayımlanan "Azerbaycan Kadını" dır.

BAKÜ

Hazar Denizi'nin batı kıyısında, Apseron yarımadasının güneyinde Bakü Körfezi'nin oluşturduğu geniş yayın üzerinde yer alır. Bakü'nün önemi, petrol sanayiinden ve yönetim merkezi oluşundan kaynaklanır.

Kent, 1920'de Azerbaycan'ın Başkenti olmuştur.

Modern Bakü'nün çekirdeğini "İçeri Şehir" adıyla bilinen, eski ve çevresi surlarla çevrili bölümü oluşturur. "İçeri Şehir" labirenti andıran dar sokakları ve eski binalarıyla ilginç bir görüntüm sunar. Eski yapılar arasında, bugün müze olarak kullanılan ve en eski bölümü 11. yüzyıl yapısı olan Şirvanşahlar Sarayı ile Sink Kale Camisi ve minaresi (1078-79) sayılabilir. Öteki önemli tarihî yapılar, Adalet Sarayı (Divan Han), Cuma Meşhed Minaresi ve gökbilimci Said Baküvî'nin anıt mezarı, Meryem Kulesi (12.yy), Hilah Camii, Han Sarayı (15.yy) Eski Camii(1440'a doğru)'dir.

Surların çevresinde, Körfezi, bir amfiteatro gibi çevreleyen tepelerin yamaçlarında, modern Bakü'nün düzgün caddeleri ve görkemli binaları yer alır. Kıyı boyunca uzanan güzel bir park vardır.

Bakü sanayiinin temelini petrol oluşturur. Körfezin içinde, kente karşı pek çok sondaj kulesi yükselir. Öteki sanayi etkinlikleri arasında, gemi yapımı ve onarımı ile elektrikli makina üretimi sayılabilir. Ayrıca kimyasal madde, çimento, kumaş, ayakkabı ve gıda maddeleri de üretilir.

Önde gelen bir kültür ve eğitim merkezi olan Bakü'de iki üniversite ile onsekiz yüksek öğretim kurumu vardır.

Yüksek öğretim kurumlarından biri, petrol ve kimya sanayi alanlarında uzmanlaşmıştır. Azerbaycan Bilimler Akademisi bünyesinde birçok bilimsel araştırma birimi vardır. Kentte ayrıca çok sayıda tiyatro ve müze bulunur. Bakü'deki en geniş etnik topluluğu % 46 ile Azerîler teşkil eder.

Chilia halısı olarak da bilinen Bakü halısı, Kafkasya'nın doğusunda, Bakü yakınlarında yapılan el dokuması bir yaygıdır. Dağıstan türü olan bu halılarda seraband halılarının temel ögesi daha büyük boyutlarda, daha geometrik ve karmaşık biçimde işlenmiştir.

Çevrede kayalara işlenmiş üçbinden fazla resim sayılmıştır. Bunların taş devrinin son kısmıyla ortaçağ arasında yapıldıkları savunulmaktadır.

Bakü ile Krasnovodsk arasındaki feribot hattı, Azerbaycan üzerinden mal taşımacılığını önemli ölçüde artırmıştır.

III. BÖLÜM

Azerbaycan Devleti Kurulmadan Önceki Sanatına Kısa Bir Bakış

Azerbaycan'ın sosyal ve siyasal durumu hakkında bilg i verdikten sonra, asıl konumuz olan "Azerbaycan resminde yönsel eğilimler" temasını işleyen sanatçılar hakkında bilgi vermektir. Bu bilgileri verirken elbette Azerbaycan resim sanatını da belli dönemlere ayırarak izah etmeye çalışacağız. Azerbaycan sanatı, M.Ö. yıllardan başlayarak Arkeolojik ve Etnoğrafik eserlerin günümüze intikal etmesiyle zengin bir kültür hazinesinin birikimidir. Azerbaycan sanatını başlangıcından başlayarak Azerbaycan Devleti'nin kuruluşundan günümüze kadar şu şekilde devirlere ayırabiliriz.

1-Eski Devirlerde Azerbaycan Sanatı

2-Eski Devirlerde Kafkas Albaniyası

a)Kaya tasvirleri

b)Seramik işler

c)Metal işleri

3-Alban Devri Sanatı

a)Seramik Sanatı

b)Cam sanatı

c)Maden sanatı

d)Kakmacılık ve Heykeltraşlık sanatı

4-Ortaçağ Sanatı

a)XI-XV. asırda dekoratif-tatbiki sanatlar

- b)XIV-XV. asırlarda tasviri sanatlar
- c)XVI-XVII. asırlarda minyatür sanatı
- d)XVI. asrın ikinci yarısı-XVII. asrın başlarında tasviri sanatlar
- e)XVI-XVII. asırlarda dekoratif tatbiki sanatlar
- f)XVIII. asırda dekoratif tatbiki sanatlar

5-XIX-XX. Asırlardaki Sanatı

- a)Tasviri sanat
- b)Dekoratif tatbiki sanat

6-Sovyet Devri Sanatı

- a)1920-1930'lu yıllarda sanat
- b)1941-1945 II: Dünya Savaşı yıllarındaki sanatı
- c)1946-1970 yıllardaki sanatı
- d)1970-1980 yıllardaki sanatı

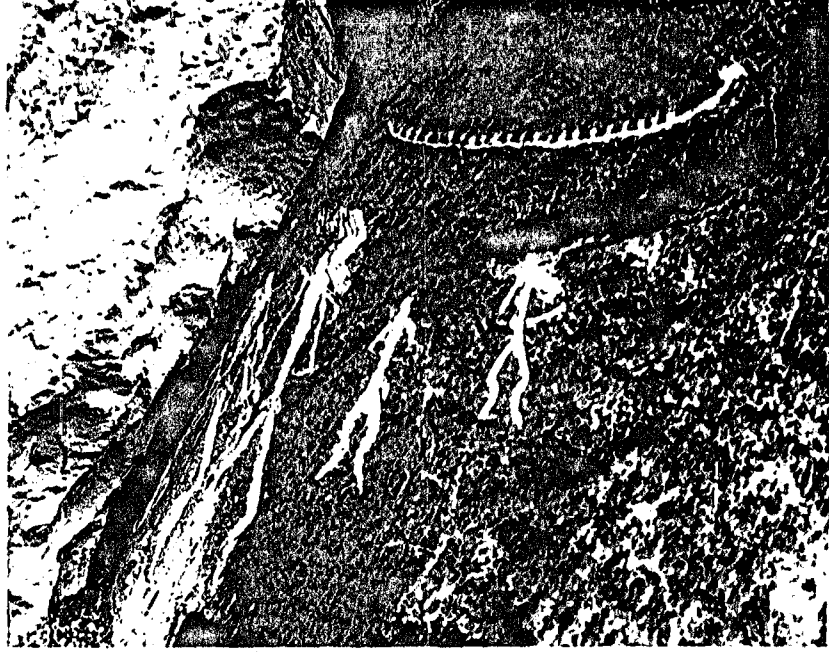
Bugünkü Hazar Körfezinin büyük bir kısmını özellikle Apşeron yarımadası denilen yerin başkenti olduğu Azerbaycan sanatı, yukarıda zikrettiğimiz şekilde M.Ö. başlayıp, farklı kültür ve uygarlığın etkisi altında kalarak, bugüne değin gelmiştir. Konuyu çok daha geniş boyutlu ele almayıp sadece bizi ilgilendiren Azerbaycan Devleti'nin kuruluşundan, günümüze kadar olan resim sanatının gelişmesi ve yöresel ve yerel çalışan, yahut eser veren sanatçıları ve eserlerini izah etmektir.

Özellikle ortaçağ sanatları içinde yer alan tasviri sanatlardan minyatür geleneği başlamış sonraki dönemlerde gelişerek zirveye ulaşmıştır.

Nizâmî'nin Hamse'sinin resimlenmesi Fuzulî Divanının kabul görmesiyle birlikte nakkaşlar tarafından tasvir edilmesi, minyatürü hakkında da bizi aydınlatmaktadır. Yukarıda bölümler halinde sunduğumuz ve devirlerine göre tasnif ettiğimiz Azerbaycan'ın sanatı hakkında yazımızın içinde de bir kaç resimle de olsa izah etmeye çalıştığımız sanatlar, bugünkü Azerbaycan Devleti kurulmadan önce var olan ve halen de muhtelif Azerbaycan topraklarında bulunan gerek M.Ö. yıllarda taşlara yapılmış resimler ve gerekse islamî devirde yer alan "taş plastika"lar da denilen Mezar Taşları ve ath, koç ve koç başlı mezarlar ile mimari eserlerde yer alan geleneksel kültürümüzü temsil ve tasvir eden eserler, Azerbaycan sanatının zengin ve engin bir kültür birikiminin meyveleri olduğu şüphe edilemez³⁰.

Çünkü Azerbaycan coğrafyası Asya ve Anadolu'yu birbirine bağlayan tarihte "Kavimler Göçü" ne de konukluk eden irili ufaklı çok sayıda devlet, boy, hanedan ve aşiretin hüküm sürdüğü, zengin bir kültür birikiminin bulunduğu bir mıntıkadır. Bu vesile ile geniş ufuklu ve zengin kültürün mirasçısı olan Azerbaycan'ın, tarihte çok sayıda ilim adamı, sanatkar, hattat ve nakkaş yetiştirdiği bilinmektedir. Burada birkaç parça eser ve tasvir vermekle, zannedersen Azerbaycan'ın geçmiş sanatları hakkında bize bir fikir verecektir.

³⁰Rasim Efendi, *Azerbaycan'ın Taş Plastikası*, Bakü 1986

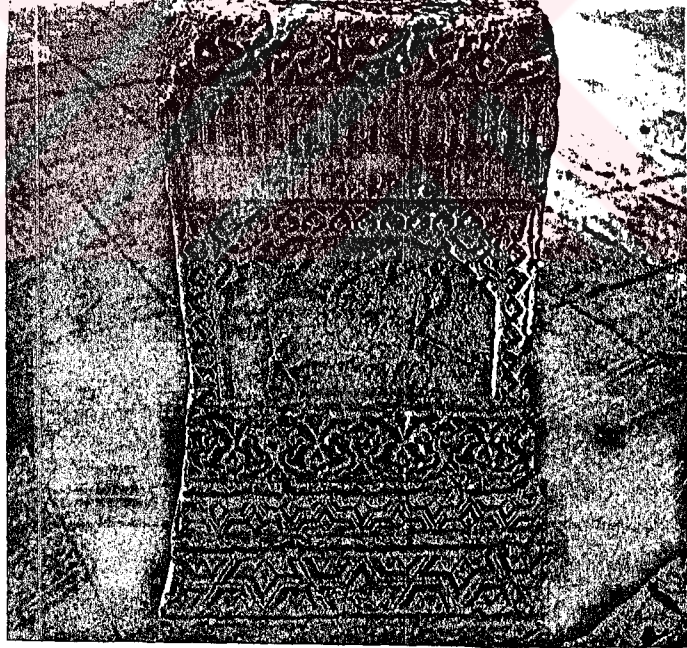
Resim: 2- Gobustan'da Kaya Resimleri, M.Ö. 3 bin - 2 bin

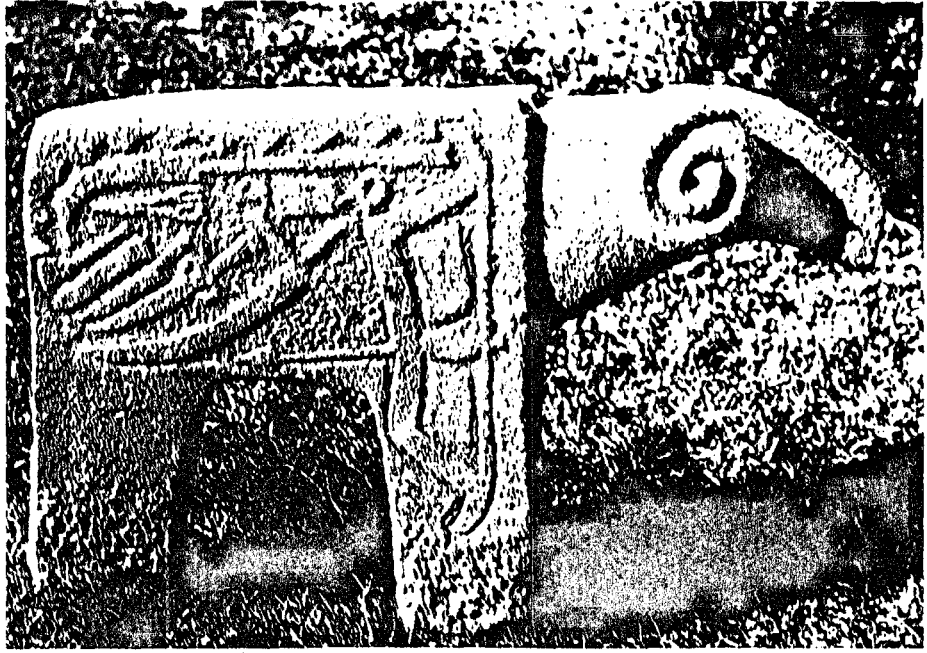
Resim: 3- Taştan Yontulmuş İnsan Figürü, İlk ve Ortaçağlar
150 x 60 x 25 cm. Bayanmendi Kenti

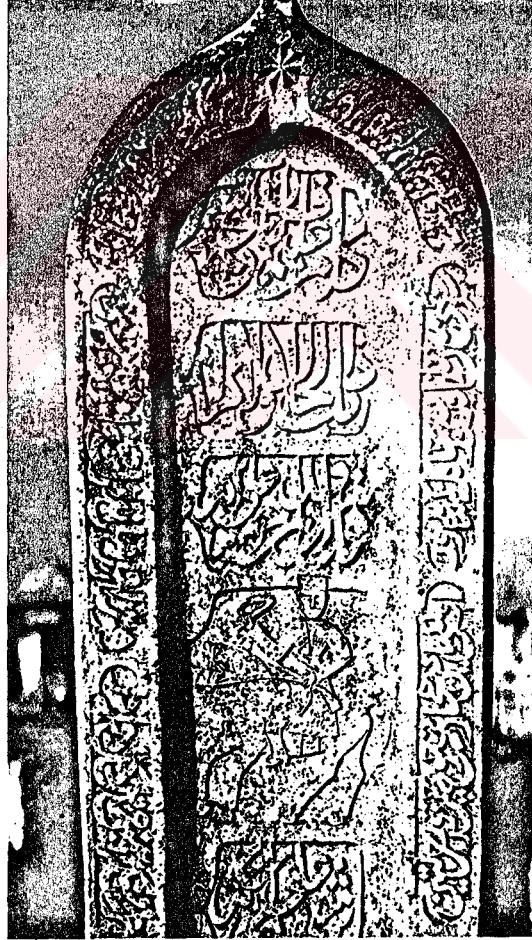
Resim: 4- Sanduka, 1576 (Detay) Ming  evir

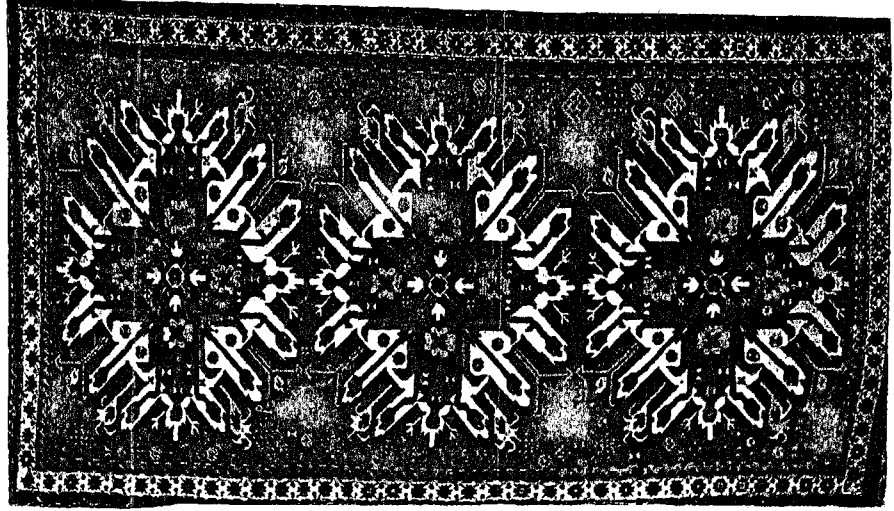
Resim: 5- Sanduka, 16. asır, Bak  

Resim: 6- Koç Mezar Taşı, 90 x 66 x 15 cm.

Resim: 7- Mezar Taşı, "Göy İmam", 203 x 45.5 x 12.5, Gence

Resim: 8- Karabağ'da dokunmuş, "Celevî" adlı halı, 19. asır.

Resim: 9- Kazak Halısı, 18. asır

Resim: 10- Hafız Şirâzî, Divan (1584)

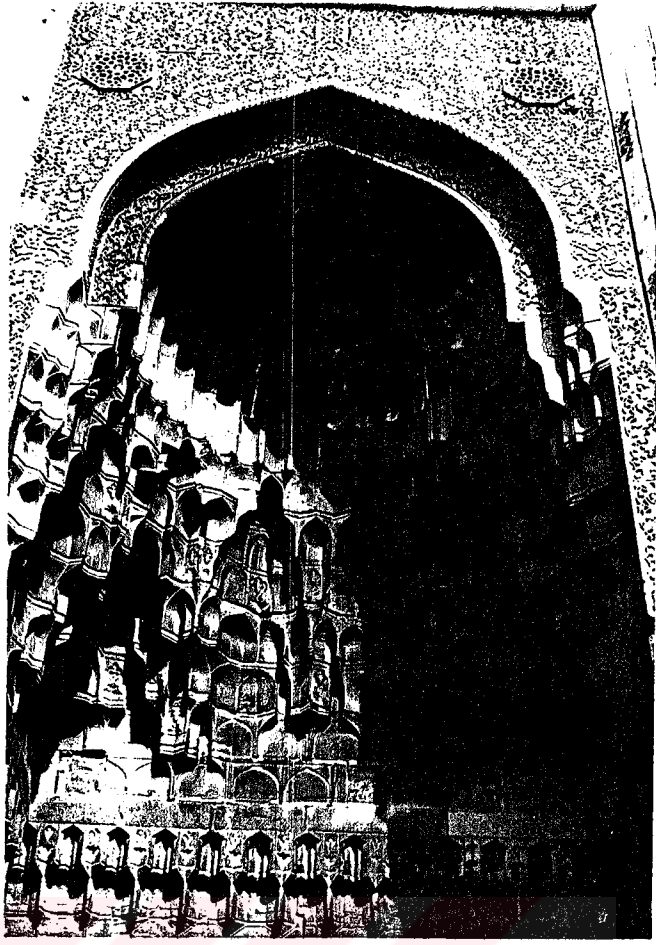
Resim: 11 - Nizâmî Gencevî, Hüsrev ve Şirin (1636)

Resim: 13- Mezar Taşı, 19. asır, Şamalı, Yedi Gümbez Kabristanlığı

Resim: 12- Şirvanşahlar Sarayı Taç Kapısı, 15. asır

Bu eserlerde de görüldüğü gibi zengin "Taş Plastikası" diye tabir edilen bu mezar taşları ve mezar örnekleri tıpkı Anadolu'daki Ahlat ve diğer yerlerdeki özellikle Akkoyunlu Türk Devleti'nin hüküm sürdüğü Doğu ve Güney Doğu Anadolu 'da da mevcut olduğu bugün dahi ayakta olduğunun biliniyor olması, Türkiye ve Azerbaycan'ın aynı kültür mirası üzerine konulduğu ve ortak bazı değerlerin dil, folklor, gelenek, görenek, düğün adetleri v.s. paylaşıldığı bugünkü sanat eserlerinin mevcudiyetinden hemen anlayabiliyoruz.

Bugün Bakü'de müze olarak kullanılan "Şirvanşahlar Sarayı" nda bulunan ve turizme hizmet amacıyla kullanılan eserler Diyarbakır surları üzerindeki rölyef motiflerle aynı minvalda olduğu, hatta bazılarının Orta Asya Hun Kurganlarında çıkan hayvan figürleriyle benzerlik göstermesi köklerinin Anadolu'dan başlayıp Altaylara giden büyük kültür kervanının bir kolu ve dalı olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

Yeniden konumuza dönecek olursak, Azerbaycan sanatı, içinde bulunduğu coğrafi konum gereği zengin bir birikimin uzantısıdır. Yukarda zikrettiğimiz gibi Azerbaycan ile Anadolu ve özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu'daki eserlerin aynı özellikler taşıması zaman zaman aynı merkezi idare tarafından yönetildiklerinin de neticesi olarak düşünülebilir. Çünkü mezarı Diyarbakır'da bulunan "Kafkasya Fatihi" Özdemiroğlu Osman Bey, Kuzey Azerbaycan Beylerbeyisi olarak Bakü'de otururdu³¹. Bu da gösteriyor ki Anadolu ve Azerbaycan hem toprak, hem soy, hem kültür birlikteliğinin tezahürüdür.

³¹Ayvaz Gökdemir, "Azerbaycan Hitabesi", *Türk Yurdu*, Mart 1990, Sayı 31, s.9

Azerbaycan Cumhuriyeti Devrinde Sanat

Önceki sayfalarımızda Azerbaycan'ın devlet olarak kuruluşu ile ilgili bilgiler vermeye çalışmıştık. Hatta "Azerbaycan Cumhuriyeti" olarak kurulması o zamana kadar islam ve Türk toplulukları arasında cumhuriyet fikriyle kurulmuş bir devlet yok idi. 23 ay boyunca bağımsız olarak varlığını devam ettiren Azerbaycan, kurucusu ve devlet başkanı olan Mehmed Emin Resulzade'nin şu vecizesi her Türkün kalbinde bir damga gibi nakşedilmiştir

"Bir kere yükselen bayrak bir daha inmez..."

Azerbaycan devlet yönetimi ilk iş olarak ordu teşkilatını düzenli hale getirmek, maarif ve kültürel alanlarda bazı yenilikler yapmak üzere yoğun bir çalışma içine girmişlerdir. Bu yoğun tempoda ilk iş olarak Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sembolü olan bayrağın seçimi için büyük âlim, mütefekkir ve ressam olan Ali Beg Hüseyin Zade'nin Ziya Gökalp'in de formülleştiirdiği "Türkleşmek-İslamlaşmak-Muasırlaşmak" düsturundan ilham alarak üç renkli ve sekiz köşeli yıldızın yer aldığı bugünkü bayrağı teklif etmesiyle kabul edilir.

Resim: 14- Azerbaycan Cumhuriyeti Bayrağı

"Musavat Fırkasının kurduğu Azerbaycan Cumhuriyeti'nin üç renkli bayrağındaki mavi renk Türklüğü, Yeşil renk müslümanlığı, kırmızı renk medeniyete sevdalı insanların fikriyatını ifade ediyor. Kırmızı şerit üzerindeki hilal ile sekiz köşeli yıldız ise; Azerbaycan Türkünün Anadolu Türkü ile kardeş olduğuna işarettir."³² Bu görüş ve düşünce Resulzade Mehmed Emin önderliğinde 1918-1920 yıllarında kurulan ve yaşayan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin resmi görüşüdür.

³² Yavuz Bülent Bakiler, "Azerbaycan'da Türklük Şuuru", *Türk Yurdu*, Mart 1990, Sayı: 31, s. 50.

Azerbaycan Cumhuriyeti, maarif ve kültür sahasında birçok uygulamayı hayata geçirmiştir. Bakü Devlet Üniversitesi, Devlet Tiyatrosu, İstiklal Müzesi diğerk eğitim ve sanat ocaklarının açılması bu dönemde gerçekleşmiştir.

1919 Kasım ayında açılan İstiklal Müzesinde millî dekoratif sanat numuneleri, halı ve kilim örnekleri, silahlar, el yazmaları, kitaplar, Kur'an'ın nadir bulunan nüshaları ülkenin her tarafından toplanarak bu müzenin koleksiyonu zenginleştirilmiştir.

1919 yılında neşrolunan "zenbur" gazetesinde Azerbaycan'ın meşhur tenkitçi, hattat, grafik, karikatür ustası Azim Azimzade, zamanın sosyal ve siyasî problemlerini anlatan karikatürlere neşretti. Karikatrlere biri İngiliz smrgeciliğive onun uzantılarını gösterirken, yine bir başkaresminde Azimzade, Ermeni milliyetçilerinin ve Taşnakların vahşive cani iğrenç emellerini tasvir ederek halkı bu tür oyunlara karşı uyanık olmaya çağırıyordu. Bu mevzularda ressam Behruz Kengerli'nin de meşhur "göçmenler" isimli eseriyle Ermeni-Müslüman çatışmasında, yerli-yurtları terkederek gçezorlanan müslüman halkın ızdırabı anlatılmıştı. Yine bu dönemde yukarıda zikr ettiğimiz Ali Beg Hüseyin Zade'nin "Şeyhl İslam Portresi" ve "Bibi Heybet Mescidi" ni de burada kaydetmek lazımdır. Yine bu dönemin ilk güçlü ve usta heykeltıraşı olan "Zeynel Ali Zade" devleti temsil eden muazzam heykel ve anıtlar yapmıştır. Yine sanatçılardan Mehmet Ağaoğlu, Hüseyin Mirza Cemalov, Mimar Nebioğlumzeciliğikorumak ve "eser-i atika" kanunu hususunda devlete yardımcı olmuşlardır.

Yine tiyatro ve müzik alanlarında da yoğun bir çalışma temposu devam etti. Üzeyir Hacıbegov, şair Ahmed Cevad, sanatçılardan Hüseyn Arablinski, Hseyngulu ateşli bir şekilde cumhuriyet fikrinin hizmetinde bulunmuşlardır.

Azim Azimzade "Aşık Garip" "Demirci Kava" v.s. halk arasında bilinen efsane ve masallar için tiyatro, dekor ve kostümleri hazırlamıştı. Behruz Kengerli'nin de Nahçıvan Tiyatrosunda "Hacı Murad" "ller" v.b. mill ve manev değerleri temsil eden eserlerin sahneye konulması için kostüm ve dekor hazırlaması mill ve yerel bir sanatın inkişafına yol açtığını diyebiliriz. Ancak bu mill ve manev değerlerle yüklü proğramların gerçekleşmesi ve yayılması fikri uzun süreli olamamıştır. Çünkü 28 Nisan 1920'de Kızıl Ordu tarafından Bakü işgal edilmiştir. Böylece bu tarihten itibaren de 70 yıllık Sovyet devri başlayacak ve sanatçılar üzerinde büyük baskı ve zulüm uygulanacaktır. Bu zulüm neticesinde komünist dikta rejimi her ne kadar sanatçılar üzerinde yoğun baskı uygulamışsa da, Azerbaycanlı ressam ve sanatçılar yine de kendi mill ve yerel-yöresel motiflerine bağlılıklarını devam ettirmişlerdir.

1920-1930 lu Yıllarda Azerbaycan Sanatı

Bağımsız Azerbaycan Devleti'nin Sovyet işgaliyle etkisini kaybetmesi ve Azerbaycan toprağının Sovyetler tarafından paylaşımı ile Azerilerin komünist Rus idaresine girdiğini her tarafta yayımlar yaparak duyuran Ruslar, sanat ve sanatçıları da prolaterya'nın birer neferi gibi gösterme teşebbüsleri zaman zaman da taraftar bulduğunu kaydetmek lazımdır.

Çünkü bunlar sanatçılar için her türlü kolaylığı, bazı maddî imkanları sağlamak daha doğrusu sanatı kendi ideolojilerini yaymak için birer basamak olarak kullanmak yönündeki isteklerini gerçekleştirmek için, "Azerbaycan Halk Maarif Komiserliği" nezdinde Güzel Sanatlar Şubesi kuruldu. 1920 yılında Bakü'de bir sıra sanat ocakları "ressamlık mektebi" "grafik atölyeleri" "devlet müzesi" v.s. kuruluşların sayesinde halk eski arkeolojik eserleri dahi öğrenmeye başladı.

Bu yıllarda "Maarif Komiserliği" nin girişimiyle Bakü'de "Devlet Ressamlık Mektebi" açıldı. Görkemli ressam ve karikatürist Azim Azimzade ve o zaman Bakü'de yaşayan ressamlardan M. Gerasimov, J. Somarodov ve başkaları mektepte göreve başladılar. Azerbaycan'da o zamana kadar tek usta ve yüksek tahsil mektebi olan bu mektebin Azerbaycan Sovyet Devrinde müstesna bir yeri vardır. Bu okul sayesinde gerek tahsil hayatında, gerek sonraki yıllarda mezun olanlar sergi organizasyonları, bayram şenliklerinde, tiyatro gösterilerinde, dekoratif çalışmalarda rol almaları önemli idi.

Bu okul sayesinde ki tasviri sanatlar, tezgah ressamlığı, dekoratif ressamlık, heykeltraşlık, afiş ve kitap grafiği gibi çok amaçlı sanatsal faaliyetler için zemin hazırladığını söylemek lazımdır. Özellikle Sovyetlerin bu okula önem vermesi diğer topluluklarda olduğu gibi Azerbaycan'da da kendi ideolojilerini kısa sürede "görsel iletişim" ağı ile yaymak ve tarafgir bir topluluk kazanmak içindi. Tabi ki bu yıllar ve sonraki yıllarda yetişen profesyonel çok sayıda ressam, heykeltraş, grafikçi, afişçi, seramikçi v.b. bütün Görsel Sanatlarla meşgul olan

sanatçıların yetiştiği bilinmektedir. Biz burada bu dönem ve diğer dönemlerde de sadece yöresel çalışan ve yerel bir kimlik kazandırma düşüncesi ile eser veren ressamı anlatmaya çalışacağız. Kısacası sadece ressamlık ile ilgili bilgi vermeye çalışacağız.

Bu dönemlerde Azerbaycan'da yağlı boya ressamlığı önem kazanmıştır. Çünkü Sovyetler kendi peyki durumunda olan cumhuriyetlerde ideallerini gerçekleştirmek ve kendilerine bağlılıklarını temin etmek maksadıyla bazı fedakarlıklarda da bulunuyorlardı. Bu yıllarda Azerbaycan'da ikamet eden veya başka yerden özellikle getirtilen bazı Sovyet ressamlarının öncülüğünde "İnkılap Resssamları Cemiyeti" (İRC) kurulmuş, çok sayıda yerli Azeri ressam bu cemiyete üye olmaya zorlanmıştır.

Bu zorlanma tabi ki kaba güç kullanılarak gerçekleşmiş değildi. Bir takım haklar ve vaatlerle sanatçılar ikne edilmişti. Bu cemiyet sayesinde "Azerbaycan Kültür Sahası" ile ilgili mevzular tuvallere yansıtılmıştır ve sergiler açmak suretiyle geniş halk kitlelerinde taban bulmak için çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu tür eserler arasında İ.Y.Repinin öğrencisi olan ressam İ.Brodski'nin "26 Bakü komiserliğinin kurşunlanması" adlı tarihî kompozisyon özellikle meşhurdur. Komünizm uğruna nice insanların helak edildiğini gösteren bu levha sosyalist gerçekçilik düşüncesini görsel öğelerle anlatarak halk üzerinde geniş tesirler bırakıp,psikolojikmen tarafgir bir topluluk elde etmek hedeflenmişti. Tabi ki taraftar bulmadı da değil. Çünkü bunlar aynı dönemde Azerbaycan kültürünü simgeleyen eserler yapmak için halkı seferber ettiler. Özellikle

Rus ressamı F. Modoro'un bu alandaki çalışmaları ve çabaları bilinmektedir³³.Yine meşhur inkılapçı S.A. Ağamalıoğlu'nun "Azerbaycanlı Kadın" isimli eseri bu realizm anlayışıyla yapılmış olması önemlidir. 1930'ncu yılda on yıllık birikimin eserleri olan büyük bir serginin Bakü'de İnkılap Ressamları Sergisi adıyla açılması figüratif geleneğin ve kültürel-yerel-yöresel temaların sanatçıların gözlemleriyle sunulması halk tarafından beğeni ile izlenmiştir³⁴.

Azerbaycan Sovyet ressamlığının güçlenmesini temin etmek maksadıyla Azerbaycan Devlet Ressamlık Mektebi'nin her yıl mezunlarının yılsonu sergisini teşkil etmek ve bazı güçlü öğrencilere teşvik ödülleri verilerek yapay bir Sovyet hayranlığı yaratmışlardır. Nitekim 1927 yılında açılan bu maksatlı ilk sergide ressamlık ve sergi tecrübesi yaşandı.

1928 yılında bu mektepten mezun olan ressamlar "Azerbaycan Genç Ressamlar Cemiyeti" (A.G.R.C.) etrafında toplanarak Azerbaycan Devleti'nin ve tarihi geleneklerinin yaşantılarının temalarını tuallerine aktararak halkın beğenisini ve taktirini toplamışlardır.

Bu ressamlardan İ. Ahundov, A. Rızaguliyev, H. Mustafayev ve başkaları devlete ait muhtelif yerlerde gelenekleri ve halkın yaşantılarını konu alan resimler yaparak ünlenmişlerdir.

A. Rızaguliyev "zorhana", "Azerbaycan kadını" eserleri gerek ifade ve mesaj gerekse "colorist" tavrı yani renkçiliği itibariyle millî ve yöresel tavrın eserleri olduğu farkedilir.

³³R.Efendiyev, *Azerbaycan İnce Sanatı*, Bakü 1992, s.252.

³⁴R.Efendiyev, *a.g.e.*, s.252

1929 yılında tesis olunan yeni yeteneklerin bir araya geldiği bir teşkilat olan; "İnkılapçı Tasviri İnce Sanat İşçilerinin Azerbaycan Cemiyeti" (İ.T.İ.İ.A.C.) önce kurulanlardan daha geniş üyeye sahip ve birleştirici bir rol oynuyordu. Tabi ki bu da Sovyet güdümünde kurulmuş ve sadece Sosyalizme hizmet maksadının dışına taşmayan bir ideolojiye sahipti.

Hatta bu cemiyetin 1930 yılında açtığı sergi bildirgesinde Tasviri Sanatlar "Sosyalizm düşüncesinin genişlemesine yardımcı olmalı, Sosyalizm cemiyeti kurulması işinde proletarya sınıfının fertlerine hizmet etmelidir"³⁵. Demek istenilen Sovyetler kendine peyk ettikleri bu tür irili ufaklı devletçikleri, Sosyalizmin bir takım vaatleriyle kandırıp kendilerine hizmet etmekle mecbur ettirmişlerdir. Azerbaycan Sovyet Partisinin aldığı bir kararla (1932) realist gerçekçi anlayışı hakim kılmak ve toplumsal konulara ressamıyı yönlendirmek için "yaratıcık teşkilatının yeniden kurulması" hakkında çalışma yapılarak Azerbaycan'da bulunan bütün ressamıyı bir araya toplamak için, yani bir cemiyet adı altında toplamak maksadıyla herkesçe sevilen, sayılan Azim Azimzade görevlendirildi.

Ressamlar ittifakının teşebbüsü ile 1933 yılında Bakü'de ve Moskova'da Azerbaycan resim sergisi açıldı. Bu sergide başta Azim Azimzade olmak üzere A.Hacıyev, İ. Ahundov, G. Halükov, M. Blasov'un grafik eserleri, S. Salamzade'nin, A.Hasanzade'nin, T. Tagıyev'in ve K. Hanlarov'un tabloları dikkatleri celbettirdi. Bu sergide yer alan eserlerin konuları genellikle güncel hayattan seçme konulardı. Yenilik hareketleri,

³⁵İnkılapçı Tasviri Sanat İşçilerinin Azerbaycan Cemiyeti I. Sergi Kataloğu, Bakü 1930, s. 4

kadın hakları, okuma seferberlikleri, tarlada çalışanlar, v.s. Aynı yıllarda Türkiye'de de açılan "İnkılap Resimleri Sergisi 1933"de de bu tür temalar işlenmiş ve ressamlar halkın içinde halkla beraber olma düsturu ile hareket etme fırsatını buldular.

Azerbaycan dahilinde yapılan çalışmalar Sovyetlerin empoze fikirleri ile gelişmekte idi. Ancak çalışmalar plastik ve pentür değerleri açısından incelendiğinde sathi kaldıkları müşahade edilmektedir. Çünkü sanatçılar, sanatsal ve görsel plastik değerleri vermek yerine, sadece prolatelya temalarını verme görevi üstlendiklerinden bu eksiklikleri göze çarpmaktaydı. Ressamların özellikle Azerbaycan'a has bir "millî uslu" oluşturmaları fikri ancak 1934'de Firdevsi'nin 1000. doğum yılı münasebetiyle yapılan ilmî, fikrî ve sanatsal çalışmaların ressamları da etkilemesi Azerbaycan resminde bir uyanışa sebebiyet verdiği söylenebilir. Azerbaycan ressamlar ittifakının Firdevsi yılı münasebetiyle açtığı görkemli ve möhkem sergideki özellikle tiyatro ressamı R. Mustafayev'in "Firdevsi'nin portresi" G. Halukov, S. Salamzade ve başka ressamlar şairin bütün şiirlerini ve Şehnamesini inceleyerek çokca eser ürettiler. Bu eserlerden özellikle G. Halukov'un "Firdevsi'nin defni" (1934) isimli eserinde Türk minyatür sanatının özellikleri çağdaş bir yorumla tuvale aktarması millî bir kimlik arayışlarına öncülük ettiğini var sayabiliriz.

1930'lu yılların ikinci yarısında Azerbaycan Sanatında bazı yeniliklere geçildiği görülmür. 1937. yılda Ekim devrinin 20. yılı münasebetiyle sanatçılar bu yılın sergisini açmak için Medeniyet

Nazırlığınca görevlendirilirler. Tabi ki Sovyetler hem kendi ideolojisini yaymak, hem de bu ideolojileri yayarken Azerbaycan'ın değer verdiği tarihî şahsiyetler adına da bir takım sanatsal ve kültürel faaliyetlerde bulunuyorlardı. Müzeler ve galeriler açarak bu tür kıymetleri halk tarafından yakından tanınmalarına da çaba gösteriyorlardı(!) Bu çabaların elbette samimi olacağını zannetmiyoruz. Çünkü onlar bu tarihî şahsiyetlerin eserlerini kendince yorumlayarak arz ediyorlardı. Bu minval üzere 1937 yılında Ekim inkılabının yıldönümü ve 1940. yılın Azerbaycan'a Sovyet darbesinin yılı münasebetiyle sergiler teşkil edilmiştir. 1936 yılında Bakü'de kurulan "İnce Sanatlar Müzesi" ve akabinde "Millî Ressamlık Mektebi" nin teşekkülünü temin için çalışmalar yapılarak eserler toplanır. 1938 ve 1940. yılda "Azerbaycan Tarih Müzesi" ve "Nizami Müzesi" nin kurulması ressam ve sanatçıların eserlerini buralara bağışlaması büyük bir hasret ve özlem yüklü bu geçmiş değerlere hizmet etmek istemelerinin teyididir.

Azerbaycan'daki ressamlık sanatını canlandıran bir başka hadise de 1938 yılında Moskova'da açılan "Azerbaycan İnce Sanatı" sergisinde yer alan eserlerin herkesçe takdir toplamasıdır. Bu yıllarda Nizami'nin eserlerinin resimlenmesi, sanatçılarda yerel motifleri eserlerine aktarma eğilimi baş göstermeye başlamıştır. Halkın tarihî geçmişi, çağdaş hayatı, halk kahramanları portreleri, köy ve tarla hayatının çilekeş Azerilerin öz evladları tuvallara yansımıştır. S. Salamzade'nin S. Şerifzade ile birlikte Nizami müzesi için bir pano yapması ve kadim Azerbaycanlı yazarların portrelerinin ve tasvirlerinin buralara yerleşmesi özellikle 30 şair ve yazarı

aynı tuvalde portrelerin yerleşmesi bu iki ustanın portre gücünün bir isbatı olduğu şüphe götürmez.

G. Halıkov'un özellikle portre çalışmaları Azerbaycan'ın tanınmış millî simalarının portreleri onu etkilemiş, hatta 1940. yılda açılan "Nizami Resim Müsabakası"nın Halıkov'un "Nizami Portresi"nin ödülle layık görülmesi onu portre ustası mertebesine yükseltmiştir. Türk resminde Feyhaman Duran'la bir benzerliğini de zikretmek lazımdır ki Feyhaman'da Türkiye resminde portre ustası olarak kabul edilir.

Halıkov aynı zamanda "Çoban Portresi" isimli eseri ile de yöresel bir motifleme eğilimine girer.

Bu dönemlerde yapılan H. Hakverdiyev'in keskin ve sert boya tuşlarıyla boyadığı "Hanların Defni" (1939) tarihli bu eserde de yerel ve yöresel motiflerin belirgin olduğu görülmektedir. Yine halk tarafından çok sevilen A. Azimzade'nin portresi de Hakverdi'nin güçlü bir ifade ve realist bir tavırla güçlü bir portre ustası olduğunu ispat eder.

Halk arasında sevilen sanatçıların portrelerinin yanısıra toplumsal hayatın içinden kesitler sunarak da yöresel konularda eser vermeye çaba sarfettikleri görülmektedir. Bu eserlerden biri de şüphesiz S. Şerifzade'nin "üzüm yığını" (1940) adlı eseri herkesin günlük yaşantısından alınmış bir pano gibidir. Bu resimlerdeki plastik unsurlar ileride katalog kısmında verileceğinden teknik öğelere girmek yerine, sadece konuların yöreselliği hususu anlatmaya çalışılmaktadır. Bu yıllarda S. Şerifzade'nin "Üzüm

Bağı", M. Abdulayev'in "Merde Kanda", B.Mirzazade'nin "Çemen" (1939) adlı eserleri yerel bir düşüncenin eserleridir³⁶.

Azerbaycanlı millî ressamların inkişafında mühim yer tutan faaliyetlerden biri de "Nizami Gencevi"nin doğumunun 800. yılı münasebetiyle açılan sergilerin ve sanatsal faaliyetlerin ressamlar üzerinde etkisi olmuştur. Bu ressamlardan B. Aliyev'in "Nizami Halk Arasında", M. Abdullayev'in "Vasiyet", B. Mirzazade'nin "İki Baykuşun Sohbeti" adlı eserlerin de burada yad etmeden geçemeyiz. Çünkü bu eserlerin hepsi yöresel temaların ressamlar üzerindeki tesirinin tezahürü olduğunun delilleridir.

S. Behülzade, K.Hanlarov ve A. Kasimov da eserlerinde yöresel, millî, ananevi konular ve geçmiş Türk tarihinin harp sahnelerini canlandırmışlardır. Yine tiyatro dekaratörlüğü de mühim yer tutmaktadır. Bu dönemde birçok sanatçı Türk destan ve motiflerinde yer tutan halk kahramanlarının motifsel öğelerini işlemiştir. R. Mustafayev "Köroğlu Operası" için hazırladığı dekor ve kostümler (1937) yöresel bir motifin halk üzerindeki etkisini açıkça belli eder. Yine bu yıllardaki tiyatro ressamlarının eserleri çokça önem kazanır. N. Fetullayev "Vagif", İ. Ahundov'un "Hayat", İ. Seyidova'nın "Seviliya Berberi", H. Mustafayev'in "Nergiz" isimli tiyatrosu, sahne, dekor ve kostüm çalışmaları bu yöndeki yerel üslup oluşturmalarına sebep olmuştur.

1940. yıllarda Azerbaycan ressamlarının 1. Kurultayı toplanmış ve yapılan çalışmalar hakkında raporlar tanzim edilerek yerel ve millî bir

³⁶R. Efendiyev, *a.g.e.*, s.257

Üslup oluşturmak için çareler aradıkları bilinmektedir. Gelecek kuşaklara mill bir resim anlayışını tesis etmek düşüncesi ile toplanan bu "Ressamlar Kurultayı" bildirgesi Azerbaycan'ın mill ve yöresel bir üslup arayışına doğru gittiğini belgelemektedir.

İkinci Dünya Savaşında (1941-1945) Azerbaycan Sanatı

1941 yılının Eylül ayında Alman orduları Sovyet topraklarına girdiler ve II. Dünya Savaşı'nın Rus cephesi de başlamış oldu. Aslında II. Dünya Savaşında Hitler ordularının amacı "Bakü Petrollerine" sahip olmaktı. Bu cihetle harp başladı. Tabii ki Sovyetler de kendine bağlı bütün Cumhuriyetlerin halklarını Almanlara karşı harekete geçirdiler.

Harp münasebetiyle Azerbaycan'lı ilim adamları, yazarlar ve ressamlar ittifakı da dahil olmak üzere herkes yoğun bir şekilde Alman istilacılığına karşı çalışmalara başladı. Ressamlar cepheye gittiler cephe gerisinde bulundular. Harp resimleri yapmaya başladılar. Cephe de kahramanlık gösterenlerin portrelerini tuvallere nakşettiler. Yine muharebe yıllarında gerek Azerbaycan'ın muhtelif yerlerinde gerekse Moskova ve gerekse Tiflis'te 15 ten fazla resim sergisi açıldı. Bu sergide Azerbaycan'lı ressamların Azerbaycan tarihi, gelenk, görenek ve anannevi konularını ihtiva eden tuvaler yer aldı. Burada açılan bu sergilerle ilgili olarak çok sayıda yazar tanıtıcı yazılar yazdı ve halkı milli ve manevi duygularla aydınlatmaya çalıştılar. Bu sergi münasebetiyle "İzvestiya", "Trud", "Literatra i İskustvo" gazetelerinde geniş tahlil ve tenkit yazıları yazılarak müsbet görüşler ileri sürüldü.

Azerbaycan halkının milli ve yöresel duygularını tuvallerine aksettiren kompozisyonlardan M. Abdullagev, S. Şerifzade ve B. Mirzazade'nin birlikte hazırladıkları "Babek'in Yürüyüşü" 1941 tarihli çalışma dikkate değerdir. Bu eserde halkın tarihi şahsiyetlere karşı saygısını artırmanın yanı sıra güçlü bir kompozisyonun ve renk bütünlüğünün ahengi sanatçıyı güçlü kılmaktadır. Başta "Babek" olmak üzere düşman saflarını yarmak için vargüçleriyle çaba sarfeden Azeri Türklerinin dinamik yapısı, mekan, kolorit ve kostümlerdeki düzen tarihsel değerlere bağlılığı Azerbaycanlı ressamların geçmiş tarihi hadiseleri objektif bir biçimde ele aldıklarını göstermektedir.

Yine çok değerli ressam S. Behlülzade'nin Babek Harekatına adanmış "Ba'z Kalası'nın Alınması" isimli eseri de anılmaya değer. İster profesyonel, ister amatör olsun herkes milli ve hamasi konularda resimler yaparak hizmet yapmak istiyordu. Onun için artık bu dönemde yapılan işlerin plastik endişe taşıyıp taşımadığı hususu fazlaca önemsenmiyordu. Önemli olan halkı yöresel konulara karşı duyarlı olmaya çağırmaktı. S. Şerifzade'nin "Babek'in Portresi" (1944)'nde azamet, güç ve kuvveti vermeye çalışmıştır.

Yine T. Tagiyev'in "Köroğlu" portresi 1942'deki bu eserde kadim Türk topluluklarının efsanevi kahramanı olan Köroğlu efsanesi layıkıyla dile getirilmiştir.

Bu dönem yani II. Dünya Savaşı yıllarında Azerbaycanlı ressamlar milli ve manevi, yöresel konulara ağırlık vererek halkı manevi yönden beslemek ve seferberlik uğruna çaba sarfettirmek için çok sayıda portre,

tarihi konu, savaş, halk kahramanları ve coğrafik konular, yöresel peyzajlar, halı ve kilim motiflerinin konu içinde yer alarak etnoğrafik özelliğini koruması gibi düşünceler sanatçıların başlıca uğraşı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra (1946-1970) Yıllarında Azerbaycan Sanatı

II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Azerbaycan tasviri sanatlarında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Grafik, resim, tatbiki sanatlar, vs. sanat dalları Sovyet Sosyalizminin getirdiği proleterya propogandasının etkisi altında kalmasına rağmen Millî bir hüviyetle eser veren sanatçılar, özellikle son 30 yılın muhasebesi yapıldığında ünü Azerbaycan'ın sınırlarının dışına taşan eserler yaptıkları bilinmektedir³⁷. İkinci Dünya Savaşında Rusların galip gelmesi ile birlikte kendisine bağlı olan cumhuriyetlerin sanatçılarına bazı haklar verilerek, onların Sovyetlere bağlılığını sağlamak için çaba sarfettikleri önceki sahifelerde de değinmiştik. Azerbaycan Ressamlar ittifakının da eserleri bütün Sovyet halklarının şehirlerinde sergilenmiştir.

Bu yıllarda Azerbaycanlı ressamılar tarafından açılan yüksek seviyedeki eserlerin yer aldığı önemli sergileri de burada zıkr etmeden geçemeyeceğiz.

1959- Moskova'da açılan "Azerbaycan İnce Sanat ve Edebiyatı Konferansları ve Sergileri"

1960- Azerbaycan'da Sovyet Hakimiyetinin 40. yılı Sergisi

³⁷H. Habibov, *Azerbaycan Sovyet İnce Sanatı*, Bakı 1992, s.276

1963- Muassır Ressamlar Sergisi

1964- Azerbaycanlı Ressamların Yurt Dışı İzlenimleri Sergisi

1966- I. Azerbaycan Kitapları Grafik Sergisi

1967- Tiyatro Dekorları Sergisi

Bu sergilerin yanı sıra yine muntazam olarak her yıl, yaz ve payız(Sonbahar) toplu sergileri halen de devam etmektedir.

Toplu sergilerin dışında sanatçıların ferdi çalışmaların yer aldığı sergiler yine de devam etmektedir. Bu ferdi sergilerin dikkate alınanların en önemlileri Moskova'da zaman zaman açılan S. Salamzade'nin T. Tagiyev'in, T. Nerimanbegov'un sergileri, Azerbaycan kültür ve medeniyetinin mevzuları olan hamaset ve lirik atmosferi izleyen seyircide büyük coşku uyandırdığını söyleyebiliriz.

Bu yıllarda açılan sergiler artık sadece büyük kentlerin galerilerinde değil. küçük yerleşim yerlerinin "Kolhozlarında" ve Neft vagonlarında açmaları İttifak'ın resmi halkın ayağına kadar götürerek, halkı bu konuda aydınlatmaktaki, çabasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Nahçıvan'da Sepanakart'de Kirovabad'da bu tür sergilerin teşkil edilmesi ressamlar ittifakının tanıtılmasında ve ressamlığın kabul görmesinde aynı zamanda yöresel temaların, özellikle halkın yaşantısını anlatan tasvirlerin yer alması ayrıca önem kazanmaktadır.

Yine özellikle son 25 sene zarfında Azerbaycan sanatı ile diğer Sovyet halkları arasındaki sanat hareketleri açılan sergi, Konferans, Bienal ve ödüllendirme gayretleri ile yayılmıştır. Bakü, Tiflis, Erivan, Ukrayna, Beyaz Rusya, Baltık Ülkeleri ve Orta Asya Cumhuriyetlerinin muhtelif

şehirlerinde açılan sergi faaliyetleri Azerbaycan'ın kültür değerleri tanıtılmış, yöresel motif ve imgeleri halkların arzına sunulmakla ressamların büyük gayret gösterdiklerini söyleyebiliriz.

Son zamanlarda yöresel-yerel ve milli konular işleyerek Azerbaycan resminin büyük ustaları olarak bilinen M. Abdullayev ve T. Salahov'un tabloları yurt dışındaki sergiler sayesinde tanıtılarak Azerbaycan resminin yurt dışına taşmasına vesile teşkil etmişlerdir. Azerbaycan Komiserliği'nin Azerbaycan Ressamlar İttifakı birlikteliği ile, 1965 Mısır ve Çekoslovakya'da 1966 Macaristan'da, 1968 Demokratik Almanya'da, 1969 Norveç'te, 1971 Romanya'da açılan Azerbaycan Sanatlarının Sergileri ile Azerbaycan'ın kültürel ve milli mevzulardaki eserleri tanıtılmış ve halkların beğenilerini kazanmışlardır³⁸.

Bu yıllarda Sovyetler ne kadar kendi ideolojilerini empoze etme girişimlerinde bulundularsa da Azerbaycanlı ressamların yaptıkları resimlerin mevzuları tamamıyla kendi milli ve yöresel konularıdır. Evet milli ve yöresel çalışan bu ressamlar Sovyetlerin özel sipariş verdikleri ideoloji resimleri de yok değildi. Şüphesiz onların yanında yine ressamlar Türk örf ve adetlerini temsil eden milli Kolorit'in ve muasır tekniğin ihtiva ettiği güçlü resimler yaparak Azerbaycan Türk resmindeki yerlerini almışlardır.

Bu yıllarda milli ve yöresel eserleri ile tanınan bazı sanatçılardan bahis etmeden geçemeyeceğiz. Bu sahada eser vermiş görkemli figür ustası M. Abdullayev'in eserleri önemli bir yer tutar. Azerbaycan kültür

³⁸ H.Habibov, *a.g.e.*, s. 278.

hayatının kıymetli şahsiyetlerine ait portreler, günlük hayattan seçilmiş toplumsal konular, vatan ve millet aşkı, ana sevgisi, Azerbaycan kadını, Halkların dostluğu gibi konular ve mevzularla herkes tarafından takdir edilmiştir. İleriki sahifelerimizde de bulunan gezintiye çıkmış Şuşalı kadınları tasvir eden "Akşam" isimli eseri her şeyi ifade eder. Yine "Saadet Kuranlar" , "Refikeler" eserleri ile de Azerbaycan'ın yöresel ve milli temalarını işlemiştir. Yine "Masallı", "Hemyerlilerim", "Apşeronda", "Goça Çoban", "Lengeranlı Kolhozcu Kadın", "Karabağlı Kız (1964-1965)" tabloları. "Karabağlı Kız" 1965, "Asterada Çay Yığımı" 1967, "Çeltik Yığan Kızlar" 1971 isimli eserleri onun yöresel figüratif konulara hakimiyetinin delilleri olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Yine aynı minval üzere nice eserler veren Azerbaycan'ın tanınmış bir başka ressamı T. Salahov'dur. Salahov, son 15 yıl içinde Azerbaycan Sanatının muhkem ve görkemli ressamları arasına kendi gücü ile gelmeyi başarmıştır. Halkın içinden çıkan bu değerli Sanatkar, Azerbaycan kültür ve Medeniyetinde mühim yer tutan kahramanlık destanlarının tiyatro dekorlarından felsefik konulara ve Azerbaycan topraklarından muhtelif sahalarından resimler yaparak yöresel ve milli mevzulardaki işleri ile nice Azeri ressamı etkilemeyi başarmıştır. Salahov'un efsanevi halk kahramanı olan "Köroğlu" (1962), Büyük yazar ve şair "Sabir" in portresi 1962, yine Büyük Vatan Muharebesini anlatan "416'ıncı Azerbaycan Piyade Alayı Savaşta" 1958, "Na Ma'lum Asker" 1965 tarihli bu eserlerde insanın özellikle Türk insanının manevi ve cismani kudretini terennüm etmiştir³⁹.

³⁹ H. Habibov, *a.g.e.*, s. 282.

"Abşeron Kadınları" 1967 adlı eserinde tabiatın korkutucu kuvveti ile karşılaşan metin insanların iradesini dramatik şekilde ifade etmiştir.

"Aydan'ın Portresi" 1967 eserinde Çocuk maneviyatının en iyi ifadesi ile resmedilmiştir. Azerbaycan halk şairi "R. Rıza" nın portresinde ise ciddi ve çok güçlü bir ifade ve renk zenginliği maliktir.

"Tamirciler", "Bestekar Kara Karayev", "Hazar'ın Sahilinde" isimli güçlü eserlerden dolayı 1968 yılında SSCB tarafından devlet nişanı verilmiştir.

Yine orta yaşlı neslin temsilcilerinden biri olan B. Mirzazade, Neftçilerin, inşaatçıların, pamuk toplayanların, çay toplayan kadınların ve doğduğu, yaşadığı yurdun şairane ve romantik yönlerinin resimlerini yapmıştır. "Neft Madenlerinde" 1947, "Pamuk Yığımı" 1951, "İnşaat Meydancasında" 1951, "Günorta Vakti" 1963, "Bizim Lengeranda" 1964, "Hazar Neftçileri" 1971 gibi konularıyla genellikle amele kesimin resimlerini güçlü bir resimsel dille ifade etmesini bilmiştir

Yine B. Mirzazade'nin "Petrol Sahası, "Yedi Gemi Adası", "Estakada" 1953, "Bakü'de Akşam" 1958 manzaraları ile "Drijör Niyazi" 1951, "Rakkase P. Ahundova" 1956, "Pamukçu G Gulamova'nın" 1963, portrelerinde ifade hareket ve psikoloji ile insanın manevi alemine nüfuz etmesini başarmıştır.

E. Memedov da "Azerbaycan ve Özbekistan pamukçularının yarışı", 1952 adlı eserinde iki kardeş milletin aynı dil, soy birliği kısaca aynı kültür cevheri ile yoğrulan iki kardeşin dostluğunu temsil eden ruh ifadesinin yansıması onun yöresel temalara bağlılığını göstermektedir.

"Pamuk Toplayanlar", "Balıkçılar" vs. konulardaki plastik ögelere bağlılığı konu hakimiyeti güçlü bir gözlem sonucu olduğu görülmektedir.

Yine bu güçlü sanatçı 1959 yılında yaptığı ve inkılaptan evvelki Bakü ve Azerbaycan'ın tarihi vesikalarını ve geçmişini anlatan "Geçmişin Sahifelerinden" adlı eseri ile de reel bir gerçeğin ifadesi hususunda ne kadar hassas davrandığı unutulmaz. Erken yaşlarda vefat eden ve köy ressamı olarak da bilinen V. Semedova önceleri çocuk portreleri ve görmeyenlerin resimlerini yaparken, sonraları pamuk toplayan kadın portreleri, tarlada çalışan köylü kadınları başlıca uğraş alanı olmuştur. "Pamuk Toplayan Kız" 1955, "Tarla Kahramanları" vs. resimlerle köylüyü en iyi biçimde risimlemiştir. Yine köy yaşantısını ve nakışlarını yöresel bir dille ve renkleri ile anlatmaya çalışan Semedova, "İmtihan Karşısında", "Toy Günü", "Nişan Getirenler", "Kur'un Sahilinde", "İntizar", 1957-1964 adlı eserlerinde kadınlarımızı kendi yöresel ve folklorik değerleriyle izah etmeye çalışmıştır.

Abdülhalık'ın da bir çok kolhoz hasatını anlatan eserleri de meşhurdur. "Traktörünün Nağmesi" 1957, "Ana" 1968 adlı eserleri dikkate değer.

Yine G. Seyfullayev "Tarlalarda" ve yaylalarda çalışanların "Çobanlar" 1963 adlı eserleri meşhurdur. H. Memedov'un "Maden'de Günortaçağı" 1957 ve kadın analığı konularına temas ederek yaptığı "Azadlık" 1959 adlı eserini zikretmeden geçemeyeceğiz.

Yine büyük ve çok figürlü kompozisyonları ile meşhur H. Abdurrahmanov'un inkılap resimlerinin yanı sıra "Çeltik Tarlaları" 1960,

"Yaylakta" 1957, "Sevimli Nakışlar" 1967, "Bizim Dağların Adamları" 1971, "Laçın" 1964, "Minkend" 1967 adlı eserlerinde biçim, form itibarıyla lirik ve dinamizmi güçlüdür.

H. Abdurrahmanov, aynı zamanda ülke dışında da güçlü eserler yaparak Azerbaycan ressamlığının gücünü ispat etmiş sanatçılardan biridir. "Tarlada" 1967, "Mani" 1969, "Toprağın Bereketi" 1970 tabloları "Koca Çınar", "Kız Kalası" 1966 manzaraları coşkun renk senfonisinin izlenimini verir.

A. Cafarov, son yıllarda köy resimlerinden yola çıkarak bir dizi yöresel anlayışta eser verdiğini görmekteyiz. Bunlardan, "Ark Kenarında" 1958, "Ağaç Gölgesinde" 1959, "Refikeler" 1964 adlı eserleri özellikle unutulmaması gerekir.

N. Kasımo'un "Koca Çoban'ın Hikayesi" 1957, "Pamuk Tarlalarında" 1960, "Çeltik Ekininde" 1964 adlı eserleri köy hayatının ve kırsal yaşantının bütün özellikleri yerel ve yöresel bir anlayışla tuvale aksettğini söyleyebiliriz.

1951 yılında tarihi tablolarıyla meşhur, E.Rızagüliyev, S. Salamzade ve V. TOKAREV'in ortaklaşa yaptıkları "Yerlilerle Neft Sahipleri Arasında Müşterek Mukavelenin İmzalanması" adlı büyük kompozisyonda halk arasında "Kara Elmas", "Kara Altın" olarak telaffuz edilen, halkın en büyük umut bağladığı gelir kaynağı olan petrol konusunun işlenmesi, doğrudan yerel bir temayı işleyerek halk'tan, güncel bir konu etrafında toplanması hususunda çaba sarfettiler.

E. Rızag lijev, 1963 tarihli "İn aat ılar" isimli eserini de anmalıyız. Yine tarihi mevzuda işlediği "İnkılab-ı Bakü" 1969 adlı eserinde de yöresel ve yerel bir muhtevayı lirik bir şekilde dile getirmeyi ba arabilmi tir.

Yine yöresel ve yerel motiflerin ağırlıklı olduğu yıllık sergilerden bahsetmeden geçemeyeceğiz. H. Hakverdiyev'in "Bahar" 1963, T. Sadıkhzade'nin "Yedi Yılın Seheri" 1963, "Bakü 1917. Yılda" 1967, eserleri ile D. Kasımov'un, "Sağı  ılar" 1959, C. Rustimov'un, " ay Yığanlar" 1960, H. Seferova'nın, "Yarı  ılar" 1963, A. Mehmediyev'in, "Bahar  ağırır" 1965, N. Vidadi'nin, "Muharebe Yollarında" 1963, Cahid Cemal'in "Mogolistan Silsilesi" 1963-65, E. Huseynov'un, "26 ların defni" 1959, T.  iheliyev'in "Köylüler" 1964, A. Verdilev'in "Sabatsızlığın Lağvi" 1969 adlı eserleri ile bu Azeri sanatçılar gerçekten yerel ve yöresel motifleri lirik ve dramtik bir şekilde göstermeye gayret göstermişlerdir.

Azerbaycan ressamlığına portre sanatı deyince, S. Salamzade'yi anmadan geçmek mümkün değil.    nk  o, portre janrının ustasıdır. Milli ve maneviyatı temsil eden kahramanların yanı sıra, halk arasında kabul görmüş, sevilen şahsiyetlerin portrelerini yapmakla müzelerde onlara ebediyen anılacak kişiler listesine dahil etmeyi ba armı tır.

Yine T. Tagıyev'in " air Hüseyin Cahit Portresi" 1970,  .  erifzade'nin "Fuzuli'nin Portresi" 1958 Azerbaycan portre sanatının iyi numuneleri olarak bilinirler.

 nceki sahifelerimizde M. Abdullayev'in, T. Salahov'un, B. Mirzazade'nin, T. Tagıyev'in, N. Abdurrahmanov'un, N. Kasımov'un, T.

Nerimanbegov'un figüratif anlayışta yöresel konular işlemesinin yanısıra Azerbaycan'ın muhtelif şehir ve köylerini, peyzajlarını, tabiat mevzularını, tuvallerine aktarmakla da yerel ve yöresel temaların yayılmasına ve kendilerinden sonraki genç kuşyıkları bu mevzulara yönlendirmelerinde büyük payları olduğu muhakkaktır.

Tasviri sanatların bir bölümünü de tiyatro dekoratörlüğü teşkil eder. Bu sebeple Azerbaycan Devlet Akademisi tiyatro ve Bale gösterileri için sanatçılara dekor çalışması için sipariş vermekte idi. Bunlardan dünya klasiklerinin yanı sıra Azerbaycan'ın milli ve maneviyatında mühim yer tutan Kahızımanları adına düzenlenen ve sahnelenen opera ve bale içinde ressamın eserler hazırlamışlardır. Bunlardan M. Magomayev'in "Şah İsmail" ve "Nergiz" U. Hacıbegov'un "Leyla ve Mecnun", İ. Seyidova ve A. Fettaliyev'in birlikte hazırladıkları "Köroğlu" yine T. Salahov'un hazırladığı "Köroğlu Operası" adlı eserleri yerel ve yöresel kloritin numuneleri olarak anılmaktadır.

H. Fetulla'nın "Vagıf" piyesinin dekoru, "Ferhad ve Şirin", "Nizami", "Kaçak Nebi" vs. temasaları temsil eden kompozisyonların üzerinde durulması gerekir. Yine yöresel ve milli geleneklere bağlı, kültürel konuları işleyen film sahne dekorları ve platoları, bazı ressamın tarafından bu yıllarda yapıldığını söyleyebiliriz.

1970 - 1980 Yıllarındaki Azerbaycan Sanatı

1970-1980 yıllarında Azerbaycan'ın daha da çağın teknik imkanlarından yararlanarak biraz ekonomik ve sosyal yönden ilerlemesi Azerbaycan resminde buna paralel olarak daha da güçlenerek gelişmesine vesile olmuştur.

Bu yıllarda ressamlara varlığın felsefesi idrakına, çağın manevi aleminin, zekasının his ve heyecanlarının tahliline meyil artar. Santçıların eserlerinde üslup, kompozisyon ve plastik endişeler ön plana geçer. Bu sanatçıların eserlerinde plastik-estetik kaygıların arttığını görmek bir tesadüf değildir. Yukarıda belirttiğimiz gibi dünyadaki yeni dengelerin yavaş yavaş değişmesi ve kitle iletişim ağı ile yavaş yavaş dünyada olup bitenleri görme, işleme imkanları sanatçıları yeni arayışlara meylettirmiştir.

Azerbaycan ressamlığında "sert üslup", "Kahramanlık-Dramatik Meylin" öncüsü kuvvetli desen ustası, T. Salahov'dur. Salahov'un özellikle bu yıllarda "Kara Kızıl" da denilen Hazar'ın azgın dalgalarıyla boğuşup, petrol çıkaran insan yığınlarının dramatik yaşantılarını konu alan bu çalışma serisi onu toplumsal konulara vakıf bir hüviyette olduğunu gösterir. Ayrıca "Yeni Deniz" 1970 ve "Hazar'da Seher" 1987 tabloları, ciddi, sadeliği, azameti, aydın ahengi ile kalplerde taht kurar. Ayrıca "Yeni Deniz" adlı eseri ile Azerbaycan Devlet nişanı ile mükafatlandırılır.

Deniz Fetihlerinin kahramanlığını terennüm eden "Hazarda Seher" 1985 adlı tablosunu da anmak gerek. Salahov'un figüratif, peyzaj, tarihi konuların yanısıra portrelerini de zikretmeden geçemeyeceğiz. Halk şairi "Resül Rıza'nın portresi 1971, "Anamın Portresi" 1980, "Kadın Portresi"

1984 'nin yanısıra Azerbaycan'ın mahalli ve yöresel özellikleri dikkate alınarak "Narakan Kenti" 1974, "Köhne Ramana", "Sakin Hazar", "Çiçeklenen Nar" 1978, "Abşeron'da Seher Vakti" 1984 adlı eserleri Azerbaycan'ın dışındaki ülkelerde sergilenerek Azeri sanatı ve kültürel dokusunun zenginliği dünyaya tanıtılmıştır.

Azerbaycan resminin yöresel-milli-gelenekçi ve zaman zaman akademik ve çağdaş sanatın ilkesini zedelemeyen eserlerini yapan T. Salahov eserleriyle Azerbaycan'ın Millî kültürünün inkişafına en güzel bir hediyedir⁴⁰.

Eserleriyle Azeri resminde mühim bir yer tutan usta ressam Mikail Abdullagev 1970-80 yıllarında verimli çok sayıda eser bırakmıştır. Bu eserler, grafik, afiş, tiyatro dekorları, resim ve duvar resimleri olarak anılabilir.

Daima insan ve zaman probleminin estetik tecessümü hakkında düşünen ressam Abdullayev; "Pamuk" 1977, "Üzümcüler" 1982, "Zafer Bayramı" 1985, "Kış Hazırlığı" 1984, tablolarında yerelci bir psikoloji ile tuvallerini boyadığı aşıkardır. Ayrıca "Pamuk" ve "Üzümcü"ler serileri ile de bol mahsullü toprakların bereketi hissedilir ki yerel ve milli bir inanç ürünleri olarak telakki edilebilir. "Pamıkçı Ş. Hasenova" nın 1976 portresi, mütefekkir ve şair "Nesimi" 1972. portreleri Azerbaycan resminde şerefli bir yer tutar.

"Abşeron"un, "Karabağ" ın, "Gence" nin bereketini tuvallerinde hissettirmemek mümkün değildir.

⁴⁰ M. Nadjafov, *Azerbaycan Sovyet Sanatı*, Leningrad 1972, s. 28.

Yine Bakü Metrosu'nun Nizami Rayonu'na, Nizami Hamsesinin kahramanlarını mozaik olarak işleyen 1979, Abdullayev, 18 bölümlü bu mozaik panosu ile Millî ve muasır ananeleri diyalektik bir anlayışla seyirciye sunmaktadır.

Abdullayev aynı zamanda güçlü bir tiyatro ressamıdır. "Leyla ve Mecnun", "Köroğlu" operasının kuvvetli tasvire dayalı dekorları onun "Millî Koloritik" i açısından unutulmaz eserlerdir.

Tabiatın ihtiraslı terennümü boyalarında vücut bulan Settar Behlülzade, Azerbaycan'ın muhtelif köşelerinden "Bağlar Diyarı Kubanlı", "Güneşli Abşeron", "Yaylaklar", "Yeşillikler Meskeni Karabağ" adlı eserlerinde lirik ve şairane bir üslupla yaklaşmaktadır ki bu manzaralarıyla yöresel motifler ve renklerle yöreselliği temsil eder. "Vatanımın Baharı", "Nahçıvanda Payız", "Şamahın Üzüm Bağları", "Şahnabat Şelaleleri", "Zeferan Natürmortu", "Gelin Otağı", "Abşeron Narı" (1970-1971) adlı eserlerini burada zikretmek lazımdır. Ayrıca Behlülzade Azerbaycan Devlet Nişanı ile mükafatlandırılmıştır.

Güçlü bir kolorit ve kompozisyon ustası olan Toğrul Nerimanbekov, "Toprağın Bereketi" 1977, "Mahsül Bayramı" 1980, "Bakü'den" 1984 adlı tuvaleri ve ayrıca Azerbaycan Kültür dokusunu büyük boyutlu duvarlara aktaran Nerimanbekov çok sayıda tiyatro dekoru da yapmıştır. "Nesimi", "1001 Gece Balesi" ve "Yedi Güzel" baleleri ile muazzam bir dekor sergilemiştir. Bu güçlü dekorları sayesinde Sovyetlerin Devlet Nişanı ile mükafatlandırılmıştır.

Nadir Abdurrahmanov, "Bizim Dağların Adamları" 1971, "Zengilan'ın Üzüm Bağları" 1983, "Azerbaycan Dağlarında Bahar" 1985 isimli tablolarında lirizmin büyük akisleri mevcuttur. "Karagölde Seher" ve "Senher" 1986, eserlerini de zikretmek lazımdır.

Asaf Caferov'un da "Abşeron", "Uyanma" 1971, "Oğullar" 1975, "Üzümcüler" 1984 ve "Menim Azerbaycan'ım" 1972 adlı eserleri ile aynı eğilime dahil edilen eserlerini de burada anmamız lazımdır.

Rasim Babayev'de Kadim Azerbaycan mimarlık abidelerini en güzel şekilde tuvale aktarmayı başarmıştır. "Toprak", "Dağlar", "Kaçak Nebi" 1969, "Aile" 1971, "Muharebe", "Çaycı Mamed" 1971, "Menim Bağım" 1986 ve diğer eserleri insan ve hayat konularına eğilerek yöreselliğe hizmet etmiştir.

Büyükağa Mirzazade "Hazar Neftçileri" 1971, "Köyümüzün Kızları" 1972 adlı figür düzenlemeleri ile insan karakterlerini portre ile verme düşüncesi ile yaptıkları rejisör "Ş. Bedelbeyli'nin" 1977 ressam "R. Babayev" Halk sanatçısı "Z. Hanlarova" 1981 portreleri dikkate değer eserlerdir.

Zengin renk duyumları ile tanınan Gaffer Seyfullayev'in "Toy" 1977, "Mürebbi Kız" 1980, "Nabia'nın Portresi" 1987 adlı eserlerinde güçlü ve dolgun bir kolorit göze çarpar. "Hakimin Yanında" 1972, "Çayhane" 1973, "Analık", "Uşaklık Hatıraları" 1975-1979 adlı bir dizi eserlerinde insan psikolojisini milli ve yerel bir anlatım biçimi ile ifade etmiştir.

Ali Verdiyev'in "Emeğin Teri" 1975 yine büyük vatan muharebesinde "Teslim", "Zafer", "41. yılın 22 Eylül'ü" 1985, "Babek"

1987 adlı eseri ile Azerbaycan halkının şanlı geçmişini yerel bir anlatım biçimi ile aksetmeye özen göstermiştir.

1980'li yıllarda ressamların teknik yapılarında bazı değişiklikler yapılmış ve ferdi üsluplar ortaya çıkmıştır. Özellikle 1986 yılında Tiflis'te düzenlenen "Kafkasya Ressamları Bienali" sergisinde bu üslup değişiklikleri açıkça görülmeye başlanır. Özellikle Azeri resminde yeni nesli temsil eden Ferhad Halilov, Gafur Yunusov, Ferman Gulamov, Ağaceli İbrahimov, Mirnadir Kerimova, Tahir Mamedov, Fikret Mamedov, Şirzadov Mamed'in tablolarında göze çarpan yerel yöresel motiflerle üsluplaşma görülmektedir.

Özellikle son zamanlarda Bağımsız Azerbaycan Devleti'nin kurulmasından sonra Azerbaycanlı genç ressamlar, Sovyet Hakimiyetindeki Leninvari resimleri yasaklamış ve yeniden Resulzade Mehmed Emin Kompozisyonları ve yerel, folklorik, minyatür, tezhib vs. klasik Türk resim geleneği ve tekniği ile eserler vermeye başlamışlardır.

İleride katalog kısmında Azerbaycanlı ressamların eserlerinden örnekler vererek resimlerin yorumlarını ayrıca yapacağımızdan bu bahsi burada bitirmekte fayda vardır.

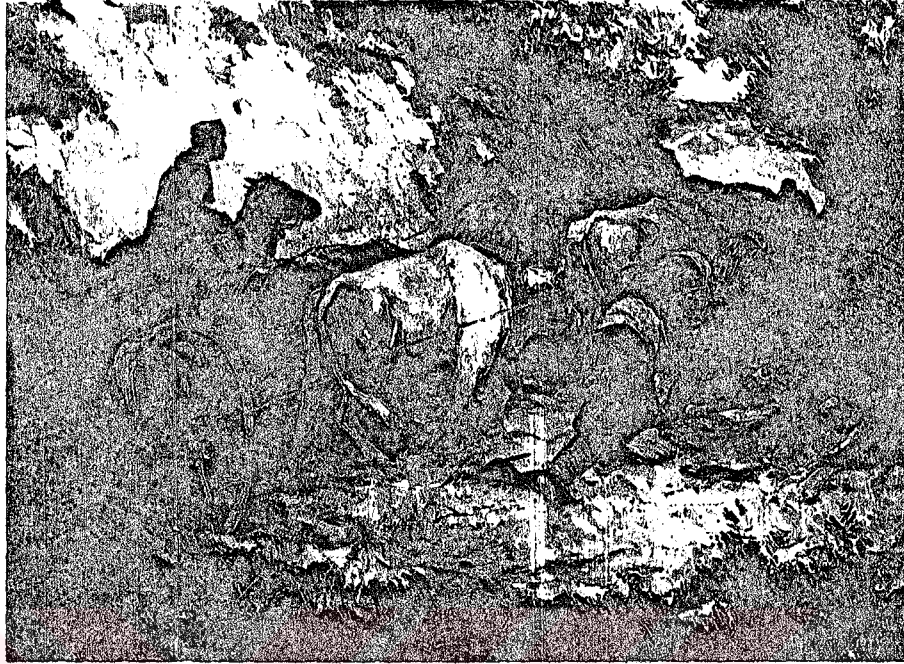
IV. BÖLÜM

KATALOG

Katalog No	: 1
Örnek No	: 1
Çizim No	: 1
Sanatçının Adı	: İbrahim Çallı
Eserin Adı	: Zeybekler Kurtuluş Savaşı'nda
Tekniği	: Tuval üzerine Yağlıboya
Boyutları	: 154 x 180 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1921

ESERİN ANALİZİ : Kurtuluş Savaşı'nın en kızgın günlerinde, düzenli ordu kurulmadan önce çete savaşları ile zeybekler önemli bir yer tutmuşlardır. Dağlarda savaş hazırlığı yapan zeybekler ve onlara bilgi veren kadınlar bu resimde tasvir edilmiştir. Yöresel giysileri içinde tasvir edilen bu eser Türk resminin unutulmaz eserlerindendir.

Katalog No	: 2
Örnek No	: 2
Çizim No	: 2
Sanatçının Adı	: Sami Yetik
Eserin Adı	: Topçular
Tekniği	: Duralit üzerine yağlıboya
Boyutları	: 70 x 99 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1928

ESERİN ANALİZİ : Sami Yetik, Atatürk portrelenmesi hadisesinde önemli yer tutan bir kompozisyon ustasıdır. Bu eseri ile Sami Yetik, cepheye cephane taşıyan asker ve sivil halkı birlikte tasvire çalışmıştır. Çamurlu bir patika yolda, çamura saplanan kağıt tekerrine insanların omuz vermesi gibi kutsal bir görevi ifa etme başlı başına bir destandır. Çünkü yerel ve yöresel kimliğimizi en iyi ifade eden eserlerdendir bu...

Katalog No	: 3
Örnek No	: 3
Çizim No	: 3
Sanatçının Adı	: Ruhi Bey
Eserin Adı	: Taş Kırınlar
Tekniği	: Tuval üstüne yağlıboya
Boyutları	: 138 x 185 cm.
Bulunduğu Yer	: İstanbul Resim-Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1926

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Üç insan figürünün taşlık bir alanda taş kırma işini yapması, bir kaya parçasını yerinden kımıldatmak suretiyle efor sarfediyorlar.

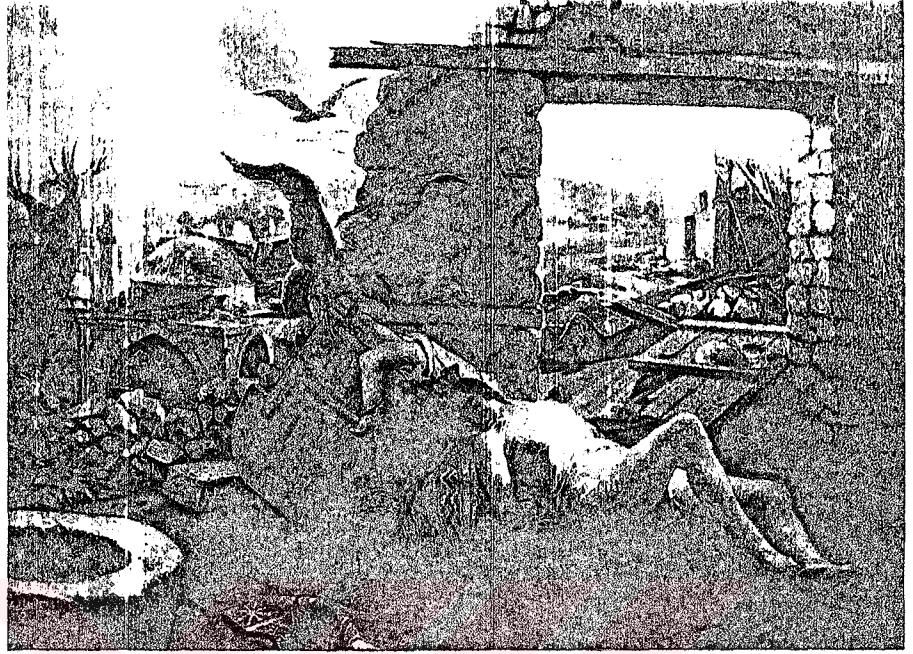
b- Özel Değerlendirme : Bu kompozisyonları hatırlatan bir başka kompozisyon daha var sanat tarihinde o da Gustav Courbet'in "Taş Kıranlar" tablosudur. Tabii ki Ruhi Bey ile sadece konuya yaklaşımları birbirine benziyor. Çünkü Courbet, Fransız ihtilalinden sonra ortaya çıkan "Toplumsal Gerçekçi" konulara ilgi duymuş ve halk yığınlarının yaşantılarını konu alan eserler yapmıştı. Ruhi Bey ile onun arasındaki benzerlik sadece konu benzerliğidir demiştik.

Ruhi Bey bu eseri ile Çilekeş Anadolu insanının gerçekçi yaşantısını güçlü ve kuvvetli bir dinamizm ile vermeye çalışmıştır.

Özellikle inkılabın ilk yıllarındaki çarıkli insanın, o yokluklar devrini, gücü ve kuvveti sayesinde azim ve cesaretle çalışarak, aydınlık ve mamur bir hale ülkeyi getirmek için çabaladığını burada hissedebiliyoruz.

Ressam Nüzhet İslimyeli onun için; "Kuşağındaki arkadaşlarından farklı olarak batılı ressamın etkilerinden kendisini kurtarabilmiş ilk ressamdır. Yerel konulara ve özellikle folklor ve yaşantımıza yönelik çalışmalarıyla dikkati çekti."¹

¹ Nüzhet İslimyeli, *Türk Resim Sanatından Örnekler*, Ankara 1985, s. 6.

Katalog No	: 4
�rnek No	: 4
Çizim No	: 4
Sanatçının Adı	: Hüseyin Avni Lifij
Eserin Adı	: Karagün
Tekniği	: Tuval �zerine yağlıboya
Boyutları	: 93 x 118 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	:

ESERİN ANALİZİ : Ressam Avni Lifij, Meşrutiyet Kuşacı olarak da zikredilen 1914  allı Kuşacı sanat ılarındanr. 15 Mayıs 1919'dan itibaren İzmir'den karaya çıkıp Batı Türkiye köy ve kasabalarını yakıp yıkan dini yerleri tarumar eden, ekin ve mahsulü ateşe veren, evleri yakıp  ocuk, kadın ve yaşı demeden herkesi öldüren yunan istila ordularının

mezalimini bu eseri ile gözler önüne seren Lifij, yöresel bir ıstırabın ve çilenin tercümanı olmuştur. Bu eser yunan zulmünü anlatmaktadır. Yakılan ve yıkılan bir enkazın altında karnı süngülenen bir kadın ve yanında beşikle beraber bir çocuk yöresel köy kilimi, geri planda yıkık bir minare ve çocuk beşiğinin üzerinde saldırmayı bekleyen bir kuzgun... Bu materyallerle resim "Karagülerin" bir sembolü haline gelen objelerle resmedilmiştir. Türkiye tarihinin unutulmaz günleri olarak da bilinen Kurtuluş Savaşı yılları sanatçılarımızın fırçasında unutulmaz olmuştur.

Avni Lifij, bu eseri ile Türk resim sanatında yöresel anlam ve ifadelerle bir dizi resim yaparak milli ve manevi dünyamıza hitap etmeyi bilmiştir.

<i>Katalog No</i>	: 5
<i>Örnek No</i>	: 5
<i>Çizim No</i>	: 5
<i>Sanatçının Adı</i>	: Namık İsmail
<i>Eserin Adı</i>	: Harman
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine Yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 81 x 96 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Türkiye İş Bankası Koleksiyonu
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1933

ESERİN ANALİZİ : Namık İsmail Türk Resim sanatında önemli bir şahsiyettir. Özellikle "Harman" eserleri unutulmaz resimlerimizdendir. Kızgın yaz sıcaklığının atmosferi altında harman yerinde döğenle sapı öğüten bir kompozisyon olarak tasvir edilmiştir. Resimsel değeri itibarıyla de şaheser bir resimdir.

<i>Katalog No</i>	: 6
<i>Örnek No</i>	: 6
<i>Çizim No</i>	: 6
<i>Sanatçının Adı</i>	: Şeref Akdik
<i>Eserin Adı</i>	: Okula Kayıt
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 168 x 212 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1935

ESERİN ANALİZİ : Şeref Akdik bu çalışma ile Atatürk İnkılabının özellikle okuma-yazma seferberliği, eğitim, tedrisat programlarının, harf inkılabının yöresel ve yerel bir dil ile bağdaştırarak ifade etmesidir. Yerel ve yöresel giysileri içindeki kadınlar çocuklarını okula yazdırmaktadırlar. Mutlu ve sevecen bir yüz ifadesi ile çağdaş uygarlık düzeyine erişme arzusu halk arasında kabul gördüğünün göstergesidir. Bu eserle Şeref Akdik yöresel temaya önem vermiştir.

Katalog No	: 7
Örnek No	: 7
Çizim No	: 7
Sanatçının Adı	: Cevat Dereli
Eserin Adı	: İstihsal
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 135 x 194 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1959

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eserde Anadolu'dan görüntüler yer almakta, kadın ve erkek figürleri, pazar yeri ve panayır gibi bir tema içinde gösterilmekte, ellerinde ve önlerinde yerli mahsuller bulunmakta, fonunda yöresel motifler var.

b- Öznel Değerlendirme : Ressam Cemal Tollu, D Grubu'nun kurucularından olup, Türkiye resim sanatında önemli bir yere sahip sanatçımızdır. Aynı zamanda inkılap resimlerinin yer aldığı sergiye katılmış ve "Atatürk portrelenmesi" çalışmalarına iştirak etmiştir. Bu resimde de Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılan ve "Milli Kalkınma" modellerinin gerçekleşmesinin temini için herkesin seferber olduğu bir dönemde yaptığı ve "Yerli Malı Kullan" sloganlarının sık sık tekrarlandığı bir dönemin eseridir. Burada özellikle yerli mal ve üretimin köylüler tarafından üretildiği vurgulanmaktadır. Fon kısmında "Ürgüp" ve yöresi canlandırılarak da "Anadolu" Ürgüple özdeşleştirilmeye çalışılmıştır. Yaşlı adamın elindeki kuş motifi barışı ve huzuru, önündeki tazı ise sevgiyi, çevreyi tasvir etmektedir. Peri bacalarını ise yaşayan "Açık hava Müzesi" olarak işleme yerel ve yöresel bir üslupta bütünleştiğini gösterir.

<i>Katalog No</i>	: 8
<i>Örnek No</i>	: 8
<i>Çizim No</i>	: 8
<i>Sanatçının Adı</i>	: Malik Aksel
<i>Eserin Adı</i>	: Halı Dokuyanlar
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 95 x 86 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1936

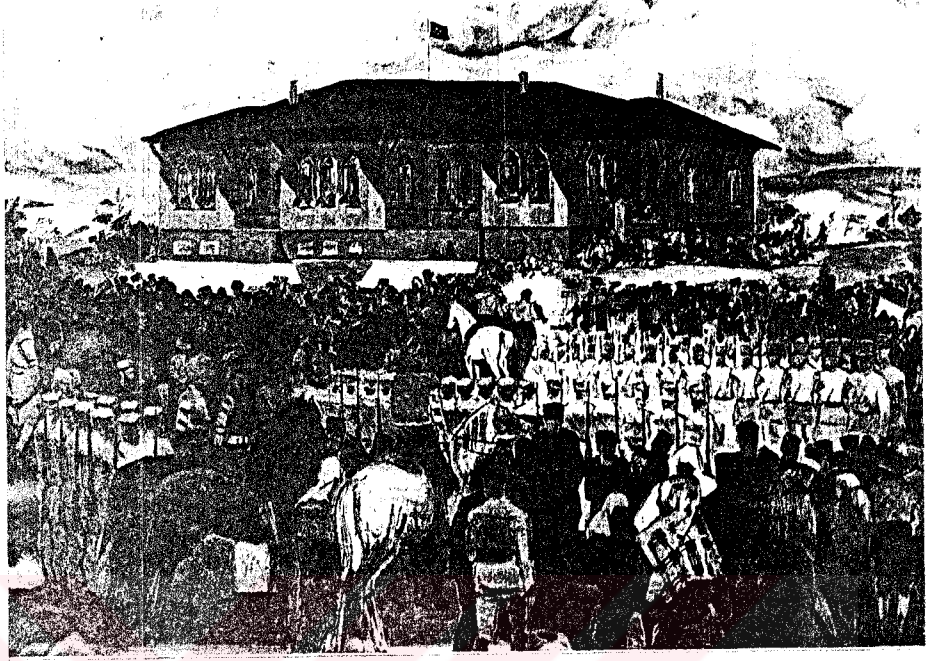
ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Bu eserde, bir halı tezgahında halı dokuyan iki kadın tasvir edilmiş, ip yumakları, sepet, yarılanmış bir halı ve tezgah, yerde bir hasır mevcuttur.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

b- Öznel Değerlendirme : Ressam Malik aksel Türk sanatında özellikle Cumhuriyetle başlayan inkılap düşüncesinin yaygınlaştırılması aşamasında çaba sarfetmiş ve "Gazi Terbiye Enstitüsü" bu günki adı ile "Gazi Eğitim Fakültesi" nin ilk kurucularındandır. Onun yetiştirdiği bir hayli eğitimci, özellikle sanat eğitimcisi yurdun her tarafına yayılmış ve yöresel resim anlayışının bilinçli yayılması için çaba sarfetmiştir. Bu eserinde de Anadolu köylü kadınlarının halı tezgahı başındaki yöresel renk ve deseninin uygulamasını resmetmeye çalışmıştır. Halı, Türk Kültür tarihinin hemen hemen her çağında revaçta olmuştur. Bu resimde de özellikle halı dokuyucularını işlemesi büyük bir geçmişin ve değerlerin sanatsal ve pantürel bir dille ifadesi olduğunu müşahade etmekteyiz.

<i>Katalog No</i>	: 9
<i>Örnek No</i>	: 9
<i>Çizim No</i>	: 9
<i>Sanatçının Adı</i>	: Refik Epikman
<i>Eserin Adı</i>	: İlk Meclis
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 100 x 141 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1933

ESERİN ANALİZİ : Ressam Refik Epikman, bu eseri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını (23 Nisan 1920) temsil eden bir üslup anlayışı ile gerçekleştirmiştir. 23 Nisan 1920, Türkiye için önemli bir gündü. Çünkü bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi o günki kılıklar, yokluklar içinde kurulmuştu.

Bu resimde, eski TBMM binası coşkulu bir şekilde gerek askerler, kuva-i milliyeciler ve gerekse zeybekler ve halk topyekûn Türk halkının bir ve beraber olduğu bir dönemde ve anlamlı bir günde kurulmuştur. Epikman bu müstesna anı Türk Milleti'nin kalbinde daha da yücelsin diye resmetmiştir. Yöresel değerlerin hakim olduğu bu kompozisyonda mükemmel bir armoni ve ahenk vardır. Atlı ve yayaların denge ahenkte birleşerek bir kompozisyonda gösterilmesi bütünlüğün tezahürüdür.

- Katalog No** : 10
Örnek No : 10
Çizim No : 10
Sanatçının Adı : Turgut Zaim
Eserin Adı : Yaylada Yörükler
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 175 x 135 cm.
Bulunduğu Yer : Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi : 1967

ESERİN ANALİZİ : Bu eserinde de yörükler konusunu işleyen Turgut Zaim, kadın giysileri, keçiler, doğal görüntülerle yayla ve yörüklerin göçerlerin yaşantılarını kendi anlatım biçimine göre yorumlamıştır.

Katalog No : 11

Örnek No : 11

Çizim No : 11

Sanatçının Adı : Turgut Zaim

Eserin Adı : Yörükler Köyü

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 117 x 95.5 cm.

Bulunduğu Yer : Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi

Yapım Tarihi : 1947

ESERİN ANALİZİ : Ressam Turgut Zaim Halevleri'nin başlattığı "Vilayet Resimleri" çalışmaları dolayısıyla Kayseri, Ürgüp, Göreme gibi yerlere gitmekle Türk resminde folklorik değerlerin, yöresel değerlerin, plastik sanat eserlerine ne şekilde yansıdığını göstermektedir. Çünkü Zaim, bu yörede çalışan, yaşayan insanlarımızı tahlil ettikten sonra

geleneksel klasik sanatımız olan minyatür tarzı ve üslubunu, çağdaş bir anlatım unsuru ile izah etmeye çalışmıştır. Bu eseri ile Zaim yer sofrasında yemek yiyen kadın, çocuk geri planda Göreme'yi temsil eden mimari doku atmosferi ile yeresele bir üsluba öncülük etmiştir.

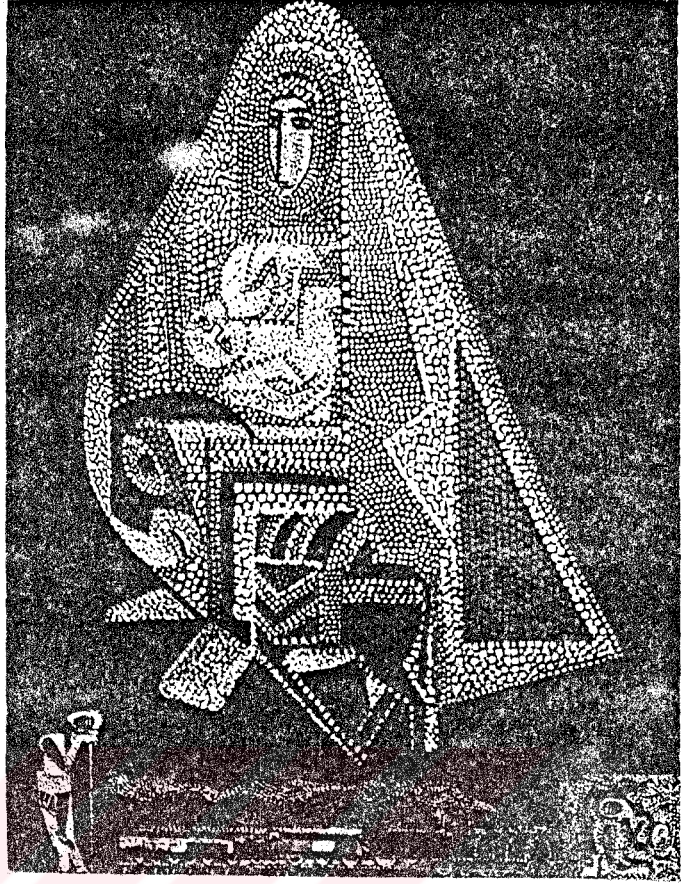

Katalog No	: 12
Örnek No	: 12
Çizim No	: 12
Sanatçının Adı	: Bedri Rahmi Eyüboğlu
Eserin Adı	: Sarı Saz Çorum
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 122 x 183 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1966

ESERİN ANALİZİ : Bedri Rahmi özellikle 1950'li yıllarda Akademi'deki öğrencilerine yöresel muhtevalı resimler yaptırmak istemesi tesadüf değildir. Çünkü o da yeniler grubunun toplumsal eğilimli düşüncelerine destek olmuştur. Anadolu folkloru, kilimi, halısı, el nakış işi onun resmine konu olmuştur. Bu eserinde de Orta Anadolu insanının

yöresel motiflerle ve üslup anlayışı ile resmedilmesi Bedri Rahmi'de yerel motiflerin anlam kazandığını özellikle plastik sanat öğeleri ile anlam bulduğunu söyleyebiliriz.

<i>Katalog No</i>	: 13
<i>Örnek No</i>	: 13
<i>Çizim No</i>	: 13
<i>Sanatçının Adı</i>	: Bedri Rahmi Eyüboğlu
<i>Eserin Adı</i>	: Köylü Kadın
<i>Tekniği</i>	: Duralit üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 146 x 180 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: İstanbul Resim Heykel Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1946

ESERİN ANALİZİ : Köylü kadın, tren istasyonu ve vagonları anlatan bu kompozisyonla Bedri Rahmi'nin yerel ve yöresel konulara duyarlılığını göstermektedir. Bu eser tıpkı Anadolu kilimi ve cicimi gibi işlenmiştir. Picasso'nun başlattığı kübik düşünce nasıl resimde uygulanmışsa, Bedri'de Anadolu kadınının dokuduğu kilim ve cicim

resminde vücut bulmuştur. Figürler, kilim motifleri gibi işlenmiştir. Bu tavırla Bedri Rahmi yöresel motiflerle yöresel resim geleneğini başlatanlardandır diyebiliriz.

Katalog No : 14

Örnek No : 14

Çizim No : 14

Sanatçının Adı : Eren Eyüboğlu

Eserin Adı : Anne ve Çocuk

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 98 x 68 cm.

Bulunduğu Yer : Türkiye İş Bankası Koleksiyonu

Yapım Tarihi : Tarihsiz

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Mavi bir fon ve sarı toprak önünde kucağında bir çocuk olan köylü kadın tasvir edilmiştir.

b- Özel Değerlendirme : Eren Eyüboğlu, 1940 larda başlayan "Vilayet Resimleri" münasebetiyle Anadolu'yu gezmiş, yöresel motiflere ilgisi bu yıllarda başlayan Eren Eyüboğlu, bu resimde de Anadolu kadınının çilesi ıstırabı ve dinamizmi ile yöresel bir üslup oluşturmuştur.

Katalog No	: 15
Örnek No	: 15
Çizim No	: 15
Sanatçının Adı	: Eşref Üren
Eserin Adı	: Karadenizli Kadınlar
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	:

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Eşref Üren, karadenizli kadınları tipik yöresel kıyafetleri ile resmetmiştir. 1940'larda başlatılan "Vilayet Resimleri" risimleri dizisinden olan bu eserde Üren karadeniz köy ve kasabalarını gezerek bir dizi çalışma yapmıştır. Siyah çarşaf ve beyaz tülbentle tasvir edilen kadınlar. Eşref Üren'in de yöresel temalara ağırlık verdiğini göstermektedir.

Katalog No	: 16
Örnek No	: 16
Çizim No	: 16
Sanatçı-ın Adı	: Halil Dikmen
Eserin Adı	: Kurtuluş Savaşı
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 137 x 243 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	:

ESERİN ANALİZİ : Ressam Halil Dikmen, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı portrelenmesinde önemli yer tutan bu eseri ile yöresel bir tavrın ve düşüncenin plastik bir unsurla ifade bulmasına öncülük etmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarında herkesin kadın, erkek, çocuk demeden seferberliğe katılması bu ressamın tuvalinde plastik bir ifade ile sunulması yöresel tavrın sanatçılarımızı nasıl etkilediğini göstermektedir.

- Katalog No** : 17
Örnek No : 17
Çizim No : 17
Sanatçının Adı : Ercüment Kalmık
Eserin Adı : Doğulu Kadın
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 70 x 50 cm.
Bulunduğu Yer : Özel Koleksiyon
Yapım Tarihi : 1969

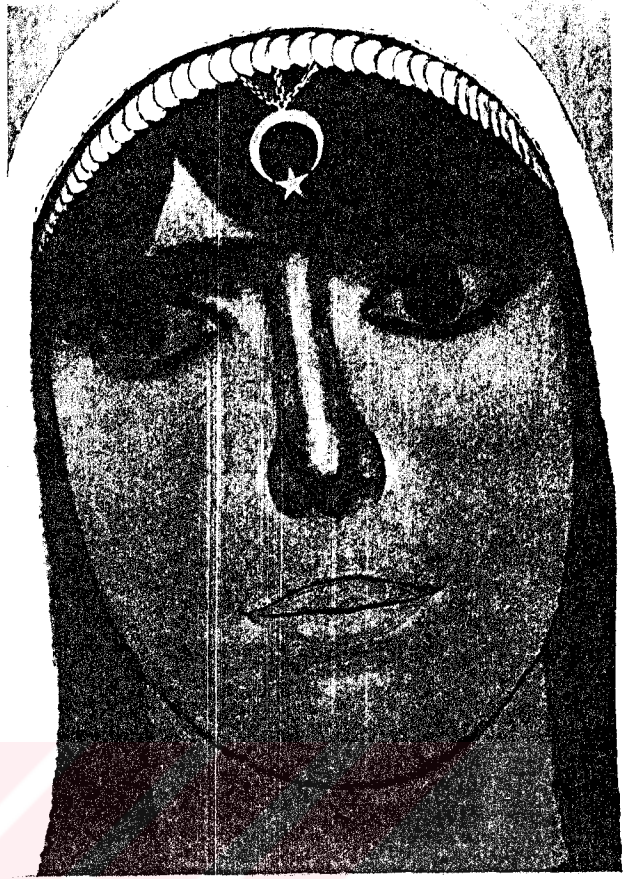
ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Resimde doğulu bir kadın portresi, gözleri badem, beyaz ve tipik bir baş örtüsü.

b- Öznel Değerlendirme : Tabloya bakar bakmaz yöresellik, bir sentez hakim olduğu görülmektedir. Kadının baş örtüsü üzerinde sanki kilim motifleri bezenmiş bir doku, yüzünde minyatürden arta kalan bir soyutlamanın görüntüsüdür. Ercüment Kalmık, zaman zaman bu tarz çalışmaları ile yöresel imge ve motifler onun uğraş alanı olmuşlardır. Türk tarihi ve kahramanlıkları ile ilgili pek çok eser de yaptığını biliyoruz. Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" isimli romanının iç sayfalarında yer alan resimler, özellikle Çinlilerle yaptığı mücadelede şehit olan Kürşad'ın "İhtilal" resmini anlatan eseri onun güçlü bir desene sahip olduğunu göstermektedir.

Ercüment Kalmık'ın sanatı hakkında Devrim Erbil şunları yazmaktadır; "Türk resim sanatında 1940'larda başlayan kişilik ve kimlik arayışları batı akımlarını ve belki eğilimlerin dışında özgünlüğe ulaşabilmeyi amaçlayan ;Ercüment Kalmık, yerel tema ve görüntülerle beslenen yarı soyut, yarı figüratif anlatım örnekleri öznel bir üslupla biçimlenir⁴.

⁴ Devrim Erbil, "Ercüment Kalmık'ın Sanatı Üzerine" *Sanat Çevresi*, Şubat 1991, s. 5.

Katalog No	: 18
Örnek No	: 18
Çizim No	: 18
Sanatçının Adı	: Nuri İyem
Eserin Adı	: Anadolu'dan (portre)
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 119 x 87 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1981

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eser dikey olarak yapılmış bir kadın portresidir. Gözler badem, tülbindinin altında altınları sarkan ay-yıldız sembolü, saçlar siyahtır.

b- Öznel Değerlendirme : Sanatçı Nuri İyem Anadolu kadının kendine özgü biçimi ile resmeden, yerel-yöresel bir kimlik kazandıran yegane sanatçılarımızdandır. Onun kadın başları, özellikle Anadolu kadınının tipik özelliği onun fırçasında hayat bulur. Kökü Ortaasya minyatürlerine dayanan badem ve iri gözlü kadınlar Nuri İyem'in şahsi üslubunu oluşturmaktadır.

Çünkü İyem gerek bu resimde, gerekse diğer resimlerinde hep Anadolu insanının masalını, kültürünü gelenek ve göreneğini en iyi bir şekilde ifade edenlerdendir. Çünkü o yeniler grubunun Türk resim sanatına getirdiği "toplumsal mesaj" düşüncesinde yer alan bir sanatçıdır. Özellikle "Nalbant" isimli akademi konkurunu kazanan eseri sanatımız açısından unutulmazdır. Nuri İyem, hep Anadolu'yu yöresel bir dille ifade etmeye çalışan bir sanatçı olarak anılacaktır.

<i>Katalog No</i>	: 19
<i>Örnek No</i>	: 19
<i>Çizim No</i>	: 19
<i>Sanatçının Adı</i>	: Orhan Peker
<i>Eserin Adı</i>	: Aşık Veysel
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 150 x 150 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Sergisi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1973

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Aşık Veysel siyah bir şekilde, koyu renklerle yapılmış. Elinde saz, derin düşünceye dalmış, arkasında çorak bir toprak bulunmakta.

b- Öznel Değerlendirme : Bu eseri ile Orhan Peker halkın gönlünde, kalbinde yer tutan, yediden yetmişe her Türkün bildiği, tanıdığı Veysel portrelemesinin unutulmaz bir şaheseridir. Karanlık renkler içinde aydın bir şekilde tasvir edilen Veysel çocuk yaşta gözlerinin ışığını kaybettiğini ancak söylediği deyişlerle herkesi aydınlattığını hemence hissedebiliriz. Sazının tellerine dokunuşunda sanki bir ezgisini dinler gibiyiz Veyselin... Arkasında çorak toprakların tasviri ise bize, "Benim sadık yarım kara topraktır" mısrasını hemen hatırlatmaktadır. Ressam Orhan Peker'in Lekeci bir pentür zenginliği ile yaptığı eserlerinde yöresel imgeler bulunmaktadır. Günlük hayattan seçilmiş konuların yanı sıra özellikle at figürü ve koşumları kendi biçimi ile anlatması onu unutulmaz kılmaktadır.

Katalog No	: 20
Örnek No	: 20
Çizim No	: 20
Sanatçının Adı	: Turgut Atalay
Eserin Adı	: Yörük Kızı
Tekniği	: Tuval üzerine Yağlıboya
Boyutları	: 100 x 80 cm.
Bulunduğu Yer	: Türkiye İş Bankası Koleksiyonu
Yapım Tarihi	: 1978

ESERİN ANALİZİ : Turgut Atalay, 1946'lardaki "Yeniler" grubunun getirdiği "Toplumsal Gerçekçi" anlayışın savunucularındandır. Bu sebeple bu resimde de yöresel bir yörük kızı tasvir edilmiştir. Giysileriyle Anadolu'dan Türkistan'a kadar uzanan bir kültür coğrafyasının giysileridir bu resimde anlatılan...

<i>Katalog No</i>	: 21
<i>Örnek No</i>	: 21
<i>Çizim No</i>	: 21
<i>Sanatçının Adı</i>	: Dinçer Erimez
<i>Eserin Adı</i>	: Batu Ata'nın Elini Öpseydi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 150 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Sanatçının Koleksiyonu
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1969

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Sarı bir zemin üzerinde yer alan bir ağaç, dallarını meydana getiren çocuklar, ellerinde bayrak, çocukların ortasında yer alan Atatürk tasviri.

b- Öznel Değerlendirme : Bu kompozisyonda hemen göze çarpan tema, "23 Nisan Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı'nın" coşku ile kutlandığını gösterir. Ağaç motifi ile anlatılmak istenen; Yahya Kemal'in "Kökü mazide olan atiyiz" vecizesinin bir yorumu olarak zikredilebilir. Ağaç; kökü itibarıyla geçmiş, dalları ise filizlenmiş birşekilde çocukların cıvıltıları ile resmedilmiş. Atası ile birlikte canlandırılmış geleceği, hayatıyeti temsil etmektedir. Bayraklar ise Türk'lüğü temsil eder. Erimez ise, resmi ile milli bir bayramı, çocuk ve Atatürk portrelemesi ile bütünleştirerek sunmuştur. Konusuna gelince "Batu Ata'nın elini Öpseydi" demekle, Batu Erimez'in oğludur. Kendi oğlu üzerine kurduğu bu kompozisyonu ile bütün Türk çocuklarını özdeşleştirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla yerel ve yöresel bir tema üzerine kurulan bu resim Türk resminde anılmaya değer.

Sanatçı Dinçer Erimez için Atila Toş şu değerlendirmeyi yapmaktadır; "Sanatçının yapıtlarının kolları, kendi öz kaynaklarımıza dayalı yer yer (kaligrafi) motiflerle bezelidir. Özellikle batı sanatı etkisinin hissedildiği resim sanatımızın kendine özgü bir niteliğe bürünmesinde, Geleneksel Türk Sanatından kaynaklanarak bu güzel işlerin saygıya değerliliğini güçlü biçimini oluşturmuştur².

² Atila Tos, "Çağdaş Türk Resminde Dinçer Erimez", *Sanat Çevresi*, Aralık 1983, Sayı 62, s. 23.

Katalog No : 22

Örnek No : 22

Çizim No : 22

Sanatçının Adı : Neşet Günel

Eserin Adı : Ana ve Çocuk

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 200 x 67,5 cm.

Bulunduğu Yer : Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi

Yapım Tarihi : 1959

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : bu eserde anne ve çocuk tasvir edilmiş, çocuk beşikte, kadın beşiği sallamakta, tipik bir köy evinin iç mekanında geçen bir an.

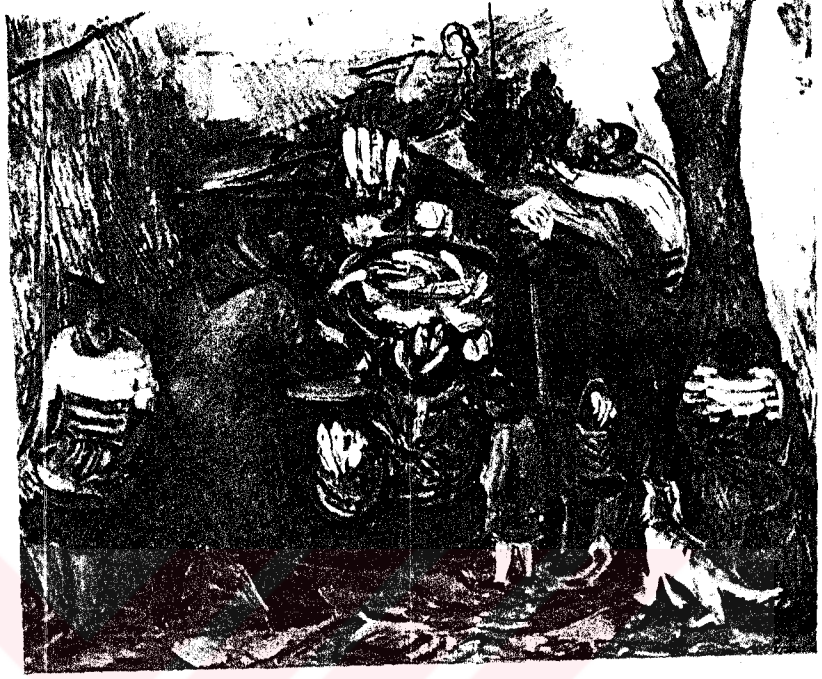
b- Öznel Değerlendirme : Neşet Günal, bu eseri ile yöresel bir temayı işlediğini görmemek mümkün değil, Anne ve çocuk teması ile yöresel bir işlevi yerine getirmektedir.

Gelenekçi anne ve çocuk şevkati, annenin çocukla olan münasebeti hemen hemen herkesin, hepimizin yaşadığı hayatımızın kesitlerindendir.

Tipik bir Orta anadolu evinin iç mekan resimlemesi olarak algıladığımız bu resimle Neşet Günal'ın Türk resmine anıtsal bir dinamizm getirdiğini söyleyebiliriz.

Neşet Günal Ürgüp, Göreme yöresinin tabiatında yetişmiş, çorak topraklarını, havasını teneffüs etmiş bir kişiliğe sahiptir. Doayısıyla ev yapıları, insanların yaşadığı mekanlar, onun resminde anlam kazanmıştır. Çünkü o, Turgut Zaim ve Bedri Rahmi folklorculuğunun yerelliği Sağlam bir kalıp içinde biçimleyerek evrenselliğe döken bir sanatçıdır.

- Katalog No** : 23
Örnek No : 23
Çizim No : 23
Sanatçının Adı : Ali Avni Çelebi
Eserin Adı : Balıkçılar
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 105 x 125 cm.
Bulunduğu Yer : Ankara Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi : 1967

ESERİN ANALİZİ : Ressam Ali Avni Çelebi, bu çalışması ile Balıkçıların hayatı, yaşayışları ve uğraşları ile ilgili zorlukları anlatmaya çalışmıştır. Yöresel bir anlayışın ürünü olan bu eser Ali Avni Çelebi'nin Konsrüktüvist (İnşacı) resim geleneğinin en iyi örneklerinden biridir.

Katalog No : 24
Örnek No : 24
Çizim No : 24
Sanatçının Adı : Mehmet Pesen
Eserin Adı : Kapadokya
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 39 x 50 cm.
Bulunduğu Yer : Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi
Yapım Tarihi : 1979

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eserde Peri Bacaları ile bilinen Ürgüp ve Göreme'yi canlandıran bir pazar yeri, insanların birbirleri ile olan münasebetleri. Fonunda Ürgüp evleri, Peri bacası, dikey sağlamak için kullanılan selviler ve dağ bulunmaktadır.

b- Öznel Değerlendirme : Mehmet Pesen; gelenekçi Türk resim sanatında özellikle yerel ve yöresel motiflerin devlet politikası, hatta eğitim kurumlarımızda bir sanat ve eğitim ekolü haline gelen yılların sanatçısıdır. Özellikle Anadolu'nun kırsal alanlarını geleneksel minyatür özellikleri ile tuvale aktarmaya çalışmaktadır.

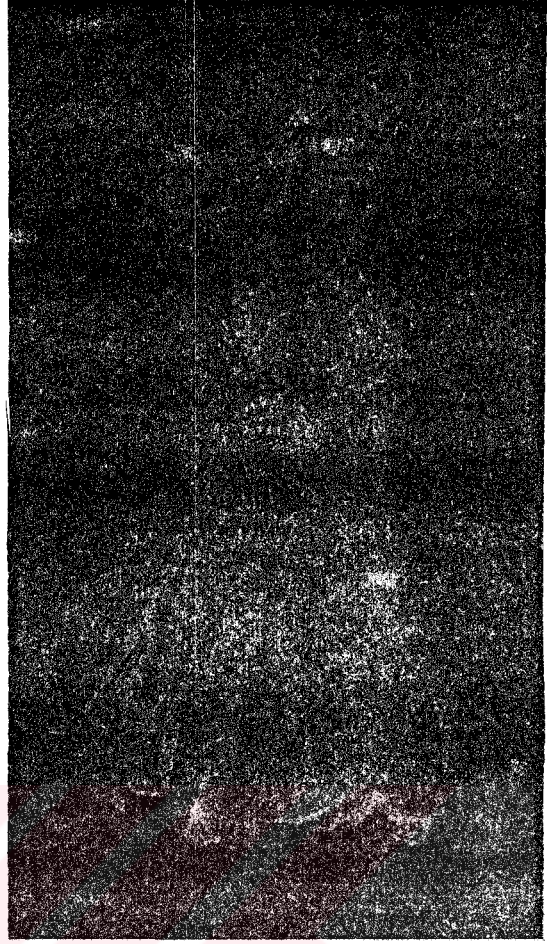
Bu eserinde de bir pazar yerinde bulunan ayı oynatıcısı, turistler, eşekleri ile yük taşıyan kadınlar tipik bir Anadolu kasabası ve yöreselliği esas teşkil eden peri bacası ile yerel ve yöresel motifleri en iyi şekilde tuvaline aktarmakla büyük bir hizmeti gerçekleştirmiştir.

<i>Katalog No</i>	: 25
<i>Örnek No</i>	: 25
<i>Çizim No</i>	: 25
<i>Sanatçının Adı</i>	: Fikret Otyam
<i>Eserin Adı</i>	: Köyde Doğum
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine Yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 40 x 60 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Türkiye İş Bankası Koleksiyonu
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1974

ESERİN ANALİZİ : Fikret Otyam bu eseri ile bugün Anadolu'nun her tarafında yaygın olan bir anı resmetmeye çalışmıştır. Tipik bir köy evinin enteriyörü olarak düşünülen bu eser mükemmel bir yöresel anlayışın ümrünü olarak düşünülebilir.

Katalog No : 26
Örnek No : 26
Çizim No : 26
Sanatçının Adı : Selim Turan
Eserin Adı : Rakkase
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 120 x 68 cm.
Bulunduğu Yer : Özel Koleksiyon
Yapım Tarihi : 1975

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Sanatçı Selim Turan'ın 1975 yılında Paris'te yaptığı dikey boyutlu, rakkase bir kadın tasviridir. Ellerini açmış tül bir örtü içerisinde başında taç mevcuttur.

b- Öznel Değerlendirme : Ressam Selim Turan, 1915 İstanbul doğumlu olmasına rağmen, yirminci yüzyıl Azerbaycan resminin yurt dışındaki temsilcilerinden biri de sayılabilir. Çünkü o Ali Beg Hüseyin Zade'nin oğludur. İstanbul'a göç etmiş Azeri Türklerindendir. Aynı zamanda Türk resminde Paris elçisi konumundadır. Selim Turan, 1940'lı yıllardaki yeniler hareketine katılmış ve Türk resminde yöresel figür geleneğini yerleştirmek için çaba sarfedenlerdendir. Bu konuda "Sanat ve Toplum" adlı bir eseri de mevcuttur. Türk sanatının temel taşları olan Nazmi Ziya, Feyhaman Duran, Selim Turan'ın çağdaş batı ve bu alana yönelik çağdaş Türk sanatının gelişim evreleriyle yoğun ilişkiler içine girmesini sağlamıştır. Geleneksel tezhip, hat ve minyatür alanında özel bir ilgi duyan Selim Turan üslup sentezine yönelik çabalarıyla Paris'te Türk sanatçısını ayakta tutan önemli bir sanatsal işlev mekanizması oluşturduğunu ayrıca belirtmeye hacet yoktur⁵.

Bu eseri ile Selim Turan, Türk geleneğinde görülen yöresel bir "rakkase" konusunu işlemekle, Bize has konuların resmimizde yaşatmak isteğini vurgulamaya çalışmıştır.

⁵ Sezer Tansuğ, "Ressam Selim Turan", *Sanat Sevgisi*, Kasım 1985, Sayı, 85, s. 36.

Katalog No	: 27
Örnek No	: 27
Çizim No	: 27
Sanatçının Adı	: Mehmet Yüçetürk
Eserin Adı	: Harman
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 35 x 196 cm.
Bulunduğu Yer	: Türkiye İş Bankası Koleksiyonu
Yapım Tarihi	: 1967

ESERİN ANALİZİ : Mehmet Yüçetürk yöresel resimlerle tanınan bir sanatçımızdır. Genellikle toplumun yaşantılarını, özellikle köy yaşantısını tuvaline aktaran bir sanatçı olarak bilinir. Bu eseri ile de harman yeri konusunu işlemiştir. Sarı ve yeşilin tonları ile yapılan bu eser, hasat mevsiminin sarı ve sıcak renkleri, insanların ve hayvanların aynı kompozisyonda bütünlük içinde dağılımı resmi güçlü kılmaktadır. Hemen hemen Anadolu'nun her yöresinde yaşanan bir konudur.

<i>Katalog No</i>	: 28
<i>Örnek No</i>	: 28
<i>Çizim No</i>	: 28
<i>Sanatçının Adı</i>	: Hüseyin Bilişik
<i>Eserin Adı</i>	: Kurtuluş Savaşı
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 100 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Kültür Bakanlığı
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1981

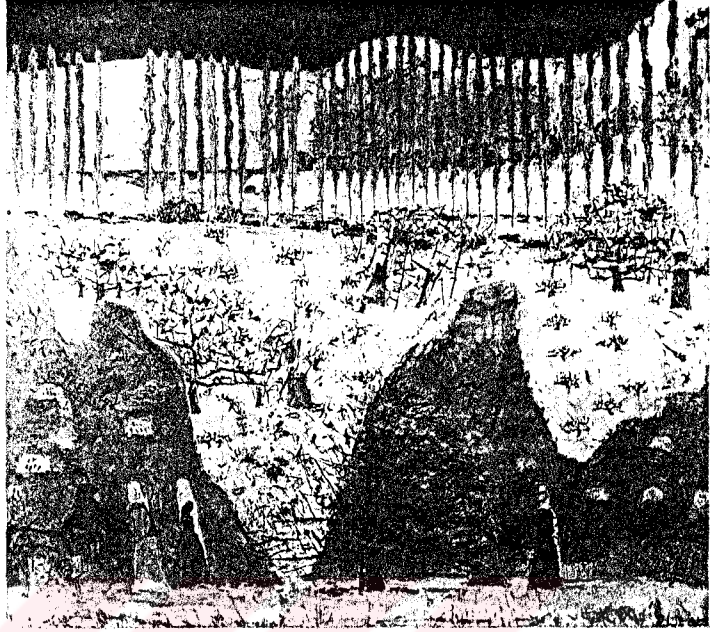
ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Esere hakim bir şekilde Kalpaklı, Üniformalı Atatürk, önünde ona çiçek sunan bir köylü kızı, arkada cepheye giden kağnılar, omuzunda mermi taşıyan kadın ve ellerinde Türk bayrağı görülen figürler, daha uzakta görülen kuva-i milliyeciler...

b- Özel Değerlendirme : Ressam Hüseyin Bilişik eserleri ile yerel ve yöresel bir anlayışın içinde yer alan bir kişiliğe sahiptir. Bu eserinde ise kurtuluş savaşı ve onun Türk tarihindeki önemini vurgulamaya çalışmıştır.

Atatürk, resme hakimdir. Çünkü Atatürk, kurtuluş savaşının da baş komutanıdır. Geri planda resmeden; cepheye giden insanların sefalet ve yoklukla nasıl baş edip zafer kazandığını, ay ve yıldızın dalgalanması ve belki zaferin yakın oluşu hatta genç köylü kızın Atatürk'e şükran nişanesi olarak bir demet çiçek sunması, belki kazanılmış bir zaferin hak edilmiş bir gururun ve taşlı topraklı çilekeş bir tabiatın, istiklal ile noktalanmasını tasvir eden Bilişik, Türk resminde yöresel figür tiplerini ile büyük bir hizmet başarmıştır.

Katalog No	: 29
Örnek No	: 29
Çizim No	: 29
Sanatçının Adı	: Turan Erol
Eserin Adı	: Güz Sonu
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 120 x 138 cm.
Bulunduğu Yer	: Ankara Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi	: 1977

ESERİN ANALİZİ : Turan Erol bu resmi ile yöresel konu ve temalara önem verdiğini göstermektedir. Anadolu insanının yaşantısı kendi yöreselliği içinde vurgulanmaya çalışılmıştır. Hasat mevsimi ve bağbozumu dizilerinden olan bu eserle Erol, yöreselliğini hocası olan Bedri Rahmi'nin Anadolu'ya bakışını resmetmeye bağlanabilir.

<i>Katalog No</i>	: 30
<i>Örnek No</i>	: 30
<i>Çizim No</i>	: 30
<i>Sanatçının Adı</i>	: Kayıhan Keskinok
<i>Eserin Adı</i>	: Düğün Güreşi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 52 x 58 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Türkiye İş Bankası koleksiyonu
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1979

ESERİN ANALİZİ : Kayıhan Keskinok, belli dönemlerinde karadeniz yöresinin takalarını konu alan resimler yaptı. Bu resimde de yöresel köy düğününü gelenk ve görenekleri ile yansıtmaya çalışan bir anlayışla tuvaline aktaran Keskinok, düğün imajı ile zengin bir folklorik yapı ile karşımıza çıkmaktadır.

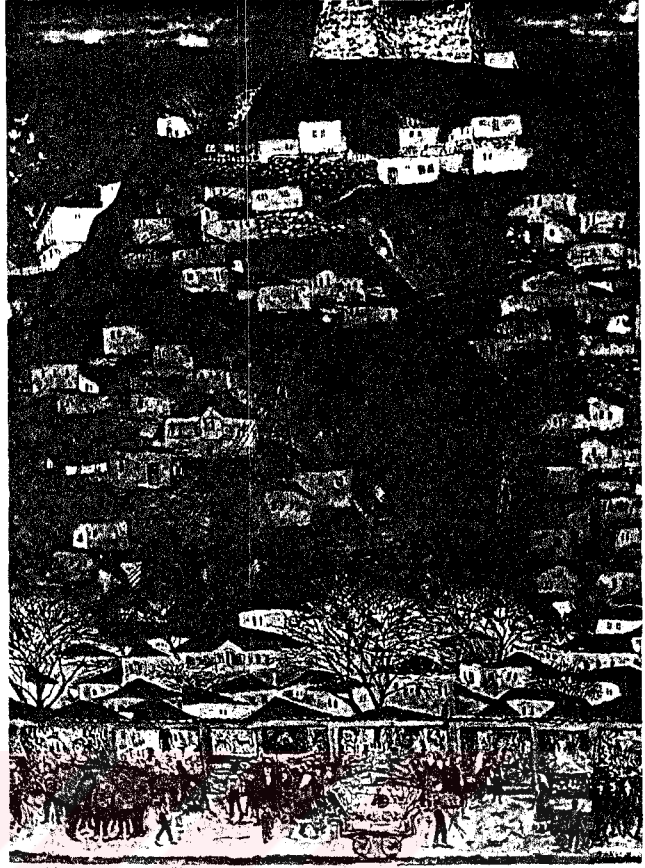
Katalog No : 31
Örnek No : 31
Çizim No : 31
Sanatçının Adı : Nuri Abaç
Eserin Adı : Köyde 23 Nisan
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 109 x 120 cm.
Bulunduğu Yer : Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi
Yapım Tarihi : 1980

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eserde bir köy meydanı, sandalyeler üzerine oturan insanlar, davul ve zurna eşliğinde folklor oyunu var. Dinleyiciler, traktörü ile izleyenler, köpek, ağaçlar mevcut, hafif diyagonal bir şekilde tasvir edilmiş bir kompozisyon.

b- Öznel Değerlendirme : Nuri Abaç, yaptığı konuların, resimlerinin tümünde karagöz motifini işlemektedir. Bütün figürler karagöz dediğimiz eski uygarlıklardan gelen bize has bir motif imge olduğu için yöresel bir iklim potasında kaynaştırarak seyircisine sunmaktadır. "Köyde 23 Nisan" Atatürk portrelenmesi hadisesini yorumlamış. Anadolu köylüsünün bu coşkulu bayramı davul-zurna eşliğinde halay çekerek kutlaması yerel ve yöresel imgelerin, Ressam Nuri abaç'ta daha da doruğa tırmandığını gösterir. Geri plandaki insanın havaya ateş açması da yöresel en büyük imgelerden biridir. Çünkü bizim insanımızın yapısında mevcut olan bir gelenekçi tavrın devam etmesini Nuri Abaç bu resmi ile vermeyi başarmıştır.

<i>Katalog No</i>	: 32
<i>Örnek No</i>	: 32
<i>Çizim No</i>	: 32
<i>Sanatçının Adı</i>	: Nevzat Akoral
<i>Eserin Adı</i>	: Ankara Kalesi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 115 x 90 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1971

ESERİN ANALİZİ : Nevzat Akoral, bu eseri ile Ankara kalesi ve civarını konu alan özellikle tarihi değer itibarı ile unutulmayan bir mimari dokuyu günlük yaşantı olarak zikrederken, "pazar yeri" konusu ile birleştirmiştir. Bu iki doku ve olgu Akoral'ın resminde yöresel bir üslup birlikteliğinin neticesidir.

- Katalog No** : 33
Örnek No : 33
Çizim No : 33
Sanatçının Adı : Bahattin Akay
Eserin Adı : Pazar Yeri
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 107 x 126 cm.
Bulunduğu Yer : Türkiye İş Bankası Koleksiyonu
Yapım Tarihi : 1970

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Tipik bir Anadolu görünümü var bu resimde. Yeşiller içinde, yeşilin hakim olduğu bir görünümde beyaz insanlar, pazar mahsulleri, sepetler, alıcılar, satıcılar.

b- Öznel Değerlendirme : Ressam B. Akay, tipik bir Anadolu pazar yerini tasvir etmeye çalışmıştır. Kadınlar, kıyafetler, Anadolu'nun muhtelif janrını temsil ediyor. Tablonun genel biçim ve kompozisyonu, gelenekçi resmimiz olan minyatür kompozisyonları ile benzerlik arz etmektedir. Kurgu, konuya yaklaşım biçim ve form açısından ve renklerin ahengi, dağılımı, firuze ve türkuaz'ın sentezidir diyebiliriz.

Katalog No : 34
Örnek No : 34
Çizim No : 34
Sanatçının Adı : Duran Karaca
Eserin Adı : Pamuk İşçileri
Tekniği : Tuval üstüne yağlıboya
Boyutları : 123 x 138 cm.
Bulunduğu Yer : Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi
Yapım Tarihi : 1978

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eserde mavi bir gecede, kalabalık görünen aydınlık insan figürü, çadırlar kurulmuş, yer yer yatanlar görülmektedir. Masmavi bir gecede sarı sıcak insanlar.

b- Öznel Değerlendirme : Duran Karaca, yaşadığı ve ikliminin sıcaklığını, verimli toprakların insanı büyülediğini göstermeye çalışmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu insanının pamuk mevsiminde katar katar Çukurova'ya akın etmesi neticesinde ortaya çıkan insan manzarasıdır. Sayısız çadırın kurulması ve insanların karanlıkta sarı sıcak bir atmosferde resmedilmesi verimin ve mahsulün bereketin neticesidir. Çünkü Çukurova, Anadolu insanının hayatı ve can damarlarından biridir. Bu insan kalabalığı ve yığınının umudu oraya bağlaması çok sayıda ressam, şair ve romancıya konu olmuştur. Mesela; Yaşar Kemal'ievrensel bir yazar yapacak kadar bir kültür dokusuna sahiptir Çukurova. Duran Karaca gerçekten yöresel ve yerel bir kimlikle hakkını vermiş Çukurova'nın...

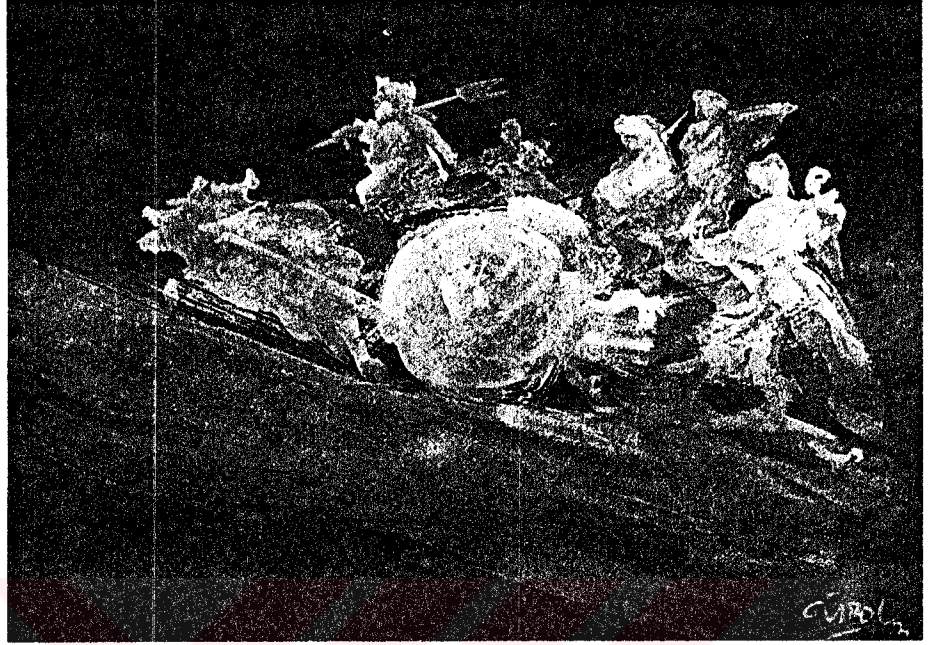
Katalog No : 35
Örnek No : 35
Çizim No : 35
Sanatçının Adı : Nihat Tandoğan
Eserin Adı : Bartın Pazarı
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 55 x 65 cm.
Bulunduğu Yer : Özel Koleksiyon
Yapım Tarihi : 1983

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme: Bu eserde ikisi ayakta biri oturan, üç kadın figürü, geride pazaryeri görüntüsü, ayaktaki kadının elinde bir meyve sepeti, oturan kadının önünde yoğurt kabı

b- Öznel Değerlendirme : Sanatçı Nihat Tandoğan bu eserini Zonguldak ve yöresini tanımak, kültürel yaşamını canlı tutmak, folklorik geleneğini kalıcı kılmak için açılan bir yarışmanın sergisi için hazırlamıştır. Bartınlı kadınların yöresel giyisilerini, münasebetlerini, pazardaki yaşantılarını günlerce etüt ederek analizini yapmış ve tuvale aktarmıştır. Düşünen kadındaki ifade, pazar ve pazarcının yaşantısındaki zorluk ve çilekeşlik tasvir edilmiştir. Yukarıya doğru yükselen direk çalışmanın yüceliğini temsil etmektedir. Tablodaki plastik öğeler yerli yerinde oturmuş ve Tandoğan'ın özgün anlatım biçimini temsil etmektedir.

<i>Katalog No</i>	: 36
<i>Örnek No</i>	: 36
<i>Çizim No</i>	: 36
<i>Sanatçının Adı</i>	: Gürol Sözen
<i>Eserin Adı</i>	: Kurtuluş Savaşı
<i>Tekniği</i>	: Karışık Teknik
<i>Boyutları</i>	: 50 x 65 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Ehad Arpad Koleksiyonu
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1971

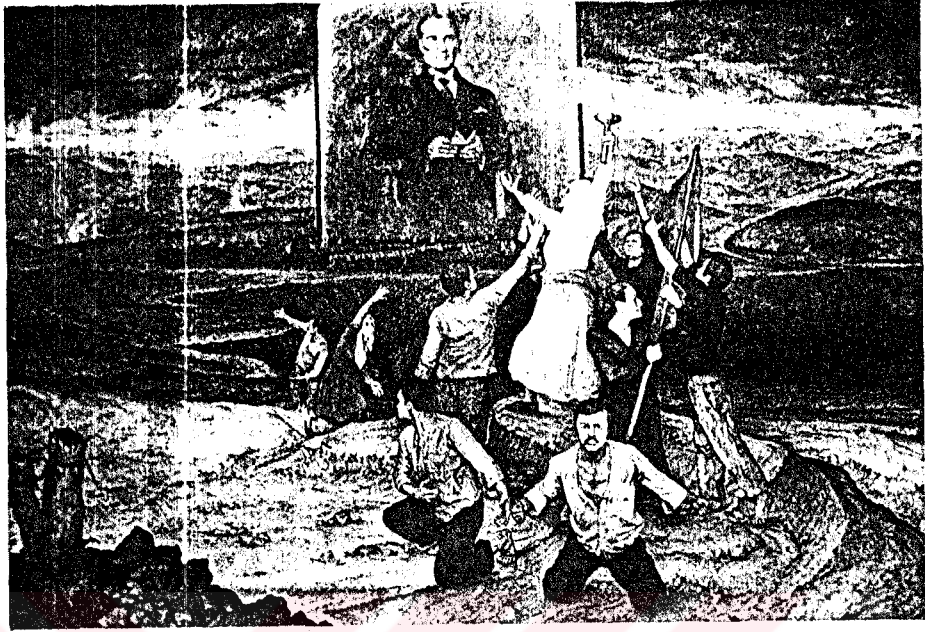
ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eserde silüet halinde resmedilen insanlar ellerinde harp aletleri, bir kağıdı yürütmekte... yük çekmekte...

b- Öznel Değerlendirme : Gürol Sözen, Atatürk portrelenmesi serisi ile yöresel imgelenmeyi göstermiştir. Kağınlarla yük çekip cepheye koşan köylümüzün istiklal mücadelesi resmedilmiştir bu eserde... Bu eseri ile kurtuluş savaşının Anadolu insanı üzerinde bıraktığı etkiyi anlatmaya çalışan Gürol Sözen; "Ben işçiyi, ya da köylüyü konuma aktarırken özellikle onları yaşam biçimleri içinde algılamaya çalışıyorum ve onların dinamik öğelerini bu yaşam biçimi içinde değerlendiriyorum. Yalnızca işçiyi, köylüyü bir sloganın simgesi olarak değil, günlük yaşamın yapısına uygun olarak tuvale aktarmaya çalışıyorum. Örneğin, sohbet eden, şakalaşan, iş yapan insanların doğa ile hesaplaşmalarının yanı sıra, gülümseyen yüz çizgileri ile derinliklerini anlatmak istiyorum³ diyerek yöresel ve yerel bir imgeyi tuvale nasıl aktardığını bize anlatmaya çalışmaktadır.

³ Afşar Timuçin, "Ressam Gürol Sözen'le Bir Konuşma", *Sanat Çevresi*, Nisan 1982, Sayı 42, s. 28.

<i>Katalog No</i>	: 37
<i>Örnek No</i>	: 37
<i>Çizim No</i>	: 37
<i>Sanatçının Adı</i>	: Aydın Ayan
<i>Eserin Adı</i>	: Atatürk'ün Nutkunun Yorumlanması
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 200 x 300 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: TBMM Koleksiyonu
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1981

ESERİN ANALİZİ : Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Nutku'nun yorumlandığı bu eserde; ayanada yansıyan Atatürk, ona uzanan insan kümeleri, bağımsızlık ve özgürlük uğruna direnerek mücadele eden insanlar, geri planda toz duman içinde kalabalıklaşan insan grupları ki bunlar Mustafa Kemal'in düzenli ordularına katılanlardır. Bu eser anlatım ve teknik olarak mükemmeldir. Bize bizden bir mesajdır.

<i>Katalog No</i>	: 38
<i>Örnek No</i>	: 38
<i>Çizim No</i>	: 38
<i>Sanatçının Adı</i>	: Mehmet Başbuğ
<i>Eserin Adı</i>	: Göç
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 100 x 80 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Özel Koleksiyon
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1991

ESERİN ANALİZİ : Bu eseri ile sanatçı Türkiye'nin birçok yöresinde rastlanılan köy ve köylü yaşantısını yöresel bir üslup ve anlayış ile tuvaline aksettirmiştir. Genellikle göç, kahvehane, pazaryeri kompozisyonları ile tarihi şahsiyetleri ve olayları bir kompozisyon dahilinde anlatmaya çalışan sanatçı, Anadolu insanının dinamik yapısını ve realizmini yöresel bir tavırla işlemekle Türk insanının milli ve yerel muhtevaya önem verdiğini vurgulamaktadır.

<i>Katalog No</i>	: 39
<i>Örnek No</i>	: 39
<i>Çizim No</i>	: 39
<i>Sanatçının Adı</i>	: Ali Beg Hüseynzade
<i>Eserin Adı</i>	: Şeyhülislam Portresi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 92 x 73 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	:
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1900

ESERİN ANALİZİ : Ali Beg Hüseynzade, Şeyhülislam Portresi ile halk arasında itibar görmüş, Kafkasyada Şeyhülislamlık yapan Şeyh Ahmed Salyanî'yi tasvir etmiştir. Kişinin yüzündeki aydınlık ifade geleceği, geri plandaki kitaplarda da geçmişi vermeye çalışmıştır. Yani geçmiş ve gelecek arasında bir köprü durumundaki Şeyhülislam portresi ile Ali Beg Hüseynzade daima Azerbaycan'ın milli ananelerine uygun konular seçmiştir.

<i>Katalog No</i>	: 40
<i>Örnek No</i>	: 40
<i>Çizim No</i>	: 40
<i>Sanatçının Adı</i>	: Ali Beg Hüseyinzade
<i>Eserin Adı</i>	: Bibi Heybet Mescidi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine Yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 73 x 92 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Azerbaycan Devlet ince Sanat Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1907

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Hüseyinzade Ali Beg Bakü'ye 30 km. mesafede bulunan ve XII. yüzyıldan kalma Azerbaycan'ın tarihi şahsiyetlerinden biri olan "Bibi Heybet" in adına dikilen ve yapılan bir mescidi ve Külliye'yi kendi anlatım biçimine uygun olarak yapmıştır. Ali Beg Hüseyinzade, Bugünkü Azerbaycan'ın Cumhuriyet bayrağı olan üç

parçalı ve aylı, sekiz köşeli yıldızlı olan bayrağın buluşuna öncü olanlardandır. Bu sebeple Hüseyinzade Ali Beg bütün eserlerinde Azerbaycan için muteber ve kıymetli olan tarihi şahsiyetler ve abideleri, yöresel bir üslup anlayışı ile tuvale aktarmakla Azerbaycan resim sanatında öncü rolü üstlenmiştir. Çünkü o, Türkiye resim sanatının büyük ustalarından biri olan Selim turan'ın da babasıdır. Bu da onların güzel sanatlar alanında dima etkin bir rol aldığı fitrini güçlendirmektedir.

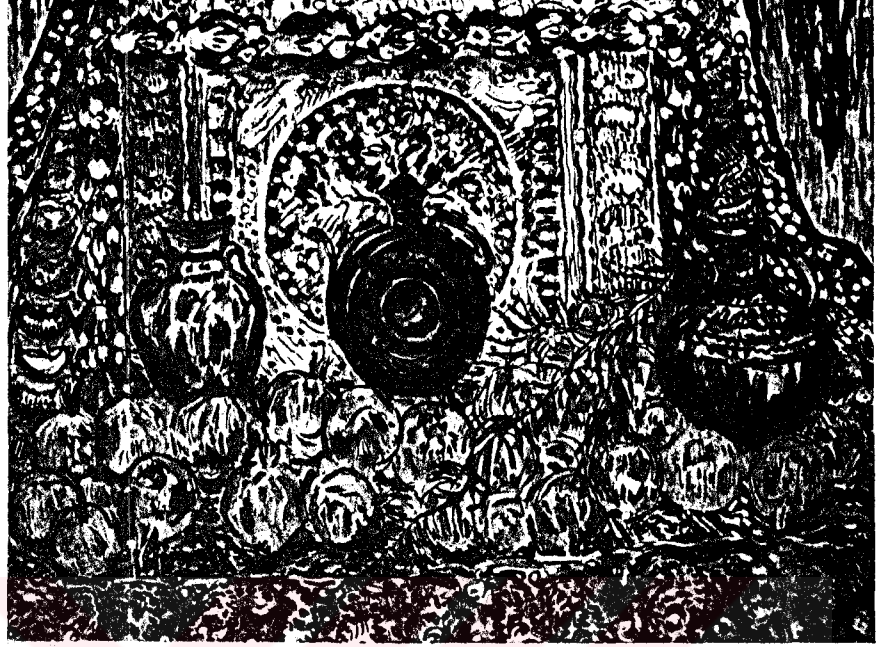

<i>Katalog No</i>	: 41
<i>Örnek No</i>	: 41
<i>Çizim No</i>	: 41
<i>Sanatçının Adı</i>	: Settar Behlülzade
<i>Eserin Adı</i>	: Fuzulî'nin Portresi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 140 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Bakü İnce Sanatlar Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1950

ESERİN ANALİZİ : Eserde büyük şair Fuzulî'nin engin bir ahenk içinde portresi tasvir edilmiştir. Settar Behlülzade aynı zamanda "Türk Vangogh'u" olarak da Azerbaycan'da anılmaktadır. Avrupalı bir çok sanatçıdan özellikle March Chantal'dan ders alması onun büyük ustalar arasında anılması için yeterlidir. Fuzulî'nin portresi ile yöresel ve

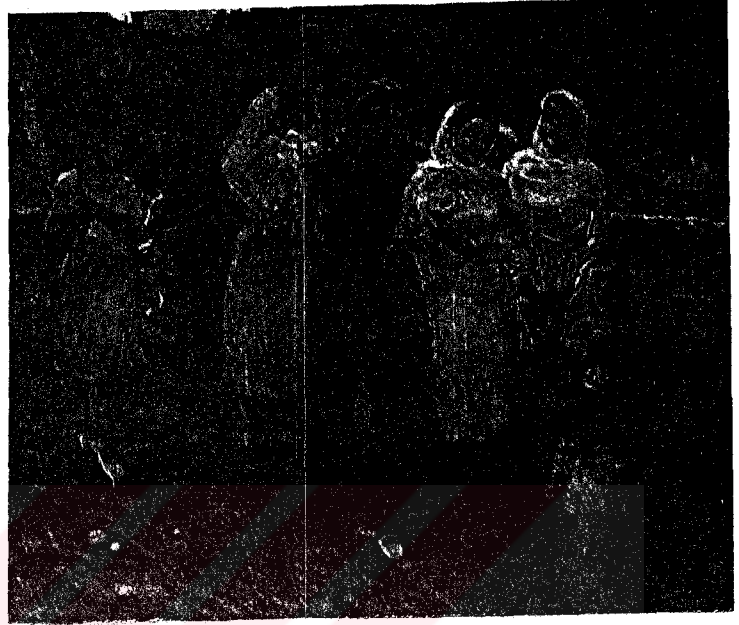
yerel bir konuya temas etmesi, Behlülzade'nin Azerbaycan'lı büyük bir şahsiyetin tuvalde vücut bulmasına sebep olmuştur. Çünkü Azerbaycan'da herkes Fuzulî hakkında mutlak surette bilgi sahibidir. Dolayısıyla, Behlülzade, halkın isteklerini ve arzularını dile getirmekle yöresel bir resim eğilimine de öncü olmuştur.

<i>Katalog No</i>	: 42
<i>Örnek No</i>	: 42
<i>Çizim No</i>	: 42
<i>Sanatçının Adı</i>	: Settar Behlülzade
<i>Eserin Adı</i>	: Apşeron Natürmortu
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 94 x 145 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Bakü İnce Sanat Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1970

ESERİN ANALİZİ : Settar Behlülzade, Azerbaycan sanatının en güzide simalarındandır. O, Fuzulî portrelenmesinden yöresel meyvelerden oluşan natürmortlara kadar her şeyi kendi yöresel mantığı ile düşünmüş ve tuvallerini boyamıştır. Bu eserinde de yöresel meyve ve imgelerden oluşan bir natürmortla Azerbaycan için vazgeçilmeyen yöresel bir konu etrafında bütünlük aranmıştır.

Katalog No	: 43
Örnek No	: 43
Çizim No	: 43
Sanatçının Adı	: Mikayıl Abdullayev
Eserin Adı	: Karabağ'da Akşam
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 120 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet İnce Sanat Müzesi
Yapım Tarihi	: 1947

ESERİN ANALİZİ : Bu eseri ile Mikayıl Abdullayev Karabağ'ın Şuşa'lı kadınlarını kendi yöresel giyisileri ve yaşantılarıyla dile getirmeye çalışmıştır. Kadınların mutlulukları yüzlerinden okunmaktadır. Eser bütün resimsel değerler açısından da mükemmeldir.

<i>Katalog No</i>	: 44
<i>Örnek No</i>	: 44
<i>Çizim No</i>	: 44
<i>Sanatçının Adı</i>	: Mikayıl Abdullayev
<i>Eserin Adı</i>	: Astarada Çay Yığıcı
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 150 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Azerbaycan İnce Sanat Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1967

ESERİN ANALİZİ : Apşeron yarımadasında yetişen ürünlerin hasat vakti çok sanatçıya konu olmuştur. Bu resimde de Astarada çay toplama konusu işlenmiştir. Çay toplama dönüğü kadınların mutluluk ifadesi taşımaları, yöresel giysileri ile milli bir temanın tuvale yansımaları olarak değerlendirilebilir.

<i>Katalog No</i>	: 45
<i>Örnek No</i>	: 45
<i>Çizim No</i>	: 45
<i>Sanatçının Adı</i>	: Mikayil Abdullayev
<i>Eserin Adı</i>	: Ebu Ali İbni Sina
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 140 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Azerbaycan İnce Sanat Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1978

ESERİN ANALİZİ : Mikayil Abdullayev, gerek toplumun çeşitli kesimlerinden seçilmiş konular, gerekse tarihi şahsiyetlerin portrelerini yapmakla Azeri resim geleneğinde önemli bir konuma gelmiştir. Bu eseri ile de doğu ve batı medeniyetlerinde önemli bir yeri olan tıp alimi ve filozofu "İbni Sina" yı tasvir etmiştir. Koltuğunda kitap, geri plandaki fonunda tıp ile ilgili görüntüler yer almıştır. Bu eseri ile sanatçı halk içinde itibar görmüş bir şahsiyetin portresini yapmakla yerel ve milli konulara eğildiğini göstermektedir.

- Katalog No** : 46
Örnek No : 46
Çizim No : 46
Sanatçının Adı : Mikayil Abdullayev
Eserin Adı : Nizamî Gencevî portresi
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 160 x 120 cm.
Bulunduğu Yer : Nizami Müzesi
Yapım Tarihi : 1980

ESERİN ANALİZİ : Büyük dahi, mütefekkir ve şair Gence'li Nizamî'nin portresi yerel ve yöresel bir üslupla anlatılmaya çalışılmıştır.

<i>Katalog No</i>	: 47
<i>Örnek No</i>	: 47
<i>Çizim No</i>	: 47
<i>Sanatçının Adı</i>	: Mikayil Abdullayev
<i>Eserin Adı</i>	: Pamuk
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 120 x 80 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Bakü İnce Sanat Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1977

ESERİN ANALİZİ : Hasat mevsiminin bir anını resmeden Mikayil Abdullayev, pamuk işçilerini pamuk yığınları arasında resmetmiştir. Apşeron yarımadasının pamuğa elverişli topraklarında üretilen pamuk ve diğer ürünler, insana hayat veren ürünler olduğu düşüncesini tuvale aktarmaya çalışan ressam yöresel konular yapmakla Azeri resminde önemli bir görevi yerine getirmiştir.

Katalog No	: 48
Örnek No	: 48
Çizim No	: 48
Sanatçının Adı	: Mikayıl Abdullayev
Eserin Adı	: 1941. Yılın Eylülü
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 120 cm.
Bulunduğu Yer	: Azərbaycan Devlet İnce Sanatlar Mütəəsi
Yapım Tarihi	: 1964

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Mikayıl Abdullayev, İkinci Dünya Savaşı'nın en sıcak günlerinde halkın özellikle Azeri halkının Azərbaycan'a yönelik düşman saldırılarına karşı topyekün bir seferberliğe kalkıştığının ifadesidir. Kadın giyisileri ve tipleri Azeri kadınının kendine özgü bir davranışını ve tiplemesini dile getirmektedir.

Katalog No	: 49
Örnek No	: 49
Çizim No	: 49
Sanatçının Adı	: Mikayil Abdullayev
Eserin Adı	: Ferhad ve Şirin
Tekniği	: Duvar üzerine fresk
Boyutları	: 200 x 145 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami adına, Edebiyat Müzesi
Yapım Tarihi	: 1979

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Ferhad'ın Şirin'i atıyla birlikte sırtladığını tasvir etmektedir. Ferhad ve Şirin efsanesinin Azerbaycan halkı üzerinde büyük tesiri olduğu bir çok sanatçının eserine konu olduğundan hemen onlıyoruz. Ferhad Şirin'e kavuşmak için dağları delip oba halkına su ve bereket getirmek için yıllarını feda eder. Bu resimde de

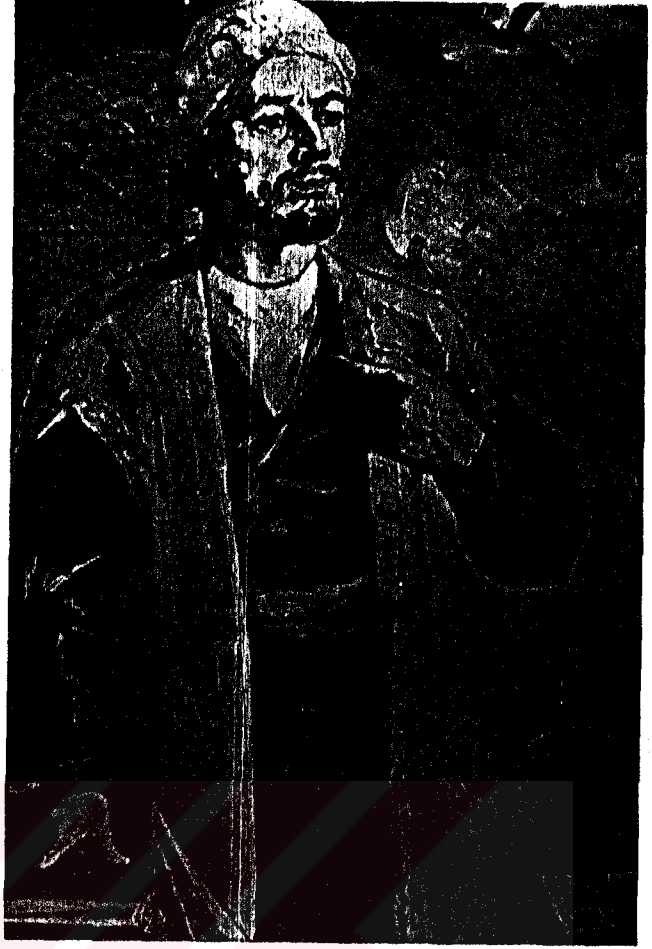
Ferhad Şirin'e o kadar aşıktır ki onu atı ile birlikte sırtlar. Bu resim de de sanatçı Azeri halkının yöresel mesaj ve algılama biçimini çok iyi bildiği için bu tür temalarla halkın beğenisini kazanmıştır.

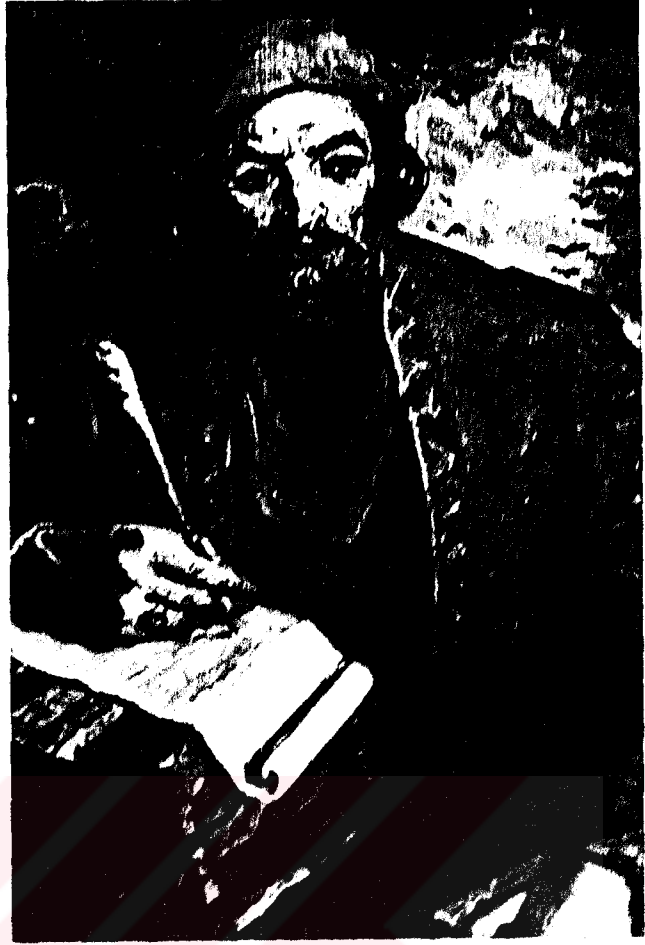
Katalog No	: 50
Örnek No	: 50
Çizim No	: 50
Sanatçının Adı	: Hafız Zeynelov
Eserin Adı	: Nizami Gencevi'nin Gençliği
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 120 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Resim Galerisi
Yapım Tarihi	: 1981

ESERİN ANALİZİ : Büyük âlim ve mütefekkir, azerbaycan'ın Gence şehrinde doğup ilim yayan alimin, bu resmi ile Zeynelov, tarihi ve halk arasında kabul gören kişileri resmetmekle büyük bir görevi yerine getirdiğine inanıyoruz. Bu portrede özellikle Nizami, elinde kalem ve kitap bulunması alim ve mütefekkir olduğuna delalettir. Çünkü Nizami, Leyla ile Mecnun ve "Hamse" si ile Türk edebiyatında ve sanatında unutulmaz bir şahsiyettir. Zeynelov bu portresi ile yöresel ve yerel düşünceye büyük hizmet etmiştir.

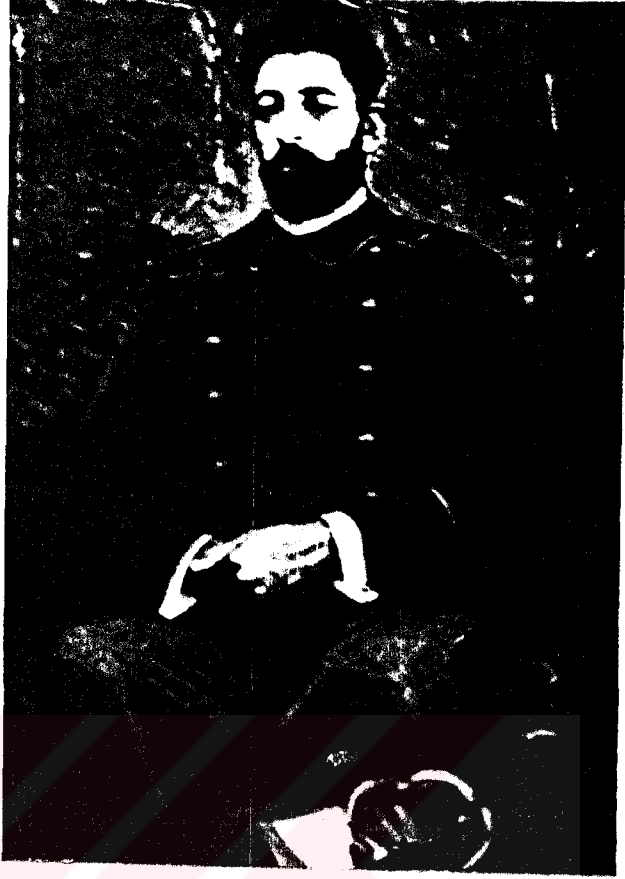
Katalog No	: 51
Örnek No	: 51
Çizim No	: 51
Sanatçının Adı	: Hafız Zeynelov
Eserin Adı	: Nesimi'nin Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 85 x 108 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami adına Azərbaycan Edebiyat Mütəəsi
Yapım Tarihi	: 1973

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Hafız Zeynelov, Türk Edebiyatının unutulmaz şahsiyeti "Nesimi" portresi ile geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurmaya özen göstermiştir.

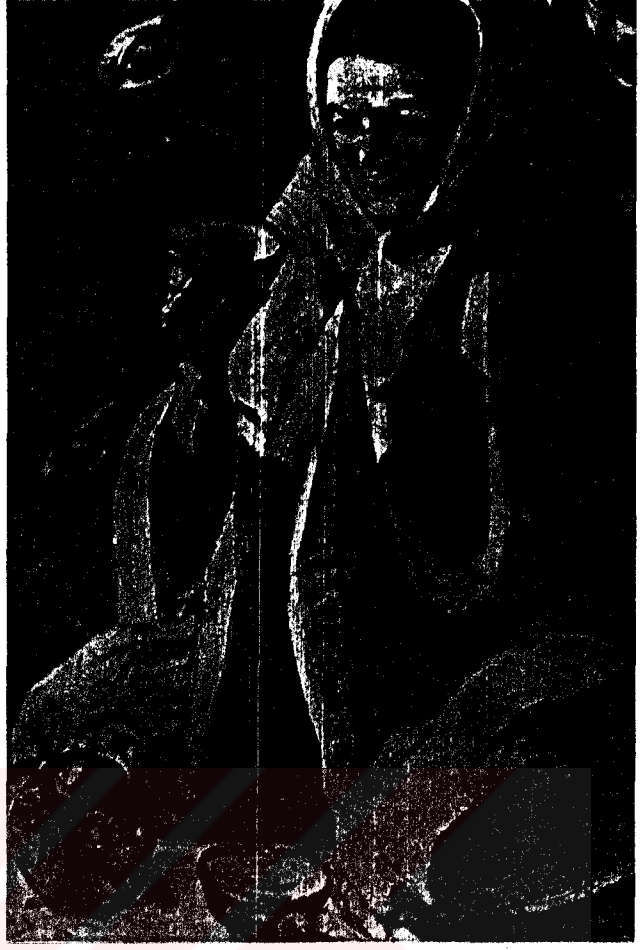
<i>Katalog No</i>	: 52
<i>Örnek No</i>	: 52
<i>Çizim No</i>	: 52
<i>Sanatçının Adı</i>	: Hafız Zeynelov
<i>Eserin Adı</i>	: Naimi Portresi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 120 x 80 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Bakî Nizami Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1973

ESERİN ANALİZİ : Büyük yazar, şair ve mütefekkir Naimî'nin portresi olarak tasvir edilmiştir. Düşünceye dalan alimin önünde kağıt ve kalem onun yazarlığını simgelemektedir. Yerel ve yöresel giysilerle Milli bir geleneğin tuvale yansıması olarak yorumlanabilir.

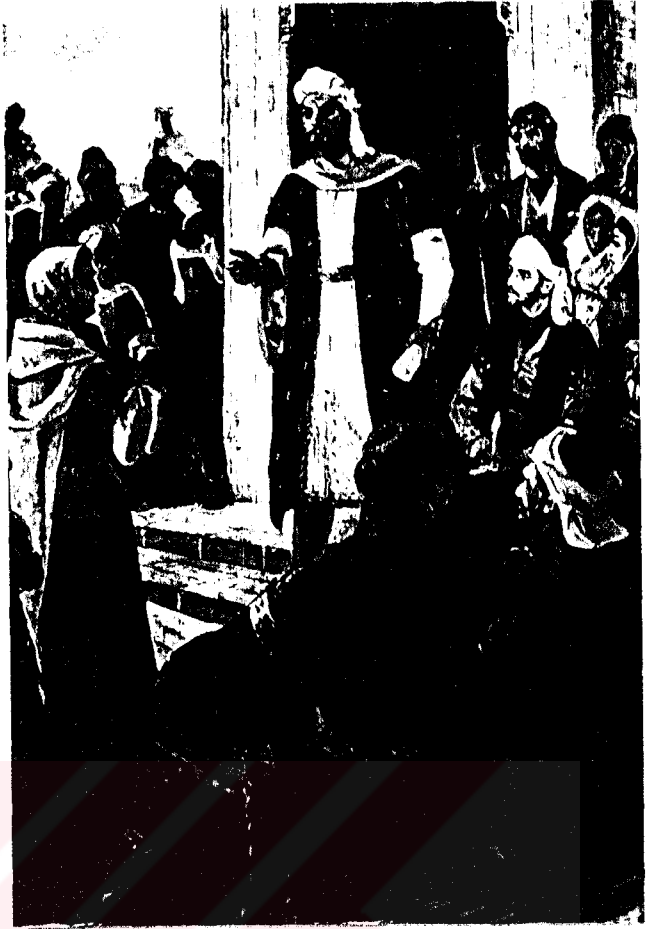
- Katalog No** : 53
Örnek No : 53
Çizim No : 53
Sanatçının Adı : Hafız Zeynelov
Eserin Adı : M. Nerimanbekov Portresi
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 160 x 120 cm.
Bulunduğu Yer : Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi : 1974

ESERİN ANALİZİ : Neriman Nerimanbekov, Azerbaycan'ın yetiştirdiği, halkın beğenisini kazanan bir yazardır. Ressam bu portre ile halkın temayülleri doğrultusunda çalıştığını göstermektedir.

- Katalog No** : 54
Örnek No : 54
Çizim No : 54
Sanatçının Adı : Hafız Zeynelov
Eserin Adı : Fal Bakan Kadın
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 100 x 81 cm.
Bulunduğu Yer : Azerbaycan İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi : 1979

ESERİN ANALİZİ : Eserde geleneksel kahve falını konu alan bir kadın tasvir edilmiştir. Yöresel giyisileri ile Azeri kadın tipinin bir örneğidir. Resimde gerek renk ve gerekse kompozisyon mükemmeldir.

Katalog No	: 55
Örnek No	: 55
Çizim No	: 55
Sanatçının Adı	: Hafız Zeynelov
Eserin Adı	: Hagan'i Halk Arasında
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 130 x 180 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami adına Azərbaycan Edebiyat Mütəəsi
Yapım Tarihi	: 1980

ESERİN ANALİZİ : Eserde Azərbaycan'ın yetişirdiği tarihi şahsiyetlerden "Hagani" nin halk arasında dolaşması ve dertlerini dinleyip çare aramasını tasvir etməye çalışmakla tarihi şahsiyetleri yöresel bir üslupla bütünleştirmeyi amaçlamıştır.

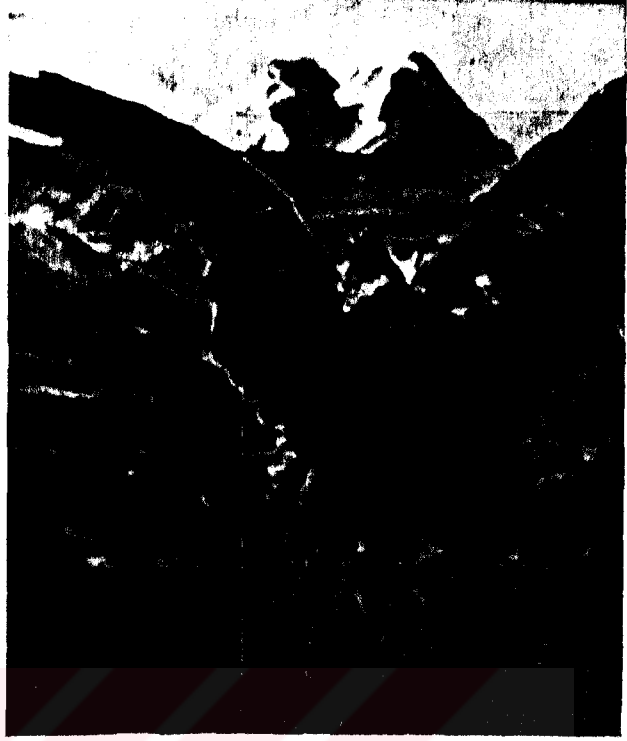
- Katalog No** : 56
Örnek No : 56
Çizim No : 56
Sanatçının Adı : Hafız Zeynelov
Eserin Adı : Çıkışdan Önce
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 100 x 150 cm.
Bulunduğu Yer : R. Mustayev adına Azərbaycan Devlet inçe Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi : 1957

ESERİN ANALİZİ : Eserde bir düğün konusu işlenmiştir. Düğün ve toy merasiminin yapıldığı salona girmeden önce gelin son hazırlıklarını tamamlamaktadır. Türk Kültür geleneğinin hemen hemen her dönemde var olan takılar geleneğinin süs eşyası olarak figür üzerinde tasvir edilmiştir. Yanında duran kadın ise gelinin hizmetkârıdır.

Katalog No	: 57
Örnek No	: 57
Çizim No	: 57
Sanatçının Adı	: Hafız Zeynelov
Eserin Adı	: İsmail Osmanlı Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 85 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Resim Galerisi
Yapım Tarihi	: 1970

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde de Halk tarafından sevilen ve sayılan, halk artisti olan İsmail Osmanlı'nın portresini tasvir etmiştir. Tipik giyisileriyle Türk tipinin karakteristiğini ifade etmeye çalışmıştır.

Katalog No	: 58
Örnek No	: 58
Çizim No	: 58
Sanatçının Adı	: Hafız Zeynelov
Eserin Adı	: Elbruz Fonunda Kartal
Tekniği	: Tuval üzerinde yağlıboya
Boyutları	: 120 x 80 cm.
Bulunduğu Yer	: Bakü İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi	: 1980

ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme : Eserde, tuvali yanlarda kesen ve dışarı taşacak kadar resme hakim olan bir kartal kanatları açılmış vaziyette. Fonunda karlı Elbruz dağları uzakta görülmekte. Oturan, bekleyen insan figürleri.

b- Öznel Değerlendirme : Resimde hakim vaziyette kartal resmedilmesinin nedeni, kartalın bütün Türk toplumlarında hakimiyet sembolü olduğudur. Tarihte kurulan Türk devletlerinden Batı Hun Devletinin bayrağı Sungur, Selçuk Devletinin bayrağı Kartal idi. XI. yüzyıl Türk topluluklarının bazılarında kartal, bir ongun olarak kullanılırdı. Burada da hakimiyetin timsali olarak kullanıldığı muhakkaktır. Resmin fonunda yer alan, uzakta görülen karlı dağ büyük "Elbruz" dağıdır. Bu dağ, aynı zamanda Azerbaycan için büyük hayatiyet taşıyan uğruna nice şehitler verilen "Dağlık Karabağ" ı da eteğinde barındıran bir dağdır. "Elbruz Dağı" ve "Kartal" Azerbaycan için bağımsızlığın simgesel öğeleridir. Sanatçı burada bu iki simgesel motifle yeni bir kaygıyı dile getirmeye çalışmıştır.

Katalog No : 59

Örnek No : 59

Çizim No : 59

Sanatçının Adı : Hafız Zeynelov

Eserin Adı : Kemalettin Behzad Şah İsmail'in Sarayında

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 200 x 145 cm.

Bulunduğu Yer : Azerbaycan Devlet Resim Galerisi

Yapım Tarihi : 1970

ESERİN ANALİZİ : Eserde Şah İsmail Hatayi'nin sarayında Kemaleddin Behzad'ın kabul görmesi tasvir edilmiştir. Saray tipik Türk örf ve adetlerine uygun olarak dekore edilmiştir.

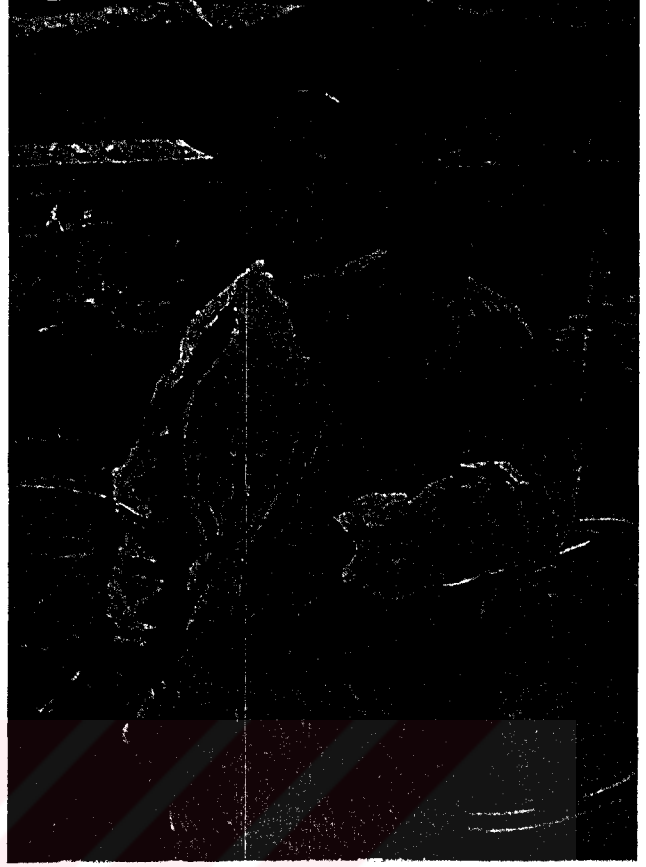

Katalog No	: 60
Örnek No	: 60
Çizim No	: 60
Sanatçının Adı	: Hafız Zeynelov
Eserin Adı	: Sağıcılar
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 100 x 126 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Resim Galerisi
Yapım Tarihi	: 1958

ESERİN ANALİZİ : Bu eseri ile Hafız Zeynelov 1958'lerde yayla hayatını incelemiş ve bu hayatı sürdürmekte olan kadınların portrelerini, yaşantılarını resmetmiştir. Burada kadınların yüz ifadesindeki tebessüm ve mutluluk çalışmaktan hoşnut olan tipik Azeri kadınının özelliğidir. Yaylada süt sağan, peynir, yağ kısaca ihtiyaç maddelerinin teminini

üstlenen kadınlar Zeynelov'un vazgeçemediği resimsel unsurlardır. O, gerek tarihi şahsiyetler, gerekse Azerbaycan halkının değer verdiği yöresel ve yerel, toplumsal konular ve temalarıyla halkın büyük beğenisini kazanmıştır. Bu resim ile de halkın gönlünde bir anını dile getirmesi yöresel anlayışın ürünüdür.

Katalog No	: 61
Örnek No	: 61
Çizim No	: 61
Sanatçının Adı	: Hafız ZEYNELOV
Eserin Adı	: Sağıcı Kadın (Besti Fetullayeva)
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 120 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Resim Galerisi
Yapım Tarihi	: 1958

ESERİN ANALİZİ : Eserde yaylakda süt sağmakla görevli bir kadın olan "Besti Fetullayeva" yı resmetmiştir. Onun şahsında yöresel bir uğraş olan yayla hayatını dile getirmiştir. Geri planda olan tarla ve kadınlar da aynı yaşantının birer parçasıdır. Sabahın ilk güneş ışıkları ile işe koyulan bu azimkar insanların yüzünde mutluluk belirtileri mevcuttur.

Tipik bir Azeri Türk kadını olan "Fetullayeva" nın bu portresi ile Zeynelov'un milli ve yöresel resim geleneğinin özellikle Azeri resminin en iyi temsilcilerinden biri olduğunu ispatlamaktadır.

Katalog No : 62
Örnek No : 62
Çizim No : 62
Sanatçının Adı : Hafız ZEYNELOV
Eserin Adı : Tomris
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 145 x 200 cm.
Bulunduğu Yer : Sanatçının Koleksiyonu
Yapım Tarihi : 1985

ESERİN ANALİZİ : Eserde Azerbaycan'ın tarihi kadın hükümdarı "Tomris" in sarayındaki bir muhakemeyi idare etmesini tasvir etmektedir. Bu resmi ile tarihi şahsiyetleri halka tanıtmakla büyük hizmet etmiştir.

- Katalog No** : 63
Örnek No : 63
Çizim No : 63
Sanatçının Adı : Bekog Aga MİRZAZADE
Eserin Adı : Düğün
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 198 x 297 cm.
Bulunduğu Yer : Bakü Devlet İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi : 1946

ESERİN ANALİZİ : Eserde bir çiftlik yaşantısından esinlenerek yapılmış bir eğlenceyi dile getirmektedir. Kadın ve erkeğin yöresel bir kültür atmosferi içinde oynaması Şamil oyununun bir anını hatırlatmaktadır.

Katalog No : 64

Örnek No : 64

Çizim No : 64

Sanatçının Adı : Bekog Aga Mirzazade

Eserin Adı : Kerimova'nın Portresi

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 200 x 132 cm.

Bulunduğu Yer : Azerbaycan İnce Sanatlar Müzesi

Yapım Tarihi : 1948

ESERİN ANALİZİ : Bir pamuk işçisinin portresi olarak yapılan bu eser, özellikle başarılı "yerel" resimlerden biridir.

Katalog No : 65

Örnek No : 65

Çizim No : 65

Sanatçının Adı : Bekog Aga Mirzazade

Eserin Adı : Rakkase Celilova'nın Portresi

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 112 x 77 cm.

Bulunduğu Yer : Azərbaycan İnce Sanatlar Mütəsi

Yapım Tarihi : 1957

ESERİN ANALİZİ : Halk arasında sevilen Celilova'nın rakkase elbiseleri içinde raksetmesi, halkını ve özellikle yörede sevilen bir sanatçının tuvalde vücut bulmasıdır.

Katalog No	: 66
Örnek No	: 66
Çizim No	: 66
Sanatçının Adı	: Bekog Aga Mirzazade
Eserin Adı	: Pamukçular
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 128 x 200 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi	: 1951

ESERİN ANALİZİ : Eserde pamuk işçilerinin yöresel halk kitleleri tarafından takdirle karşılanması, pamuğun zirai alandaki etkisini ve özellikle yöre halkı için vazgeçilmez bir uğraş alanı olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Bizde de Çukurova ve yöresine ait resimler yapan Duran Karaca ve Ekrem Kahraman, Faruk Cımok özellikle bu temaya epey temas etmişlerdir.

Katalog No : 67
Örnek No : 67
Çizim No : 67
Sanatçının Adı : Begog Aga Mirzazade
Eserin Adı : Eskiz (Halk aşığı portresi)
Tekniği : Yağlıboya
Boyutları : 60 x 50 cm.
Bulunduğu Yer : Sanatçının Koleksiyonu
Yapım Tarihi : 1972

ESERİN ANALİZİ : Eser halk aşıklarının folklorik geleneklere tesirleri ve folklorün ynsıtılması hususunda yapılan bir dizi resimden biridir.

Katalog No : 68

Örnek No : 68

Çizim No : 68

Sanatçının Adı : Begok Aga Mirzazade

Eserin Adı : Aşık Portresi

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 175 x 114 cm.

Bulunduğu Yer : Azərbaycan İnce Sanatlar Muzesi-Bakı

Yapım Tarihi : 1972

ESERİN ANALİZİ : Eserde halk aşıklarının özellikle aşıklık geleneğini Azərbaycan'ın özellikle Kafkas kültür ve folklorunun yöresel giyisileri içinde resmetmesi başarılıdır.

- Katalog No** : 69
Örnek No : 69
Çizim No : 69
Sanatçının Adı : Bego Ağa Mirzazade
Eserin Adı : Gösteri
Tekniği : Yağlıboya Pano
Boyutları : 4 m. x 5 m.
Bulunduğu Yer : Devlet Tiyatro Binası, Bakü
Yapım Tarihi : 1966

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Azerbaycan'ın yöresel ve milli geleneklerine uygun olarak oynayan kadınlar ve fonunda çalgıcılar ve seyirciler yer almaktadır. Bizdeki "Çayda Çıra" oyununun bir başka tezahürüdür.

Katalog No : 70
Örnek No : 70
Çizim No : 70
Sanatçının Adı : Mirzazade Aga Begov
Eserin Adı : Lengeranlı Kadın
Tekniği : Karton üzerine yağlıboya
Boyutları : 70 x 50 cm.
Bulunduğu Yer : Özel Koleksiyon
Yapım Tarihi : 1964

ESERİN ANALİZİ : Eserde Lenkeranlı siyah elbiseleri içinde bağdaş kurmuş tipik bir Azeri Türk kadını tasvir etmekle yöresel bir üslup oluşturmuştur.

Katalog No	: 71
Örnek No	: 71
Çizim No	: 71
Sanatçının Adı	: Tahir Salahov
Eserin Adı	: Nardaran'dan Görünüm
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 60 x 70 cm.
Bulunduğu Yer	: Moskova Ressamlar İttifakı
Yapım Tarihi	: 1975

ESERİN ANALİZİ : Salahov bu eseri ile Azerbaycan'ın Nardaran yöresini resmetmeye çalışmıştır. Eserdeki evler tıpkı Anadolu'nun Harran ovasındaki evlere benzemektedir. Salahov "Nardaran" ile ilgili bu eseri ile yerel ve yöresel bir temaya özen gösterdiğini söyleyebiliriz.

Katalog No	: 72
Örnek No	: 72
Çizim No	: 72
Sanatçının Adı	: Tahir Salahov
Eserin Adı	: Koroğlu
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 49 x 31 cm.
Bulunduğu Yer	: Özel Koleksiyon
Yapım Tarihi	: 1975

ESERİN ANALİZİ : Eserde Türk destan kahramanı olan Koroğlu tasvir edilmiştir. Koroğlu yüzyıllardan beri Türk halkları arasında destanlaşmış bir şahsiyettir. Hem Anadolu, hem de Azerbaycan ve Ortaasya Türk toplulukları arasında yaşayan bir şahsiyet olarak anılan bu milli kahraman, Salahov'un "Koroğlu Operası" için hazırladığı çok sayıda resimde dile gelmiş ve halk arasında yöresel bir beğeni ile taraftar toplamıştır.

Katalog No	: 73
Örnek No	: 73
Çizim No	: 73
Sanatçının Adı	: Tahir Salahov
Eserin Adı	: Sabir'in Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 175 x 140 cm.
Bulunduğu Yer	: Rasim Mustafayev adına Azərbaycan inçe Sanatlar Muzesi
Yapım Tarihi	: 1962

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Salahov azərbaycan'ın yetişdirdiği önemli bir şəhsiyyət olan Sabir'in portresini yapmakla halkın sevdiği, dəğər verdiği kişiləri yöresel bir mesaj ilə çağdaş sanatın gereçlerini birleştirmiştir.

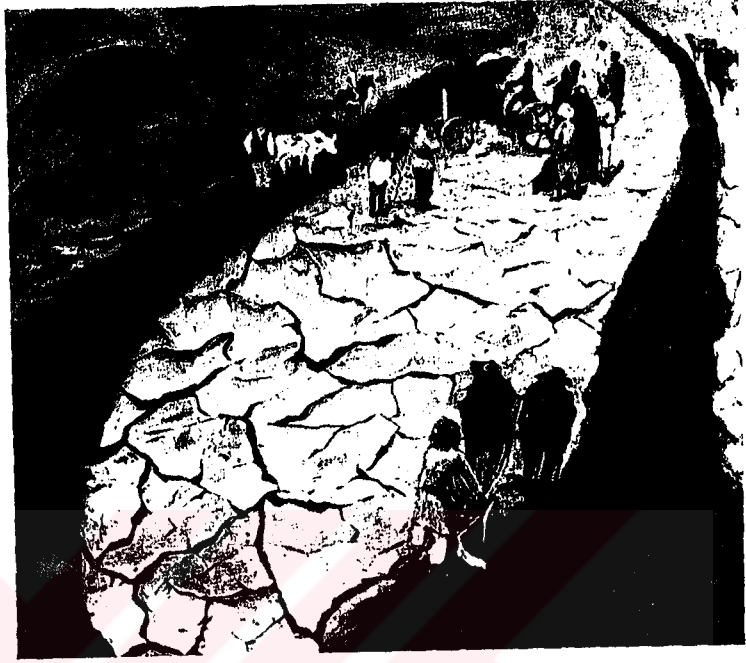
Sabir, azərbaycan'ın çilekeş alimlərindəndir. Gaz lambası işığında çalışan və aydınlık geleceği düşleyen Sabir, Salahov'un fırçasında unutulmazlar arasında yerini almıştır.

Katalog No : 74
Örnek No : 74
Çizim No : 74
Sanatçının Adı : Hafız ZEYNALOV
Eserin Adı : Kafkas'ın Müdafası
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 130 x 170 cm.
Bulunduğu Yer : Bakü İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi : 1975

ESERİN ANALİZİ : Karlı Kafkas dağlarının müdafasını konu alan bu resim, aslında ikinci dünya savaşının amansız çetin kış şartlarında vatanlarını müdafaaya çalışan Azerbaycanlı'ların çile ve dinamizmini dile getirmektedir.

Katalog No : 75

Örnek No : 75

Çizim No : 75

Sanatçının Adı : Kamil Necefzade

Eserin Adı : İlk Traktör

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 150 x 145 cm.

Bulunduğu Yer : Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi

Yapım Tarihi : 1972

ESERİN ANALİZİ : Eserde ilk traktörün özellikle tarımda kullanılmasıyla çorak ve çatlayan verimsiz toprakların tekrar yeşermesine vesile olacağını tasvir etmiştir. Halkın sevinçle ve törenle traktörü tarlada denemesi ile yöresel bir ihtiyacı tuvale aksettirmesidir.

Katalog No : 76

Örnek No : 76

Çizim No : 76

Sanatçının Adı : Kamil Necefzade

Eserin Adı : Yaylakda

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 100 x 120 cm.

Bulunduğu Yer : Azərbaycan Devlet Şekil Galerisi

Yapım Tarihi : 1980

ESERİN ANALİZİ : Ressam Necefzade Kâmil bu eseri ile halkın yaylada hayvanlarının yünlerini kırparken tasvir etmesi, yöresel bir üslup anlayışının tezahürü olarak değerlendirilebilir.

- Katalog No** : 77
Örnek No : 77
Çizim No : 77
Sanatçının Adı : Kamil Necefzade
Eserin Adı : Gün Ortası
Tekniği : Karton üzerine guaj boya
Boyutları : 60 x 60 cm.
Bulunduğu Yer : Sanatçının Koleksiyonu
Yapım Tarihi : 1968

ESERİN ANALİZİ : Bu eser kurtuluş mücadelesi veren bir milletin topyekün seferber olduğu bir atmosferi dile getirmiştir. Kuyu başında bekleyen bir kadının siperdeki bir askere bakraçla su vermesi Türk Kültürünün önemli bir unsurunu özellikle sadakatı temsil etmektedir.

Katalog No	: 78
Örnek No	: 78
Çizim No	: 78
Sanatçının Adı	: Oktay Şiheliyev
Eserin Adı	: Azerbaycan
Tekniği	: Duvar üzerine fresk (detay)
Boyutları	: 6 x 18 m.
Bulunduğu Yer	: Bakü Manej Spor Sarayı
Yapım Tarihi	: 1978

ESERİN ANALİZİ : Ressam bu eserinde, Azerbaycan kültür ve medeniyetinin bütün unsurlarını bir araya getirerek, çok büyük bir sabırsızlıkla ve titizlikle işlediği bu konu ile Azerbaycan halkının üretiminden folklorik yaşantısına kadar birçok unsur birarada kullanılmıştır. Yöresel bir anlatım biçimi ile mükemmel bir eserdir.

Katalog No	: 79
Örnek No	: 79
Çizim No	: 79
Sanatçının Adı	: Oktay Şiheliyev
Eserin Adı	: Duvar resminin eskizi
Tekniği	: Yağlıboya
Boyutları	: 100 x 70 cm.
Bulunduğu Yer	: Özel koleksiyon
Yapım Tarihi	: 1982

ESERİN ANALİZİ : Eserde Azerbaycan kültür değerleri bir arada gösterilerek, yöresel bir üslup oluşturmak ve duvar freski olarak uygulamak için yapılan bir çalışmadır.

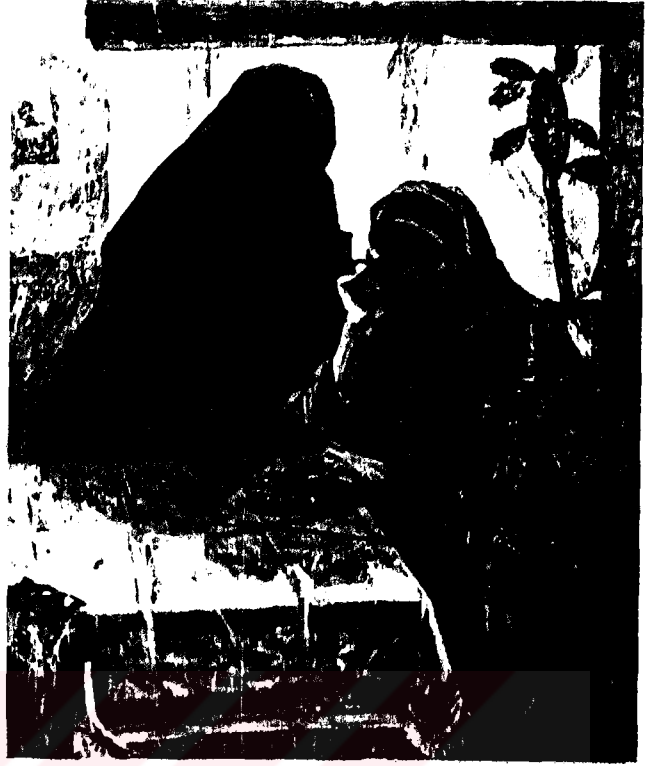
Katalog No	: 80
Örnek No	: 80
Çizim No	: 80
Sanatçının Adı	: Oktay Şiheliyev
Eserin Adı	: Menim Buketim
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 100 x 120 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi	: 1971

EEŞERİN ANALİZ: Baharın başlangıcı ile beraber insanların bir bahçede piknik yaparken tasvir edildiğini görmekteyiz. İnsanların yüz ifadelerinde mutluluk ve sevinç görülmektedir. Yöresel bir üslup ile resmedilen bu eser Azerbaycan resminde yöreselliğin önemini vurgulamaktadır.

Katalog No	: 81
Örnek No	: 81
Çizim No	: 81
Sanatçının Adı	: Behram Şiheliyev
Eserin Adı	: Behram Mensurov
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Bakü İnce Sanat Müzesi
Yapım Tarihi	: 1972

ESERİN ANALİZİ : Halk arasında sevilen ve sayılan ve kabul gören bir ozanın portresini sanatçı yöresel bir giysi ile resmetmekle, yöresel resim geleneğinin yerleşmesine çaba sarfetmiştir.

Katalog No	: 82
Örnek No	: 82
Çizim No	: 82
Sanatçının Adı	: Hafız Memedov
Eserin Adı	: İntizarlı Yıllar
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 170 x 140 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi	: 1957

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Hafız Memedov II. Dünya Savaşı'nın Azeri halkı üzerinde yarattığı kara ve ıstıraplı günlerin bir anını Azeri bir kadının yüz ifadesi ile vermeye çalışmıştır. Kadının düşünceli hali, elinde çorap örmesi ve üzerindeki giysisi tamamıyla yöresel bir anlayışın ürünüdür. Geri plandaki kadının dışarı bakması belki bir umut ışığının doğabileceği beklentisi içinde olduğunu düşünmek mümkündür.

Katalog No	: 83
Örnek No	: 83
Çizim No	: 83
Sanatçının Adı	: Hafız Memedov
Eserin Adı	: Mahsul Bayramı
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 90 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet İnce Sanat Müzesi
Yapım Tarihi	: 1970

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde sanatçı hasat mevsiminin sonunda mahsul ve bereketli toprağın insana ve yöreye sağladığı bolluk kutlanmaktadır. Bu kutlama halkın yöresel, folklorik giysilerinden ve oyunlarından örnekler sunularak belli bir dizayn içinde sunulması resmini güçlü kılmaktadır.

Katalog No	: 84
Örnek No	: 84
Çizim No	: 84
Sanatçının Adı	: Hafız Memedov
Eserin Adı	: Halı Dokuyan
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 120 cm.
Bulunduğu Yer	: Bakü İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi	: 1967

ESERİN ANALİZİ : Geleneksel sanatlarımızdan olan halı sanatımızı kendi yöresel giysileri içinde uygulamaya çalışan bir kadın portresini yapmakla milli ve yerel muhtevalara eğildiğini göstermektedir.

Katalog No	: 85
Örnek No	: 85
Çizim No	: 85
Sanatçının Adı	: Tuğrul Nerimanbekov
Eserin Adı	: Azərbaycan
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 190 x 170 cm.
Bulunduğu Yer	: Bakü İnce Sanat Müzesi
Yapım Tarihi	: 1965

ESERİN ANALİZİ: Azərbaycan Kültür geleneği'nin çeşitli dönemlerini ve kesitlerini kendi biçimsel resim anlayışına göre resmetmeye çalışan sanatçı Azerbaycan resminde yöresel imajı güçlendirmiştir.

Katalog No	: 86
Örnek No	: 86
Çizim No	: 86
Sanatçının Adı	: Mikail Abdullayev
Eserin Adı	: Çiçekçi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 200 x 270 cm.
Bulunduğu Yer	: Bakı İnce Sanatlar Müzesi
Yapım Tarihi	: 1985

ESERİN ANALİZİ : Sanatçı bu eseri ile çiçek toplayan Azerbaycanlı kadınları tasvir etmeye çalışmıştır. Çiçek, özellikle Azerbaycan için önemli bir gelir kaynağıdır. Kadınların mutlu bir şekilde mahsullerini toplayıp ülke gelirine katkı sağlamaları, sanatçının bu konulara duyarlılığını belgelemektedir.

Katalog No	: 87
��rnek No	: 87
Çizim No	: 87
Sanatçının Adı	: Nadir Abdurrahmanov
Eserin Adı	: Yaylada G���
Tekniği	: Tuval �zerine yağlıboya
Boyutları	: 162 x 130 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Kültür Bakanlığı
Yapım Tarihi	: 1984

ESERİN ANALİZİ : Bu resimde sanatçı yayladan g    konusunu tasvir etmeye çalışmıştır. Kadın ve erkek her biri birer ata binmi , heybede küçük kuzular ve yine onlarla birlikte g    eden koyun ve keçiler mevcuttur. Da larda geçen bu sahne hemen hemen bütün Türk topluluklarının yaşantısında mevcuttur.

Katalog No	: 88
Örnek No	: 88
Çizim No	: 88
Sanatçının Adı	: Aliev Baba Bala Baba-oğlu
Eserin Adı	: Koroğlu
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 169 x 199 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Kültür Bakanlığı
Yapım Tarihi	: 1985

ESERİN ANALİZİ : Koroğlu destanı, bütün Türk dünyasında olduğu gibi Azerbaycan'lı birçok sanatçıya da ilham kaynağı olmuştur. Bu vesile ile Koroğlu'nun atı ile halkın arasına gelmesi, onlara yardımcı olması bu resimde açıkça görülmektedir. Koroğlu'nun yöresel ve milli bir kıyafet içinde tasvir edilmesi, onu karşılayan köy halkının yöresel kıyafet

ve yöresel merasim geleneği ile onu karşılamaları sanatçıyı derin etkilemiştir.

Bu vesile ile Azerbaycanlı ressamların büyük çoğunluğu halk arasında kabul görmüş kişi, kompozisyon ve portrelerinin tasvir edilmesi için çaba sarfettiğini söyleyebiliriz.

Katalog No	: 89
Örnek No	: 89
Çizim No	: 89
Sanatçının Adı	: E. M. Aslanov
Eserin Adı	: Aşık Kurbanî
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 119 x 91 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	: 1982

ESERİN ANALİZİ : Sanatçı bu eseri ile halk arasında sevilen, sayılan, deyişleri ile halkın gönlünde yer eden aşık Kurbanî'nin portresini yöresel bir anlayışla özellikle minyatür tarzına yakın bir teknikle anlatmaya çalışmıştır.

Katalog No	: 90
Örnek No	: 90
Çizim No	: 90
Sanatçının Adı	: Memedov İsmail Esadoğlu
Eserin Adı	: Nizamî Gencevî Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 91 x 80 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	: 1985

ESERİN ANALİZİ : Bu portre çalışması ile sanatçı, Azerbaycan edebiyatının tanınmış şahsiyeti şair, yazar ve mütefekkir Nizami Gencevi'nin portresini minyatür üslubuna yakın bir tarzla tasvir etmiştir.

Katalog No	: 91
Örnek No	: 91
Çizim No	: 91
Sanatçının Adı	: Oktay Cavid Sadıkzade
Eserin Adı	: Netevan Hurşitbanû Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 115 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	:
Yapım Tarihi	: 1984

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde Sadıkzade Karabağ'lı olan Netevan Hurşitbanû adlı yazar, şair ve edebiyatçı olan bir şahsiyetin portresini yapmakla yöresel üslup oluşturmaya gayret göstermiştir. Gerek giyimdeki renk ve üslup, gerek fon ve mekan tipik bir Türk modasının ahengini taşımaktadır.

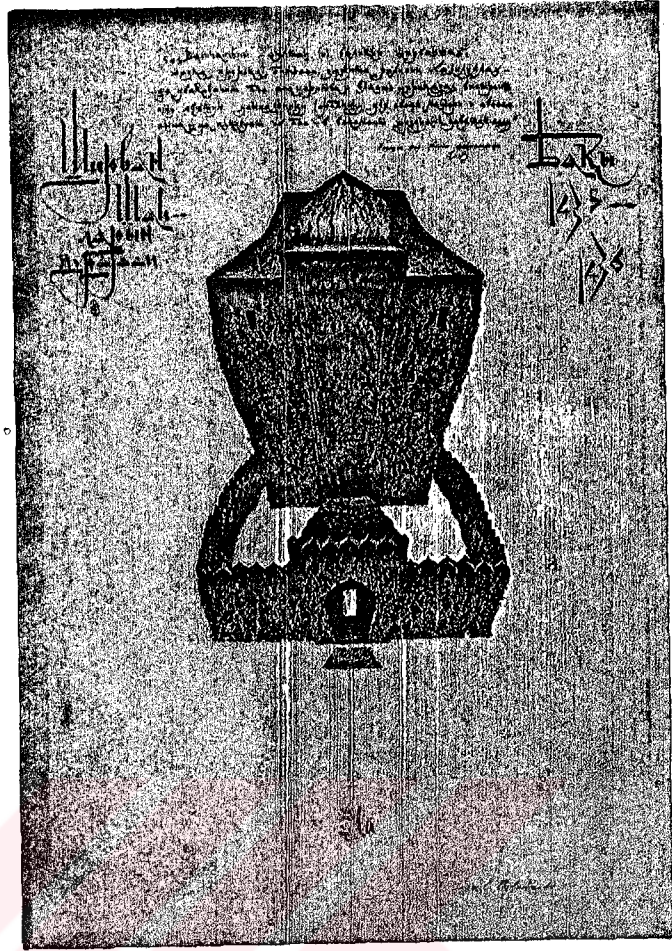
Katalog No	: 92
Örnek No	: 92
Çizim No	: 92
Sanatçının Adı	: R. G. Halefov
Eserin Adı	: Uğurlama
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 169 x 131 cm.
Bulunduğu Yer	: Bakü İnce Sanat müzesi
Yapım Tarihi	: 1984

ESERİN ANALİZİ : Ressam bir evde geçen bir anı resmetmeye çalışmıştır. Sağda baba, solda anne, ortada karı-koca birbirlerine sarılmış kapının eşiğinde, kapı yarı açılmış dışarda cepheye giden insanlar tasvir edilmiştir. Sanatçı bu eseri ile vatan müdafaası yıllarını vermeye çalışmıştır. Bu sahne bütün Türk topluluklarında yaşanır.

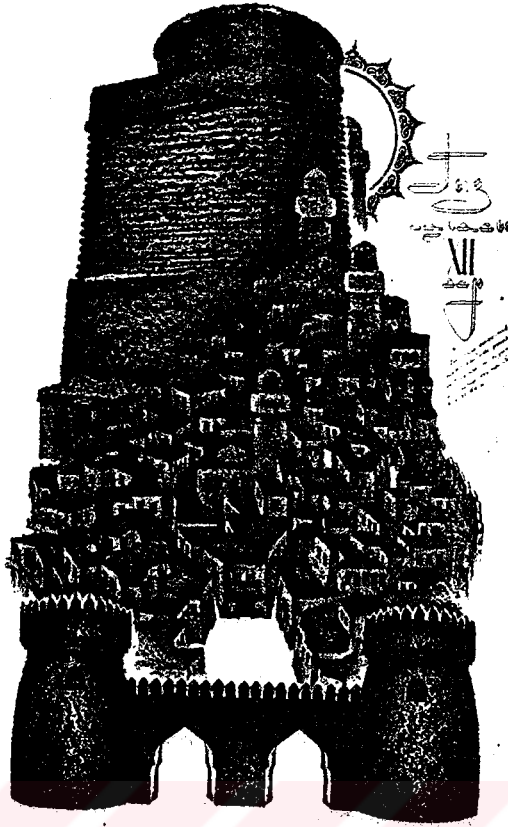
Katalog No	: 93
Örnek No	: 93
Çizim No	: 93
Sanatçının Adı	: Elmas Hüseynov Mehdioglu
Eserin Adı	: Nizami Hamsesi (Hüsrev ve Şirin)
Tekniği	: Gravür
Boyutları	: 70 x 70 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	: 1986

ESERİN ANALİZİ : Halk arasında bilinen Hüsrev ve Şirin hikayesini yöresel bir anlayışla tasvir etmiştir. Gravür tekniği ile Azerbaycan'ın yöresel meyve ve dekoru ile süslenmiştir. Ortadaki güneş, Hüsrev ve Şirin'in kavuştuğu anı hayal etmiştir. Fonda ise gece tasvir edilmiş, Hüsrev'in Tanrıya yakarışı ve derdine saz çalarak çare aradığını göstermektedir.

Katalog No	: 94
Örnek No	: 94
Çizim No	: 94
Sanatçının Adı	: Müfidzade Cemil
Eserin Adı	: Şirvanşahlar Sarayı
Tekniği	: Gravür
Boyutları	: 80 x 62 cm.
Bulunduğu Yer	: Azərbaycan İnce Sanat Muzesi
Yapım Tarihi	: 1973

ESERİN ANALİZİ : Müfidzâde Cemil Bey, bu gravür çalışması ile 1435 tarihli "Şirvanşahlar Sarayı" portal kapısını belli bir kompozisyonda tasvir etmiştir. Bu saray Bakü için önemli bir sanat abidesidir. 15. yüzyılda Şirvanşahlar'ın Azerbaycan'a hükmetmesini ve Azerbaycan üzerinde geniş nüfuz elde etmesini bu kompozisyonla vermeye çalışmıştır.

Katalog No	: 95
Örnek No	: 95
Çizim No	: 95
Sanatçının Adı	: Müfidzade Cemil
Eserin Adı	: Bakü
Tekniği	: Gravür
Boyutları	: 86 x 62 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan İnce Sanat Müzesi
Yapım Tarihi	: 1985

ESERİN ANALİZİ : Müfidzade Cemil, bu gravür eseri ile Bakü, Kız Kalesi, İçeri şehir, geri planda altın renkli bir güneş halesi yapmıştır. Vermek istediği mesaj ise Azerbaycan'ın doğu dünyasına ve medeniyetine açılar bir kapı olduğudur. Çünkü bugün Ortaasya Türk Cumhuriyetlerine varmak için mutlaka Azeri topraklarından geçmek gerekiyor. Sanatçı Azerbaycan'ın önemini vurgulamak istemiştir.

Katalog No	: 96
Örnek No	: 96
Çizim No	: 96
Sanatçının Adı	: Elmira Şahtatinskaya
Eserin Adı	: Abdülkadir el Meragi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 100 x 70 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	: 1985

ESERİN ANALİZİ : Azerbaycan'ın yetiştirdiği tarihi şahsiyetler bir çok sanatçının tuvaline yansımıştır. Elmira'nın dizi halinde yaptığı bu eserlerden biri de El Maragi'nin portresidir. 14. ve 15. yüzyılda yaşamış alim, müzik teorisyeni ve yazarı olan bu şahsiyetin portresini yapmakla milli bir anlayışın öncülere arasında yerini almıştır.

<i>Katalog No</i>	: 97
<i>Örnek No</i>	: 97
<i>Çizim No</i>	: 97
<i>Sanatçının Adı</i>	: Elmira Şahtatinskaya
<i>Eserin Adı</i>	: Abdülkadir Raşid El Baküvî
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 100 x 70 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Nizami Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1984

ESERİN ANALİZİ : Azerbaycan'ın meşhur alimi, "Geograf" Coğrafik ilimlerle meşgul olan "Baküvî" nin portresi ile yöresel bir kültürün tuvale yansıması olarak tezahür edebilir.

<i>Katalog No</i>	: 98
<i>Örnek No</i>	: 98
<i>Çizim No</i>	: 98
<i>Sanatçının Adı</i>	: Elmira Şahtatinskaya
<i>Eserin Adı</i>	: Kadvan Tebrizi Portresi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 100 x 70 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Nizami Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1988

ESERİN ANALİZİ : Ressam bu eseri ile de büyük yazar ve alim 1012 ve 1088 yılları arasında yaşamış, Tebrizî portresini yapmakla yöresel ve yerel bir anlayışa hizmet etmiştir.

Katalog No : 99

Örnek No : 99

Çizim No : 99

Sanatçının Adı : Elmira Şahtahtinskaya

Eserin Adı : Acemî Nahcivânî Portresi

Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya

Boyutları : 100 x 70 cm.

Bulunduğu Yer : Nizami Müzesi

Yapım Tarihi : 1985

ESERİN ANALİZİ : Elmira bu eseri ile de, dahi ve mimar olan XII. yüzyılda yaşamış Acemî Nahcivânî'nin portresi ile geçmiş kültürümüzü tasvir etmeye çalışmıştır.

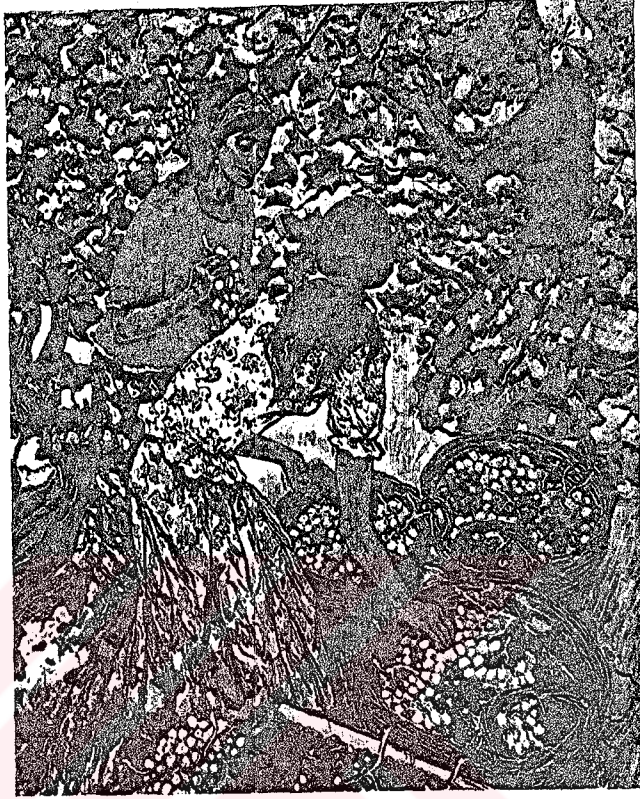
Katalog No	: 100
Örnek No	: 100
Çizim No	: 100
Sanatçının Adı	: Halide Caferova
Eserin Adı	: Çavgan Oyunu
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 100 x 70 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi	: 1971

ESERİN ANALİZİ: Eserde Çavgan oyunu denilen Türk Sporlarından birini tasvir etmektedir. Figürlerdeki giyisiler, atların koşum motifleri, yöresel bir üslupla işlenmiştir. Bu oyun, Ortaasya Türk topluluklarında eskiden beri var olan bir geleneğin devamıdır. Gerek Azerbaycan'da gerek Anadolu'daki Türk toplulukları arasında halen yaygın olarak oynanmaktadır.

- Katalog No** : 101
Örnek No : 101
Çizim No : 101
Sanatçının Adı : Halide Caferova
Eserin Adı : Şirin Kızlarla Bağda
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 140 x 100 cm.
Bulunduğu Yer : Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi : 1954

ESERİN ANALİZİ : Sanatçı bu eseri ile ferhad ile Şirin efsanesinin bir mizansenini dile getirmeye çalışmıştır. Şirin'in bağ evinin havuzlu bahçesinde maiyetindeki hizmetkarlarıyla eğlenmesini dile getirmesi, halkın istekleri doğrultusunda eser vermek isteğini bize anlatmak istemektedir.

Katalog No	: 102
Örnek No	: 102
Çizim No	: 102
Sanatçının Adı	: Halide Caferova
Eserin Adı	: Bağbozumu
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 120 x 80 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi	: 1954

ESERİN ANALİZİ : Eserde, bağbozumu konusu işlenmiştir. Bu konu yöresel bir üslup anlayışının eseridir. Aynı konu bütün Türk topluluklarının yaşantısının bir parçasıdır. Üzümlerin küfelere toplanıp işlemeye hazır hale getirilmesi yöresel bir anlayışın ve düşüncenin mahsulüdür.

Katalog No : 103
Örnek No : 103
Çizim No : 103
Sanatçının Adı : Mehmet ŞİRZADE
Eserin Adı : Çavgan Oyunu
Tekniği : Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları : 85 x 100 cm.
Bulunduğu Yer : Sanatçının Koleksiyonu
Yapım Tarihi : 1979

ESERİN ANALİZİ : Türk Kültür tarihinde önemli bir yer tutan Çavgan Oyunu'nun Azerbaycan kültür geleneği içinde yer tutmasını dile getiren Şirzade, 11. yüzyıl Türk toplulukları arasındaki bu oyunun, tuvale aktarılması hususundaki çabası ve eserin kompozisyon yönüyle mükemmelliği yerel ve yöresel resmin Azerbaycan için önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Katalog No	: 104
Örnek No	: 104
Çizim No	: 104
Sanatçının Adı	: Mehmet şirzade
Eserin Adı	: Kaçak Nebi'nin Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlı boya
Boyutları	: 120 x 100 cm
Bulunduğu Yer	: Moskova Müzesi
Yapım Tarihi	: 1982

ESERİN ANALİZİ

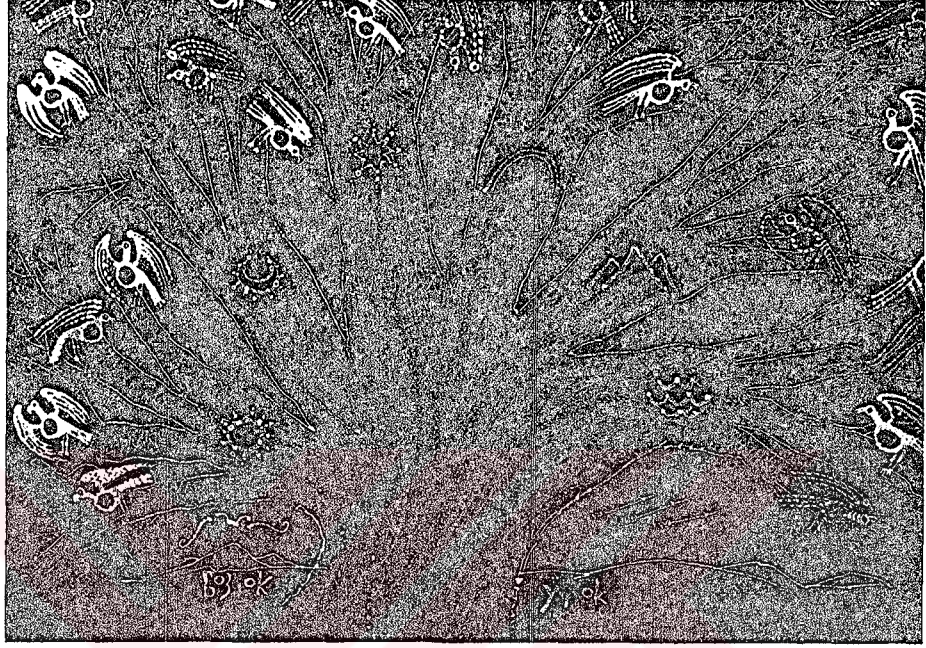
a- Nesnel Değerlendirme: Eserde görülen, bir tuval üzerine yapılmış bir figür, sağ eli fişeklikte, sol eli tüfek tutmakta, ayrıca boyundan sarkan ayrı bir fişeklik ve sırtında bir palto, arka fonunda yer alan iki at figürü ve sarp kayalık bir mekan.

b- Öznel Değerlendirme : Sanatçı burada halk arasında sevilen, sayılan ve daim surette halkın yardımına koşan "Kaçak Nebi" olarak anılan bir kurtarıcıyı tasvir etmeye çalışmıştır. Figürde görülen kişinin yüz ifadesi ve görünümü tipik bir Türk'ün bakışıdır. Arka fonunda yer alan iki at biri kendisine diğeri de hanımı olan Hacer'e ait olduğu düşüncesi ile yer almıştır. Halk arasında sevilen bir kişi olduğu için adına türküler yazılmış ninniler bestelenmiştir. 19. asırda yaşamış olan bu halk kahramanı, çarlık ordularına karşı daim surette Azeri kardeşlerini korumuş ve bu uğurda nice fedakarlıklarda bulunmuştur.

Yine halk arasında bugün dahi şu mısralar bestelenerek söylenir.

Koy sana desinler ay Kaçak Nebi
Hacerin özünden ay Kaçak Nebi
Nebi'nin atını hiç bir at geçmez

Burada sanatçı belli bir yöreyi ve bölgeyi simgeleyen veya simgesi haline gelen Nebi'nin portresini yapmakla ve hele de arkasında dağları da tasvir etmekle belki Dağıstan'ın milli kahramanı olan İmam Şamil'i hatırlatmaktadır. Böylece sanatçının fırçasında Nebi unutulmazlar arasında yerini almıştır.

Katalog No	: 105
Örnek No	: 105
Çizim No	: 105
Sanatçının Adı	: Elçin Memedov
Eserin Adı	: Oğuz Han
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 80 cm.
Bulunduğu Yer	: Azərbaycan Devlet Şəkil Galerisi
Yapım Tarihi	:

ESERİN ANALİZİ : Bu eseri ile sanatçı Oğuz Han'ın ve onun soyundan gelen 24 boyu tasvir etmeye çalışmıştır. Oğuz Han'ı çir çınarın gövdesi, oğulları: Gün Han, Ay Han, Yıldız Han, Gök Han, Dağ Han, Deniz Han'ı çınarın büyük dalları ve bu oğulların soyundan gelen 24 boyu daha küçük dallar halinde tasvir ederek 24 oğuz boyunun bir çınar

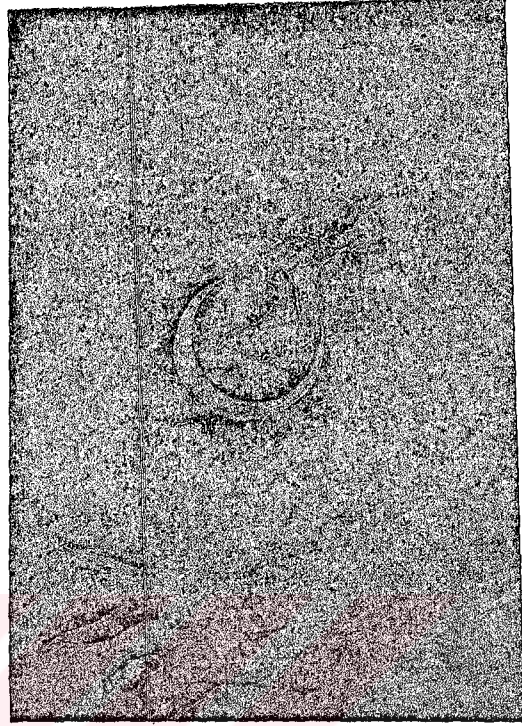
kompozisyonunda verilip milli ve manevi değerleri halk tarafından kabul görmesi için çalışmalar yapmıştır. Türk milleti Altay dağlarından, Tuna boylarına kadar bir başka deyişle "Adriyatik'ten Çin Seddine kadar" olan mıntikalara bu 24 boyun dağılmasından, çok zengin kültür dokusunu bünyesinde barındırmaya başlamıştır. Türk Mill  Kültürünün değerlerinin, kaynağını 24 Oğuz boyunu meydana getiren aşiretlerin yöresel ve yerel yaşantılarında aramak gerekmektedir. Ressam Elçin Bey bu sebeple Oğuz Han'ın kurmuş olduğu dirlik ve düzenlik, bayındırlık sistemi Dede Korkut destanlarını resmetmekle dile getirmeye çalışmıştır. Böylece Azeri halkının ve özellikle Türk diyarlarının bu destan manzumesine ilgisini çekmeye çaba göstermiştir.

<i>Katalog No</i>	: 106
<i>Örnek No</i>	: 106
<i>Çizim No</i>	: 106
<i>Sanatçının Adı</i>	: Elçin Memedov
<i>Eserin Adı</i>	: Boğaç Han
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 140 x 80 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Azerbaycan Şekil Galerisi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1988

ESERİN ANALİZİ : Sanatçı eserde, Dede Korkut hikayelerinin resimlenmesi dizisinin, Boğaç Han'ı tasvir etmeye çalışmıştır. Boğaç Han'ın kahramanlıklarını bu resimde görmek mümkündür.

Katalog No : 107
Örnek No : 107
Çizim No : 107
Sanatçının Adı : Kâmil Alizade
Eserin Adı : Azadlık Yolu
Tekniği : Karton üzerine yağlıboya
Boyutları : 70 x 50 cm.
Bulunduğu Yer : İnce Sanatlar Galerisi
Yapım Tarihi : 1990
ESERİN ANALİZİ

a- Nesnel Değerlendirme: Eserde bulutlar ve şimşek arasında görülen gece ve aydınlık bir ay, içinde kurt motifi, ufukta kızıl bir atmosfer ve yerde yatan, ölen insanlar ve ellerinde üç parçalı, yeşil, mavi, kırmızı bir bayrak.

b- Özel Değerlendirme : Bu resimde anlatılmak istenen mesajı düşünmek lazımdır. Yerde yatan şehit düşen insanlar Azerbaycan'ın istiklali, bayrağı uğruna can vermişlerdir. Gecenin karanlığını aydınlatan şimşek ve şimşegin adınlatığı hilal ve içinde Tanrıya yakaran bir kurt motifi, efsanevi Türk tarihinin Ergenekon Destanını hatırlatan yüce bir ülkü ve ideal tasvir edilmiştir. Yerde, şehitlerin elindeki bayrak "Türklük-İslamlık-Çağdaşlık" ı temsil ettiği için yine Türklüğün ve İslamiyetin varlığı ve bağımsızlığı için Şehit düşmüş Azeri Türklüğünü temsil ediyor. Bu kompozisyon 1990 yılının Ocak ayında Rus tanklarının Bakü'ye girip kanlı baskınlarına karşı direnen Azeri Türkü'nün şanlı direnişini tasvir etmektedir. Bu direnişte yüzlerce kişi belki şehit düştü ama "Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti" parlamento tarafından ilan edildi.

Rahmetli Atsız'ın dediği gibi;

"Ülkü denen nazlı gelin erden şan ister

Büyük devlet kurmak için büyük kan ister"

Sanki bu beyit bu eserde anlatılmak istenen mesaj için söylenmiştir.

Resimde anlatılmak istenen mesaj ve tema, Azerbaycan Türk'lüğünün milli ve yerel bir çilesi ve ızdırabıdır.

Katalog No	: 108
Örnek No	: 108
Çizim No	: 108
Sanatçının Adı	: Necefgülü İsmailov
Eserin Adı	: Şah İsmail Hataî
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 100 x 70 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	:

ESERİN ANALİZİ : Eserde şair ve devlet adamı Şah İsmail portresi at üzerinde tasvir edilmiştir. 1485-1524 yılları arasında yaşayan Şah İsmail'in bu resmi minyatür geleneğinden ilham alınarak sanatçı tarafından yapılmıştır.

<i>Katalog No</i>	: 109
<i>Örnek No</i>	: 109
<i>Çizim No</i>	: 109
<i>Sanatçının Adı</i>	: Necefgülü İsmailov
<i>Eserin Adı</i>	: Muhammed Fuzulî Portresi
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 140 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Bakü Nizami Mützesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1958

ESERİN ANALİZİ : Ressam Necefgülü, bu eseri ile Azerbaycan'lı alim ve mütefekkirlerini bir dizi halinde resmetmiştir. Azerbaycan için olduğu kadar Türk dünyası için de önemli bir yer tutan bu alimlerin medeni dünyaya tanıtılması yerel ve yöresel bir üslup ve anlayışın ürünüdür.

<i>Katalog No</i>	: 110
<i>Örnek No</i>	: 110
<i>Çizim No</i>	: 110
<i>Sanatçının Adı</i>	: Necefgülü İsmailov
<i>Eserin Adı</i>	: Nizami ve Hakani
<i>Tekniği</i>	: Tuval üzerine yağlıboya
<i>Boyutları</i>	: 140 x 100 cm.
<i>Bulunduğu Yer</i>	: Nizami Müzesi
<i>Yapım Tarihi</i>	: 1981

ESERİN ANALİZİ : XII. yüzyılda yaşamış, dünya klasiklerinin önemli şairleri olan Nizami ve Hakani'yi aynı tuvalde tasvir etmeye çalışmıştır. Ressam Necefgülü, iki şairi bir konu hakkında tartışırken vermeye çalışmıştır.

Katalog No	: 111
Örnek No	: 111
Çizim No	: 111
Sanatçının Adı	: Necefgülü İsmailov
Eserin Adı	: Nasreddin Tûsî Portresi
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Mützesi
Yapım Tarihi	: 1980

ESERİN ANALİZİ : Azerbaycan'ın meşhur alimi ve astroliji alanında ün yapmış olan, 1201-1274 yılları arasında yaşamış, Nasreddin Tûsî Portresi de Necefgülü'nün önemli eserlerindendir.

Katalog No	: 112
Örnek No	: 112
Çizim No	: 112
Sanatçının Adı	: Necefgülü İsmailov
Eserin Adı	: Molla Penah Vagif
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	: 1974

ESERİN ANALİZİ : 1717-1797 yılları arasında yaşamış Azerbaycan'ın meşhur şairi ve devlet adamı olan Molla Penah Vagif Necefgülü'nün fiçasında Türk dünyasına tanıtılmıştır. Her şeyi ile yerel ve yöresel giysiler içinde tasvir edilmiştir.

Katalog No	: 113
Örnek No	: 113
Çizim No	: 113
Sanatçının Adı	: Necefgülü İsmailov
Eserin Adı	: Aşık Ali
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 140 x 100 cm.
Bulunduğu Yer	: Nizami Müzesi
Yapım Tarihi	: 1981

ESERİN ANALİZİ : 1801-1911 yılları arasında yaşamış klasik Azerbaycan aşığı olan Aşık Ali, İsmailov'un fırçasında daha da önem kazanmıştır. Yerel giysileri içinde, elinde sazi, geri planda kafkaslar önemle vurgulanmıştır.

Katalog No	: 114
Örnek No	: 114
Çizim No	: 114
Sanatçının Adı	: Nadir Kasimov
Eserin Adı	: Pazar Yeri
Tekniği	: Tuval üzerine yağlıboya
Boyutları	: 120 x 80 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi	: 1967

ESERİN ANALİZİ : Pazar yeri yaşantısını kendi üslup anlayışı içinde değerlendiren Nadir Kasimov, pazaryeri ve pazarcılar adlı bir dizi resmi ile yöresel ve yerel yaşantıya eğilen bir ressam olarak değerlendirilebilir.

Katalog No	: 115
Örnek No	: 115
Çizim No	: 115
Sanatçının Adı	: Hacı Ağa Nazarov
Eserin Adı	: Dostluğumuz Sarsılmazdır
Tekniği	: Plaka Boya
Boyutları	: 70 x 50 cm.
Bulunduğu Yer	: Azerbaycan Devlet Şekil Galerisi
Yapım Tarihi	: 1971

ESERİN ANALİZİ : Bu eserde yöresel giyisileri içinde resmedilen üç insan figürü ile dostluğu, kardeşliği, birliği ve beraberliği vurgulamaya çalışmıştır. Fonunda yer alan yemişler, Apşeron'un yöresel ve meşhur yemişleridir. Tüm Kafkas yöresinin yerel giyisileri ile yöreselliğe yönelmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye'de yöresel çalışan ressamın eserleri ile Azerbaycan resim sanatında yöresel anlayışta eser veren sanatçıların eserleri tarihi bir seyir içinde anlatılarak örneklerle izah edilmiştir.

Gerek Türkiye'de gerekse Azerbaycan'da yöresel anlayışta eserler veren sanatçıların işleri birbirine benzeyen yönleri bir hayli ağırlıktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş savaşı yıllarındaki bağımsızlık hareketleri ve sanatçıların inkılap resimleri hazırlamaları, Vilayet Resimleri Sergisi, Yeniler Grubu'nun toplumsal gerçekçi anlayışı, Türk sanatçılarına empoze etmesi ile taraftar toplaması, daha sonra ferdi çalışmalarla yöresel temaların ağırlık kazanması, hemen hemen her sanatçımızı meşgul etmiştir.

Azerbaycan resim sanatının da geçirmiş olduğu bazı evreler Türkiye sanatı ile paralellik göstermektedir. 1918 yılında Azerbaycan Devletinin kurulması ile başlayan yenilikler, sanatçıların "Millî ve geleneksel" konulara temas etmesini kamçılamıştır. Daha sonra Rus işgali ile başlayan esaret ve başkaldırı sanatçıların öze dönüş hareketlerini etkilemiş ve Azerbaycan halkının tarihi geçmişi, kültürü, folklorü ve medeniyet sahasında eser veren bilgin ve tarihi şahsiyetler tuvallere aktarılmıştır. Burada izah etmeye çalıştığımız eserleri, sadece konuları itibarıyla ele aldık. Resimsel değerleri belki başka bir araştırma konusu olarak ele alınarak anlatılabilir.

Azerbaycan sanatı'nı Azerbaycan Devletinin kuruluşundan günümüze kadar geçen süre içinde ressamların eserlerinden verilen örneklerle yöresel konu ve temalar bir kaç madde halinde anlatılabilir.

1- Tarihi şahsiyetler anlatılarak, portreleri yapılarak halkın bu şahsiyetlere olan sevgi ve saygısını çoğaltmak. Bu önemli kişileri her Azeri'nin tanımasına vesile olmak.

2- Azeri folklorunda önemli yer tutan spor, oyun vb. olaylar ve hadiseler tasvir edilerek yöresel bir anlayışla halka benimsetmek

3- Azerbaycan coğrafyasında önemli yer tutan ürünler, kilimler, otantik görünümüler sanatçılar için önemli malzeme olmuştur.

4- Halkın emeğinin kutsallığı, işçilerin tarlada ve fabrikadaki yaşantıları, hemen hemen her günlük davranış biçimleri sanatçıları etkilemiştir.

5- Aile ortamındaki yaşantı sanatçıların tuvallerinde anlam kazanmıştır.

6- Toplumun değişik yörelerindeki insan yaşantıları (tarlada, yaylada, otlakta) tasvir edilmiştir.

7- Apşeron yarımadası, Hazer körfezi, Karabağ, Langeran, Gence gibi önemli konular her Azeri sanatçıyı mutlaka etkilemiştir.

Bu etkilenme sanatçılar üzerinde o kadar tesirli olabilmiştir ki 1990 yılında Rus tankları Bakü'ye girip, Ermeniler Karabağ'a saldırmaya başladıklarında bu kara günleri tel'in maksadıyla Azerbaycanlı tüm ressamların sadece "Karabağ" konulu resimlerinden oluşan büyük bir sergi tanzim edilmiştir. Bu sergi Ressamlar İttifakı ve Medeniyet Nazırlığı

işbirliği ile İnce Sanatlar Müzesi'nde açılmıştır. Bu sergiye büyük boyutlu resimler ile, 40 sanatçı 72 eseri ile iştirak etmiştir. Tamamı "Karabağ" hasreti ve sevgisi olan bu resimlerden anlaşıldığı gibi sanatçılar yani Azeri ressamlar memleket meselelerine ne kadar duyarlı olduklarını gösterir.

Yukarıda anlatılan konulara ilaveten daha çok şey anlatılabilir. Ancak bütün Azeri sanatçılar, hemen hemen aynı temalara değinmiş ve Azerbaycan sanatında yöresel bir kimlik arayışına doğru eser verdiklerini söylemek yerinde olur kanaatindeyiz.

RESİMLER LİSTESİ

Eser No:	Sanatçısı	Eserin Adı	Ebatı (cm)	Bulunduğu Yer	Tekniği	Yapım Yılı
1	İbrahim Çallı	Kurtuluş Savaşında Zeybekler	154 x 180	ARHM ¹	Yağlıboya	1921
2	Sami Yetik	Topçular	70 x 99	"	"	1928
3	Ruhi Bey	Taş Kıranlar	138 x 185	İRHM ²	"	1926
4	H. Avni Lifij	Karagün	93 x 118	ARHM	"	
5	Namık İsmail	Harman	81 x 96	TİBK ³	"	1933
6	Şeref Akdik	Okula Kayıt	168 x 212	ARHM	"	1935
7	Cevat Dereli	İstihsal	135 x 194	"	"	1959
8	Malik Aksel	Halı Dokuyanlar	95 x 86	"	"	1936
9	Refik Epikman	İlk Meclis	100 x 141	"	"	1933
10	Turgut Zaim	Yaylada Yörükler	175 x 135	"	"	1967
11	Turgut Zaim	Yörükler Köyü	117 x 95,5	"	"	1947
12	Bedri Rahmi Eyüboğlu	Sarı Saz Çorum	122 x 183	"	"	1966
13	Bedri Rahmi Eyüboğlu	Köylü Kadın	146 x 180	İRHM	"	1946
14	Eren Eyüboğlu	Anne ve Çocuk	98 x 68	TİBK	"	
15	Eşref Üren	Karadenizli Kadınlar	140 x 100	ARHM	"	
16	Halil Dikmen	Kurtuluş Savaşı	137 x 243	"	"	1933
17	Ercüment Kalmık	Doğulu Kadın	70 x 50	ÖK ⁴	"	1969
18	Nuri İyem	Anadolu'dan (Portre)	119 x 87	ARHM	"	1981
19	Orhan Peker	Aşık Veysel	150 x 150	"	"	1973
20	Turgut Atalay	Yörük Kızı	100 x 80	TİBK	"	1978
21	Dinçer Erimez	Batu Ata'nın Elini Öpseydi	150 x 100	SK ⁵	"	1969
22	Neşet Günal	Ana ve Çocuk	200 x 67,5	ARHM	"	1959
23	Ali Avni Çelebi	Balıkçılar	105 x 125	"	"	1967
24	Mehmet Pesen	Kapadokya	39 x 50	"	"	1979
25	Fikret Otyam	Köyde Doğum	40 x 60	TİBK	"	1974
26	Selim Turan	Rakkase	120 x 68	ÖK	"	1975

¹ Ankara Resim Heykel Müzesi.

² İstanbul Resim Heykel Müzesi.

³ Türkiye İş Bankası Koleksiyonu.

⁴ Özel Koleksiyon.

⁵ Sanatçının Koleksiyonu.

27	Mehmet Yüceltürk	Harman	35 x 196	TİBK	"	1967
28	Hüseyin Bilişik	Kurtuluş Savaşı	100 x 100	KBK ⁶	"	1981
29	Turan Erol	Güz. Sonu	120 x 138	ARHM	"	1977
30	Kayıhan Keskinok	Düğün Güreşi	52 x 58	TİBK	"	1979
31	Nuri Abaç	Köyde 23 Nisan	109 x 120	ARHM	"	1980
32	Nevzat Akoral	Ankara Kalesi	115 x 90	ARHM	"	1971
33	Bahattin Akay	Pazaryeri	107 x 126	TİBK	"	1970
34	Duran Karaca	Pamuk İşçileri	123 x 138	ARHM	"	1978
35	Nihat Tandoğan	Bartın Pazarı	55 x 65	ÖK	"	1983
36	Gürol Sözen	Kurtuluş Savaşı	50 x 65	Erhad Arpad Koleksiyonu	Karışık Renkli	1971
37	Aydın Ayan	Atatürk'ün Nutkunun Yorumlanması	200 x 300	TBMM Koll.	Yağlıboya	1981
38	Mehmet Başbuğ	Göç	100 x 80	ÖK	"	1991
39	Ali Beg Hüseyinzâde	Şeyhülislam Portresi	92 x 73	-	"	1900
40	Ali Beg Hüseyinzâde	Bibi Heybet Mescidi	73 x 92	ADİSM ⁷	"	1907
41	Settar Behlülzâde	Fuzûlî'nin Portresi	140 x 100	BİSM ⁸	"	1950
42	Settar Behlülzâde	Apreşon Natürmort'u	94 x 145	BİSM	"	1970
43	Mikayıl Abdullayev	Karabağ'da Akşam	140 x 120	ADİSM	"	1947
44	Mikayıl Abdullayev	Astara'da Çay Yığımı	150 x 100	ADİSM	"	1967
45	Mikayıl Abdullayev	Ebü Ali İbn-i Sina	140 x 100	ADİSM	"	1978
46	Mikayıl Abdullayev	Nizamî Gencevi Portresi	160 x 120	Nizamî Müzcesi	"	1980
47	Mikayıl Abdullayev	Pamuk	120 x 80	BİSM	"	1977
48	Mikayıl Abdullayev	1941 Yılı'nın Eylülü	140 x 120	ADİSM	"	1964
49	Mikayıl Abdullayev	Ferhat ve Şirin	200 x 145	Nizami adına Edebiyat Müz.	Duvar Üzerine Fresk	1979
50	Hafız Zeynelov	Nizami Gencevi'nin Gençliği	140 x 120	ADRG ⁹	Yağlıboya	1981

⁶ Kültür Bakanlığı Koleksiyonu.

⁷ Azerbaycan Devlet İnce Sanat Müzesi.

⁸ Bakü İnce Sanatlar Müzesi.

⁹ Azerbaycan Devlet Resim Galerisi.

51	Hafiz Zeynelov	Nesimi'nin Portresi	85 x 108	Nizami adına Azərbaycan Müzəsi	"	1973
52	Hafiz Zeynelov	Naimi Portresi	120 x 80	Bakü Nizami Müzəsi	"	1973
53	Hafiz Zeynelov	M. Nərimanbəkov Portresi	160 x 120	Azərbaycan Dövlət Şəkil Galərisi	"	1974
54	Hafiz Zeynelov	Fal Bəkan Kadın	100 x 81	ADİSM	"	1979
55	Hafiz Zeynelov	Həgan-i Həlk Arasında	130 x 180	Nizami adına Azərbaycan Ed. Müzəsi	"	1980
56	Hafiz Zeynelov	Çıkıştan Önce	100 x 150	R. Mustayev adına ADİSM	"	1957
57	Hafiz Zeynelov	İsmail Osmanlı Portresi	85 x 100	ADRG	"	1970
58	Hafiz Zeynelov	Elbruz Fonunda Kartal	120 x 80	BİSM	"	1980
59	Hafiz Zeynelov	Kəmaləddin Bəhzad Şah İsmail'in Sarayında	200 x 145	ADRG	"	1970
60	Hafiz Zeynelov	Sağıcılar	100 x 126	ADRG	"	1958
61	Hafiz Zeynelov	Sağıcı Kadın	120 x 100	ADRG	"	1958
62	Hafiz Zeynelov	Tomris	145 x 200	SK	"	1985
63	Bəkog Aga Mirzadə	Düğün	198 x 297	BDİSM	"	1946
64	Bəkog Aga Mirzadə	Kərimova'nın Portresi	200 x 132	ADİSM	"	1948
65	Bəkog Aga Mirzadə	Rəkkasə Cəlilova'nın Portresi	112 x 77	ADİSM	"	1957
66	Bəkog Aga Mirzadə	Pəmuqçular	128 x 200	ADİSM	"	1951
67	Bəkog Aga Mirzadə	Eskiz (Həlk Aşığı Portresi)	60 x 50	SK	"	1972
68	Bəkog Aga Mirzadə	Aşık Portresi	175 x 114	ADİSM	"	1972
69	Bəkog Aga Mirzadə	Göstəri	400 x 500	Dövlət Tiyatro Binası	Yağlıboya Pano	1966
70	Bəkog Aga Mirzadə	Ləngəranlı Kadın	70 x 50	ÖK	Karton Üzerine Yağlıboya	1964
71	Təhir Saləhov	Nardaran'dan Görünüm	60 x 70	Moskova Rəssamlar İttifakı	Yağlıboya	1975
72	Təhir Saləhov	Köroğlu	49 x 31	ÖK	"	1975
73	Təhir Saləhov	Sabir'in Portresi	175 x 140	Rəsim Mustafayev adına ADİSM	"	1962

74	Hafiz Zeynalov	Kafkas'ın Müdafası	130 x 170	BİSM	"	1975
75	Kamil Neccefzade	İlk Traktör	150 x 145	ADŞG ¹⁰	"	1972
76	Kamil Neccefzade	Yaylakda	100 x 120	ADŞG	"	1980
77	Kamil Neccefzade	Gün Ortası	60 x 60	SK	Karton Üzerine Guaj Boya	1968
78	Oktay Şiheliyev	Azərbaycan	600 x 1800	Bakü Manej Spor Sarayı	Duvar Üzerine Fresk	1978
79	Oktay Şiheliyev	Duvar Resmi Eskizi	100 x 70	ÖK	Yağlıboya	1982
80	Oktay Şiheliyev	Menim Buketim	100 x 120	ADŞG	"	1971
81	Behram Şiheliyev	Behram Mensurov	140 x 100	BİSM	"	1972
82	Hafiz Memedov	İntizarlı Yıllar	170 x 140	ADŞG	"	1957
83	Hafiz Memedov	Mahsul Bayramı	140 x 90	ADİSM	"	1970
84	Hafiz Memedov	Halı Dokuyan	140 x 120	BİSM	"	1967
85	Tuğrul Nərimanbəkov	Azərbaycan	190 x 170	BİSM	"	1965
86	Mikail Abdullayev	Çiçəkçi	200 x 270	BİSM	"	1985
87	Nadir Abdurrahmanov	Yaylada Gəç	162 x 130	Azərbaycan Kültür Bakanlığı	"	1984
88	Alicv Baba Bala Baba-oğlu	Köroğlu	169 x 199	Azərbaycan Kültür Bakanlığı	"	1983
89	E.M. Aslanov	Aşık Kurbani	119 x 91	Nizami Müzesi	"	1982
90	Memədov İsmail Esədovlu	Nizami Gencevi Portresi	91 x 80	Nizami Müzesi	"	1985
91	Oktay Cavit Sadıqzadə	Nətvən Hürşidbanu Portresi	115 x 100	—	"	1984
92	R.G. Halefov	Uğurlama	169 x 131	BİSM	"	1984
93	Elmas Hüseynov Məhdioğlu	Nizami Həmsəsi (Hüseyn və Şirin)	70 x 70	Nizami Müzesi	Gravür	1986
94	Müfəzzadə Cəmil	Şirvanşahlar Sarayı	80 x 62	ADİSM	"	1973
95	Müfəzzadə Cəmil	Bakü	86 x 62	ADİSM	"	1985
96	Elmira Şahməmmədovna	Abdulkadir el Məraği	100 x 70	Nizami Müzesi	Yağlıboya	1985
97	Elmira Şahməmmədovna	Abdulkadir Rəşid el Baküvi	100 x 70	Nizami Müzesi	"	1984

¹⁰ Azərbaycan Dövlət Şəkil Galerisi.

98	Elmira Şahtatinskaya	Kadvan Tebrizi Portresi	100 x 70	Nizami Müzesi	"	1988
99	Elmira Şahtatinskaya	Acemî Nahcivânî Portresi	100 x 70	" "	"	1985
100	Halide Caferova	Çavgan Oyunu	100 x 70	ADŞG	"	1971
101	Halide Caferova	Şirin Kızlarla Bağda	140 x 100	ADŞG	"	1954
102	Halide Caferova	Bağbozumu	120 x 80	ADŞG	"	1954
103	Mehmed Şirzade	Çavgan Oyunu	85 x 100	SK	"	1979
104	Mehmed Şirzade	Kaçak Nebî'nin Portresi	120 x 100	Moskova Müzesi	"	1982
105	Elçin Memedov	Oğuzhan	140 x 80	ADŞG	"	-
106	Elçin Memedov	Boğaçhan	140 x 80	ADŞG	"	1988
107	Kamil Alizade	Azadlık Yolu	70 x 50	İnce Sanatlar Galerisi	Karton Üzerine Yağlı Boya	1990
108	Neccefgülü İsmailov	Şah İsmail Hataî	100 x 70	Nizami Müzesi	Yağlıboya	-
109	Neccefgülü İsmailov	Muhammed Fuzulî Portresi	140 x 100	Bakü Nizami Müzesi	"	1958
110	Neccefgülü İsmailov	Nizami ve Hakani	140 x 100	Nizami Müzesi	"	1981
111	Neccefgülü İsmailov	Nasreddin Tûsî Portresi	140 x 100	" "	"	1980
112	Neccefgülü İsmailov	Molla Penah Vagîf	140 x 100	" "	"	1974
113	Neccefgülü İsmailov	Aşık Ali	140 x 100	" "	"	1981
114	Nadir Kasimov	Pazar Yeri	120 x 80	ADŞG	"	1967
115	Hacı Ağa Nazarov	Dostluğumuz Sarsılmazdır	70 x 50	ADŞG	Plaka Boya	1971

BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR

- AGAEV, E., *Bakü*, Moskova 1987.
- AGAKAY, M.A., *Türkçe Sözlük*, T.D.K. Yayınları, Ankara 1959.
- AHMED BİN, M., *Selçukname*, I, II, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1987.
- AKÇURA, Y., *Türk Yılı*, Berlin 1937
- ALTINAY, A.R., *Kafkasya Yollarında*, Ankara 1981.
- ALİYEV, Z., *Azizim Vatan Yahşi*, Bakü 1989.
- ARIK, R.O., *Türk Sanatı*, Dergah Yayınları, İstanbul 1975.
- ATAÖV, T., *Eşref Ürün, Hayatı ve Eserleri*, T. İş Bankası Yayınları, Ankara 1984.
- ATAR, A., *Türk Plastik Sanatları Tarihi*, AÖF Yayınları, 1994.
- ATATÜRK, *Söylev ve Demeçleri*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara 1981.
- BAGIROVA, E., *Necefgülü İsmailov'un Portreleri*, Bakü 1986.
- BALA, M., *Azerbaycan Tarihinde "Türk Alabaya"*
Azerbaycan Kültür Derneği Yayını,
Ankara 1951.
Milli Azerbaycan Hareketi, Berlin 1937.
- BALTACIOĞLU, İ.H., *Türk Plastik Sanatları*, MEB Yayını
Ankara 1971.

- BAŞKAN, S., *Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- BAŞTAV, Ş., *Hazar Kağanlığı Tarihi*, Ankara 1987.
- BAYKARA, H., *Azerbaycan'da Yenileşme Hareketleri*, Ankara 1966.
- BİGALI, Ş., *Resim Sanatı*, Ankara 1984.
- CAFEROĞLU, A., *Tarihte Türklük İçin Çalışanlar*, Ankara 1940.
- Türk Kavimleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. Ankara 1983.
- Azerbaycan*, İstanbul 1940.
- Türk Kavimleri*, Ankara 1983.
- CEMAL, M., *Karabağ Tarihi*, SSCB ilimler Akademisi, Bakü 1959.
- ÇAY, A.H., *Safeviler, Afşarlar, Kaşarlar*, Ankara 1987.
- EFENDİYEV, R., *Azerbaycan'ın Bedii Sanatkarlığı*, Bakü 1966.
- Sattar Behlülzade*, Moskova 1959.
- Tuğrul Nerimanbekov*, Moskova 1959.
- Vadjiyen Samedova*, Moskova 1970.
- Azerbaycan Taş Politikası*, Bakü 1986.
- ELİBOL, G., *Atatürk ve Resim-Heykel*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1982.
- ERCİLASUN, A.B., *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Cep Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1991.

- ERSİN, M., *Dede Korkut Kitabı*, Türk Kültürünü
Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1964.
- GABİBOV, N., *Mikayil Abdullayev*, Moskova 1956.
B. Mirzade, Bakü 1959.
C. Şerifzade, Bakü 1973.
- GAZİYEV, N., *Halk Ressamı Azim Azimzade*, Bakü 1953.
- GERMANER, S., *Oryantalizm ve Türkiye*, Türk Kültürüne
Hizmet Vakfı, İstanbul 1989.
- HABİBOV, N.D., *Azerbaycan İnce Sanatı*, Bakü 1977.
Tagı Tagiyev, Bakü 1964.
Azerbaycan Sovyet Ressamlığı
Hasan Hakverdiyev, Bakü 1975.
- HEYD, *Türk Ulusculuğunun Temelleri*, Kültür
Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977.
- İslâm Ansiklopedisi*, I. Cilt, "Azerbaycan" maddesi.
- İSLİMYELİ, N., *Asker Ressamlar ve Ekol*, Ankara 1965.
Türk Resim Sanatından Örnekler,
Ankara 1985.
- KERİMOV, K., *Elmira Şahtahtinskaya*, Bakü 1989.
Behruz Kengerli, Bakü 1962.
Nizami Gencevi, Hamse Minyatürleri,
Bakü 1983
Azerbaycan Halcası, Leningrat 1961.
- KERİMOV, K., EFENDİYEV, C., RIZAYEV, N.,

- HABİBOV, N.D., *Azerbaycan İnce Sanatı*, Bakü 1992.
- KIRZIOĞLU, M.F., *Dede Korkud Oğuznameleri*, İstanbul 1952.
- KOMİSYON, *Çağdaş Türk Resminden Örnekler*,
İstanbul 1982.
- KUZGUN, Ş., *Hazar ve Karaçay Türkleri*, Ankara 1985.
- LİGETİ, L., *Bilinmeyen İç Asya*, Çeviren Sadrettin
Karatay, İstanbul 1946.
- MERÇİL, E., *Azerbaycan Atabeyleri*, Ankara 1987.
- MÜLLER, J.E., *Modern Sanat*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972.
- NECEFOV, M., *Azım Azimzade*, Bakü 1959.
Tahir Salahov, Bakü 1964.
- NEVRUZOVA, D., *T. Memedov*, Moskova 1973.
Fuad Abdurrahmanov, Moskova 1989.
- NİZAMİ, *İnciler*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1991.
- NİZAMİ 850. YIL, *Takvim*, Bakü 1991.
- ORKUN, H.N., *Türk Dünyası*, Muallim Ahmet Halik
Kitaphanesi, İstanbul 1932.
Eski Türk Yazıtları, Devlet Basımevi,
İstanbul 1936.
Oğuzlara Dair, Ulus Matbaası, Ankara 1935.
- ÖZEL, M., *Ankara Resim Heykel Müzesi*, Ankara 1992.
- ÖZSEZGİN, K., *Türkiye İş Bankası Sergi Koleksiyonu*,
Ankara 1992.

- Sanat Üzerine Yazılar*, Cumali Yayınları,
İstanbul 1981.
- RASİM EFENDİ, *Azerbaycan Dekoratif Tatbiki Sanatları*,
Bakü 1976.
- Azerbaycan Halk Sanatı*, Bakü 1984.
- RESULZADE, M.E., *Çağdaş Azerbaycan Tarihi*, Azerbaycan
Kültür Derneği Yayınları, Ankara 1951.
- Azerbaycan Cumhuriyeti*, İstanbul 1923.
- RIZAYEV, N., *Eserlerin Sesi*, Bakü 1974.
- Mucizeli Renkler*, Bakü 1985.
- Gayalar Danışır*, Bakü 1985.
- Kafkas Albaniyası Sergisi*, Bakü 1976.
- SAFA, P., *Sanat-Edebiyat, Tenkid*, Ötüken Neşriyat,
İstanbul 1980.
- SALAMZADE, E.R., RIZAYEV, N.İ., KERİMOV, K.C.,
EFENDİYEY, R.S., SEPETÇİOĞLU, M.N., *Yaratılış ve Türeyiş*
(*Türk Destanı*), Türk Kültürünü Araştırma
Enstitüsü Yayını, Ankara 1965.
- SÖZEN, G., *Destan*, Türkiye İş Bankası Yayınları,
Ankara 1974.
- ŞABANOĞLU, R., *Azerbaycan'da Hanlık Devri*, Bakü 1936.
- Ş. ÇERBİNİN, V.G., *Rusça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1992.
- ŞEHİRİYAR, M.H., *Heyder Baba'ya Selam*, İttıfak Matbaası,
Tebriz 1954.

- Heyder Baba'ya Selam*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1990.
- TANSUĞ, S., *Sanata Yaklaşım*, İstanbul 1976.
- TEKÇE, E.F., *Pazırık*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1993.
- TOPRAK, B., *Türk Sanatı*, İstanbul 1963.
- TURGUT, İ., *Sanat Felsefesi*, İzmir 1990.
- ÜNVER, A.S., *Ressam Şehit Hasan Rıza*, MEB Yayınları İstanbul 1971.
- VERGİYEV, E., *Tezgah Ressamlığı*, Bakü 1988.
- YURTSEVER, A.V., *Mirza Fethali Ahuntz de'nin Hayatı ve Eserleri*, Azerbaycan Kültür Derneği Yayını, Ankara 1950.
- ZAMANOV, N., *Düşündüren Nakışlar*, Bakü 1981.

MAKALELER

- AKÜZÜM, F., "Mill  Azerbaijan Devleti'nin Kuruluşu ve 27 Nisan" *Azerbaycan Kültür Dergisi*, Yıl: 1974, Sayı: 209.
- ARASLI, A., "Bakü'deki Kız Kalesi Efsanesi ve Bunu Destanlaştıran Büyük Azeri Şairi Caffer Cabbarlı", *Türk Kültürü*, Sayı: 101, Mart 1971.
- ASLANAPA, O., "Malazgirt Savaşı'na Kadar Türk Sanat Eserleri", *Türk Kültürü*, Sayı: 106,

- Ağustos 1971.
- BAKİLER, Y.B., "Azerbaycan'da Türk Şuuru", *Türk Yurdu*, Mart 1990.
- BAYKARA, H., "Azerbaycan İstiklalinin 50. yılı Dolayısıyla" *Türk Kültürü*, Sayı: 69, Temmuz 1968.
"Azerbaycan İstiklal Mücadelesinin İktisadi Temeli", *Türk Kültürü*, Sayı 103, Mayıs 1971.
"Azerbaycan İstiklali Dramı", *Türk Kültürü*, Sayı: 79, Mayıs 1969.
- BİNARK, İ., "Türklerde Minyatür Sanatı", *Türk Kültürü*, Sayı:92, Haziran 1970.
- BAUBOVA, O., "Moskova'daki Türk Resim Sergisi" *Ülkü Halkevleri Dergisi*, Sayı: 36, Şubat 1936.
- ÇAKALOZ, O.Z., "Zeki Faik ve Sanatı", *Cumhuriyet*, Ocak 1980.
- GİRAY, K., "Özlenen İstanbul Görünümleri ile Mehmet Pesen" *Sergi Broşürü*, Galeri Sevin, Ankara 1993.
- GİRİTLİ, O., "Azeri Resmi Türkiye'de", *Show Mecmuası*, Nisan 1993.
- GÖKDEMİR, A., "Azerbaycan Hitabesi", *Türk Yurdu*, Mart 1990.
"Azerbaycan Tarihine Kısa Bir Bakış", *Türk Yurdu*, Mart 1990.

- DARSKİY, A., "Ressamlar Loncası Orta Asya Tüzüğü", *Problema Vast Mecmuası*, Sayı: 3, 1959.
- İNAN, A., "Türk Kültürünü İlgilendiren Makale ve Eserlerin Bibliyografyası İçin Bazı Rusça Kaynaklar", *Türk Kültürü*, Sayı: 88, Şubat 1970
- JÄSCHKE, G., "Azerbaycan ile İlgili Almanca Eserler Üzerine", *Türk Kültürü*, Sayı: 80, Haziran 1969.
- KAZİYEV, A.Y., "Sadık Bey Afşar'ın Bazı Minyatürleri Hakkında", *Problema Vast Mecmuası*, Sayı: 4, 1959.
- KENGERLİ, M., "Azerbaycan Cumhuriyeti (Karabağ Bölgesi Hakkında Bir Araştırma)", *Türk Yurdu*, Mart 1990.
- KILIÇ, S., "Kuzey Azerbaycan Şairlerinden Elmas Yıldırım", *Ötüken*, Sayı: 140, Ağustos 1975.
- KINAYTÜRK, H., "Bakü Devlet Sanatlar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Timuçin Efendiyeve ile Bir Görüşme", *Sanat Çevresi*, Sayı: 156, Ekim 1991.
- KIRZIOĞLU, M.F., "Ahıska Bölgesi ve Türklük", *Türk Kültürü*, Sayı: 87, Ocak 1970.
- KUBAN, D., "Çağdaş Resimde Yerellik Üzerine Söyleşi", *Yeni Boyut*, Sayı 27, 1994.

- NACİ, E., "Sanata Dair", *Türk Edebiyatı Dergisi*, Mart 1976.
- ONUK, N., "Aras Boyu Örf ve Adetleri Nevruz Bayramı", *Türk Kültürü*, Sayı 119.
- ONUK, N., "Aras Boyu Ozanlarımızdan Dede Kasım", *Türk Kültürü*, Sayı: 100, Şubat 1971.
- ORALTAY, H., "Dede Korkut'un Yıkılan Mezarı", *Ötüken*, Sayı: 79, Ocak 1970.
- ÖGEL, B., "Türklerde Kartal ve Kartal Arması", *Türk Kültürü*, Sayı: 118,
- ÖZERGİN, M.K., "Turan'ın Kültür Tarihine Toplu Bakış", *Turan*, Sayı: 1, Yıl: 2, 1977.
- SÜMER, F., "İran'da Yaşayan Türk Oymakları", *Türk Kültürü*, Sayı: 120,
- TÜZÜNKAN, T., "Azerbaycan'ın Değerli Oğlu 'Samed Behrengi'", *Türk Kültürü*, Sayı: 113.